

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

SUURKODA

KOHTUASI DELFI AS vs. EESTI

(Kaebus nr 64569/09)

KOHTUOTSUS

STRASBOURG

16. juuni 2015

Käesolev kohtuotsus on lõplik, kuid seda võidakse keeleliselt toimetada.

Sisukord

MENETLUSE KÄIK	3
ASJAOLUD	4
I. KOHTUASJA ASJAOLUD	4
A. Kohtuasja taust	5
B. Artikkel ja interneti uudisteportaalis avaldatud kommentaarid	6
C. Tsiviilkohtumenetlus kaebaja vastu	8
D. Edasised sündmused	13
II. ASJAKOHANE RIIGISISENE ÕIGUS JA KOHTUPRAKTIKA	13
III. ASJAKOHASED RAHVUSVAHELISED ÕIGUSAKTID	17
A. Euroopa Nõukogu dokumendid	17
B. Muud rahvusvahelised dokumendid	21
IV. ASJAKOHASED EUROOPA LIIDU JA VÕRDLEVA ÕIGUSE MATERJALID	22
A. Euroopa Liidu instrumendid ja kohtupraktika	22
1. Direktiiv 2000/31/EÜ	22
2. Direktiiv 98/34/EÜ, mida on muudetud direktiiviga 98/48/EÜ ..	24
3. Euroopa Liidu Kohtu praktika	25
B. Võrdleva õiguse materjalid	27
ÕIGUSKÜSIMUSED	28
I. KONVENTSIOONI ARTIKLI 10 VÄIDETAV RIKKUMINE	28
A. Koja otsus	28
B. Suurkojale esitatud poolte seisukohad	30
1. Kaebaja	30
2. Riik	33
C. Kolmanda isikuna menetlusse sekkunute väited	36
1. Helsinki Foundation for Human Rights	36
2. Article 19	36
3. Access	37
4. Media Legal Defence Initiative	37
5. EDiMA, CCIA Europe ja EuroISPA	38
D. EIK hinnang	39
1. Esialgsed märkused ja EIK hinnangu ulatus	39
2. Sekkumise asetleidmine	41

3. Seaduslikkus	41
4. Õiguspärane eesmärk	44
5. Demokraatlikus ühiskonnas vajalik	44
SELLEST LÄHTUDES, KOHUS	55
KOHTUNIKE RAIMONDI, KARAKASE, DE GAETANO JA KJØLBRO ÜHINE KONKUREERIV ARVAMUS	56
KOHTUNIK ZUPANČIČI KONKUREERIV ARVAMUS	59
KOHTUNIKE SAJÓ JA TSOTSORIA ÜHINE ERIARVAMUS	62
I. 62	
<i>Kaasuv tsensuur (collateral censorship)</i>	62
<i>Üldine taust</i>	63
<i>Tagajärjed</i>	65
II. 65	
<i>Delfi roll aktiivse vahendajana</i>	65
<i>Kommentaaride iseloom</i>	66
<i>Sekkumine ja aktiivsete vahendajate õigused</i>	67
<i>Sekkumise seaduslikkus: ettenähtavuse probleem</i>	68
<i>Demokraatlikus ühiskonnas vajalik</i>	70
<i>Edasimineku „asjakohaste ja piisavate põhjenduste” analüüsi juurde</i>	71
<i>Väljaandjate vastutuse laiendamine: majanduslikud põhihuvid</i>	72
<i>Vastutuse tase</i>	74
<i>Tasakaalustamine (selle puudumine)</i>	76
LISA	78

Kohtuasjas Delfi AS vs. Eesti,

Euroopa Inimõiguste Kohus suurkojana, kuhu kuuluvad:

esimees Dean Spielmann,
kohtunikud Josep Casadevall,
Guido Raimondi,
Mark Villiger,
Işıl Karakaş,
Ineta Ziemele,
Boštjan M. Zupančič,
András Sajó,
Ledi Bianku,
Nona Tsotsoria,
Vincent A. De Gaetano,
Angelika Nußberger,
Julia Laffranque,
Linos-Alexandre Sicilianos,
Helena Jäderblom,
Robert Spano,
Jon Fridrik Kjølbro,

ja suurkoja sekretäri asetäitja Johan Callewaert,
olles pidanud nõu kinnisel istungil 9. juulil 2014 ja 18. märtsil 2015,
tegi viimati mainitud kuupäeval järgmise otsuse:

MENETLUSE KÄIK

1. Kohtuasi põhineb Eestis registreeritud aktsiaseltsi Delfi AS (edaspidi „kaebaja”) 4. detsembril 2009 inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (edaspidi „konventsioon”) artikli 34 alusel EIK-le Eesti Vabariigi vastu esitatud kaebusel (nr 64569/09).

2. Kaebajat esindasid Tallinnas tegutsevad advokaadid V. Otsmann ja K. Turk. Eesti Vabariiki (edaspidi „riik”) esindas M. Kuurberg välisministeeriumist.

3. Kaebaja väitis, et rikuti tema sõnavabadust, rikkudes konventsiooni artiklit 10, pidades teda vastutavaks kolmandate isikute poolt tema interneti uudisteportaalis postitatud kommentaaride eest.

4. Kaebus anti läbivaatamiseks EIK viiendale osakonnale (kohtureeglite 52. reegli lõige 1). 1. veebruaril 2011 muutis EIK oma osakondade koosseisu (25. reegli lõige 1) ja kaebus anti läbivaatamiseks uues koosseisus esimesele osakonnale. 10. oktoobril 2013 tegi koda koosseisus esinaine Isabelle Berro-Lefèvre, kohtunikud Elisabeth Steiner, Khanlar Hajiyev, Mirjana Lazarova Trajkovska, Julia Laffranque, Ksenija Turković, Dmitry Dedov, ja sekretäri asetäitja André Wampach, oma otsuse. Koda otsustas

ühehäälselt tunnistada kaebuse vastuvõetavaks ja leidis, et konventsiooni artiklit 10 ei ole rikutud.

5. 8. jaanuaril 2014 taotles kaebaja asja edastamist suurkojale konventsiooni artikli 43 alusel ning suurkoja kolleegium rahuldab taotluse 17. veebruaril 2014.

6. Suurkoja koosseis määrati konventsiooni artikli 26 lõigete 4 ja 5 ning kohtureeglite 24. reegli alusel.

7. Nii kaebaja kui ka riik esitasid täiendavad sisulised kirjalikud seisukohad (59. reegli lõige 1).

8. Lisaks esitasid kolmanda isikuna omapoolseid kommentaare järgmised organisatsioonid, kes olid saanud suurkoja esimehelt loa kirjalikus menetluses sekkumiseks (konventsiooni artikli 36 lõige 2 ja 44. reegli lõige 2): Helsinki Foundation for Human Rights; Article 19; Access; Media Legal Defence Initiative (MLDI), tegutsedes koos oma kahekümne kaheksa liikmesorganisatsiooniga; ning ühiselt Euroopa European Digital Media Association (EDiMA), Computer & Communications Industry Association (CCIA Europe) ja Euroopa internetiteenuste pakkujate üleeuroopaline ühendus EuroISPA.

9. Avalik kohtuistung toimus 9. juulil 2014 Strasbourgis inimõiguste hoones (59. reegli lõige 3).

Kohtuistungil osalesid:

(a) *riigi nimel*

M. KUURBERG,
M. KAUR,
K. MÄGI,

esindaja,

nõunikud;

(b) *kaebaja nimel*

V. OTSMANN,
K. TURK,

kaitsjad.

EIK kuulab ära V. Otsmanni, K. Turki ja M. Kuurbergi sõnavõtted ning nende vastused kohtunike Ziemele, Spano, Raimondi, Villigeri ja Bianku küsimustele.

ASJAOLUD

I. KOHTUASJA ASJAOLUD

10. Kaebaja on Eestis registreeritud aktsiaselts.

A. Kohtuasja taust

11. Kaebaja on kaebuse esitamise ajal päevas kuni 330 uudistartiklit avaldanud interneti uudisteportaali Delfi omanik. Delfi on Eesti suurimaid interneti uudisteportaale. Delfi avaldab eesti- ja venekeelseid uudiseid Eestis ning tegutseb ka Lätis ja Leedus.

12. Kõne all oleval ajal olid uudistartiklite teksti lõpus sõnad „Lisa kommentaar” ja lahtrid kommentaaride ning kommenteerija nime ja meiliaadressi (valikuline) jaoks. Nimetatud lahtrite all olid nupud „Avalda kommentaar” ja „Loe kommentaare”. Teiste jäetud kommentaaride lugemiseks oli eraldi ala, kuhu pääses nupu „Loe kommentaare” abil. Kommentaarid laaditi üles automaatselt ning kaebaja ei toimetanud ega muutnud neid. Artikleid kommenteeris päevas ligikaudu 10 000 lugejat, kellest enamik postitas kommentaare pseudonüümide all.

13. Kaebaja oli siiski juurutanud teatamise ja kõrvaldamise süsteemi, mille kaudu võis iga lugeja märkida kommentaari leimiks (solvava, mõnitava või vihkamist õhutava sisuga sõnum internetis) ja vastav kommentaar kõrvaldati viivitamata. Lisaks oli loodud süsteem, mis kustutas automaatselt teatud roppe sõnatüvesid sisaldavaid kommentaare. Samuti võis laimava kommentaari ohver teavitada kaebajat otse ning vastav kommentaar kõrvaldati viivitamata.

14. Kaebaja oli võtnud meetmeid teavitamiseks kasutajaid, et kommentaarid ei esinda kaebaja seisukohti ja kommentaaride koostajad vastutavad kommentaaride sisu eest ise. Delfi veebilehel olid kommenteerimistingimused, mis sisaldasid alljärgnevat:

„Delfi kommentaarikeskus on tehniline vahend, mis võimaldab kasutajatel avaldada oma kommentaare. Delfi ei toimeta kommentaare. Kommentaari autor vastutab kommentaari sisu ning avaldamise eest. Tasub teadvustada, et Eesti kohtupraktikas on lahendeid, mille kohaselt kommentaari autor on saanud kommentaari sisu eest karistada.

Delfi keelab kirjutada kommentaare, mis ei vasta sisult hea tava reeglitele.

Need on kommentaarid, mis:

- sisaldavad ähvardusi;
- sisaldavad solvanguid;
- õhutavad vaenule ja vägivallale;
- sisaldavad üleskutseid ebaseaduslikele tegevustele;
[---]
- sisaldavad teemaväliseid linke, spämmi ja reklaami;
- on sisutud ja/või teemavälised;
- sisaldavad ebatsensuurseid väljendusi ja labasusi;
[---]

Delfil on õigus sellised kommentaarid kustutada ja piirata nende autorite ligipääsu kommentaaride kirjutamisele. [---]”

Kommenteerimistingimustes selgitati ka teatamise ja kõrvaldamise süsteemi toimimist.

15. Riik väitis, et Delfi on Eestis kurikuulus laimavate ja alandavate kommentaaride avaldamise poolest. Nädalaleht Eesti Ekspress avaldas 22. septembril 2005 toimetuse avaliku kirja, mis oli adresseeritud justiitsministrile, peaprokurörile ja õiguskantslerile ning milles tunti muret inimeste pideva mõnitamise pärast avalikel internetilehekülgedel Eestis. Delfit nimetati jõhkra ja ülbe irvitamise keskuseks. Avaliku kirja adressaadid vastasid sellele 29. septembri 2005 Eesti Ekspressis. Justiitsminister rõhutas, et solvatud isikutel on õigus pöörduda oma au ja väärikuse kaitseks kohtusse, esitades Delfi vastu kahjutasunõude. Riigi peaprokurör viitas õiguslikele alustele, mille kohaselt on ähvardamine, sotsiaalse vaenu õhutamine ja alaealise seksuaalne ärakasutamine internetis kriminaalkorras karistatav, ning märkis, et vastutust laimu ja solvamise eest menetletakse tsiviilkohtupidamise korras. Õiguskantsler viitas õigussätetele, mille eesmärk on tagada sõnavabadus, kuid samas ka igäuhe au ja hea nime kaitsmine, sealhulgas võlaõigusseaduse § 1043 ja § 1046.

B. Artikkel ja interneti uudisteportaaalis avaldatud kommentaarid

16. 24. jaanuaril 2006 avaldas kaebaja internetiportaaalis Delfi artikli „SLK lõhkus plaanitava jäätrassi”. Jäätrass on avalik tee üle külmunud veekogu, mis on talviti avatud Eesti mandriosa ja mõne saare vahel. Lühend SLK tähistab AS Saaremaa Laevakompaniid. SLK osutab avalikke transporditeenuseid parvlaevadega mandri ja mõne saare vahel. L. oli kõne all oleval ajal SLK nõukogu liige ja äriühingu ainu- või enamusosanik.

17. 24. ja 25. jaanuaril 2006 kogus artikkel 185 kommentaari. Umbes 20 neist sisaldasid L.-i isiku vastu suunatud ähvardusi ja solvanguid.

18. 9. märtsil 2006 nõudsid L.-i advokaadid, et kaebaja kõrvaldaks solvavad kommentaarid ja maksaks mittevaralise kahju hüvitist 500 000 krooni (umbes 32 000 euro) suurusel summas. Nimetatud nõue puudutas alljärgnevat 20 kommentaari:

„1. 1. väinameres on hoovused

2. sinu poolt pakutud kohtadele on lahtine vesi lähemal ja jää õhem.

Ettepanek – teeme nagu 1905-ndal, läheme kaigastega kuressaarde ja ajame L ja L kotti

2. kuradi sitapead...

niigi suplevad rahas tänu sellele monopolile ja riigi dotatsioonidele ja nüüd hakkas kartma, et autod võivad paar päeva üle jää saartel käia, ilma, et tema kukrusse midagi tilguks, põle sisse oma enda laeval, haige juut!

3. tore, et Langi algatus pole õigeusklike netileimarite ridu murdnud. andke valu, kamraadid, VL ahju!

4. lkene mine uputa ennast ära

5. ehee... no vaevalt see kogematta nyd oli ... mölakad rsk.
6. NEGODJAI!!!
7. Mida vingute, lööge see raisk ükskord maha Tulevikus uued teavad, millega riskeerivad, eks nendelgi ole ju ainult üks eluke.
8. ... on Jumala õigus. Teistele saarlastele ja isehakanud meestele hoiatuseks täide viia omakohus. Ei siis enam niimodi tehtaügatahes L väärriks väga seda ex.
9. „hea mees elab kaua, kaua., sitamees kaks-kolm päiva”
10. kui jäätee oleks hoiaks mandril käiguga autotäie rahva ga 500 vabalt kokku, krđi l maksa kinni mulle nüüd se kokkuhoid, ei tea miks su praamid 3h sõidavad kui nad sul nii kõvad aissbreikerid on, mine oma sitt ollaga pärnu sadamat parem lahti lükkama,krđi aff, niikuinii panen üle ja kui põhja lähen oled sina süüdi
11. ja kas keegi paskade vastu ei saa?
12. Saarlased ja hiidlased, tehke siis sellele jobskile 1:0 ära.
13. huvitav kas lt saaremaal maha ei lööda? nii omadele käru keerata.
14. Rahvas kaagutab paar päeva Internetis, kuid nii pätid (kui ka need, keda toetatakse, ja keda me ise oleme valinud end esindama) pistavad raha taskusse ega pööra mingit tähelepanu sellele nettisõimule – see ei torgi mitte kellegi tagumikku.
Kunagi oli meri põlvini ka Metsamaal jt suurema kaliibri pättidel, kuid ahnus maksis kätte (RIP). Maksab ka praegustele pättidele varem või hiljem. Mida külvavad, seda ka lõikavad, kuid sellegipoolest tuleks neid ohjeldada (omakohtuga, kuna riik on nede vastu võimetu – nemad valitsevadki reaalselt riiki), sest nemad elavad vaid tänase päeva nimel. Homme tulgu või veeuputus.
15. see vätseslahv saab ühekorra mu käest tordiga.
krt nii kui paja tulele paned ja sauna korstnast suitsu tõuseb, on saaremaalt varesed platsis- arvavad, et hiidus seatapp tulemas, tutkit
16. vördjad!!!! Ofelial on ka ai jääklass, niiet see pole vabandus miks Olat oli vaja!!!
17. Eesti riik, mida saast on juhtimas saasta rahastamisel, saasta Ühiskonnastaseid tegusid loomulikult ei takista ega karista. Aga noh - ka igal ll on kord oma mihkilpäev... ja oina mihkilpäevaga seda võrrelda ei saa mitte.¹ Tegelt täitsa kahju Lst - ikkagi inimene... :D :D :D
18. ... kui ikka selliste tegude peale L äkitse haiguslehele peaks jääma ja ka järgmise jäätee lõhkumise puhul... siis kas ta ikka kolmandat korda enam riskib sigatseda? :)
19. kuradi vördjas see l...oleks varsti kodus saanud käia oma beebiga...ise ei suuda ta kompanii nagunii normaalset laevaühendust tagada ja hinnad on ka sellised, et...tõeline kaabakas...tekib küsimus kelle taskud ja suu ta on raha täis toppinud, et niimoodi sigatseb aastast-aastasse
20. ega sitast saia ei tee; ja paber ning internet kannatavad kõike; ja lihtsalt enda lõbuks (tõepoolest ei lähe see rahva arvamus riigile ja Lle ju vähimatki

1. See on vihje eesti kõnekäänule „igal oinal oma mihkilpäev”, mis ajalooliselt viitab kohioinaste (kohitsetud jäärade) tapmisele sügisel mihkilpäeva (29. september) paiku, kuid on tänapäeval kasutusel tähenduses, et oma saatuse eest ei pääse keegi.

korda)... lihtsalt niisama lõbu pärast, ilma mingi rahaahnuseta - kusen siin Lle korvaja siis situn talle pähe ka veel. :)"

19. Kaebaja kõrvaldas solvavad kommentaarid samal päeval, s.t umbes kuus nädalat pärast nende avaldamist.

20. 23. märtsil 2006 vastas kaebaja L.-i advokaatide nõudele. Kaebaja teatas L.-ile, et kommentaarid kõrvaldati teatamise ja kõrvaldamise süsteemi alusel, ning keeldus rahuldama mittevavalise kahju hüvitamise nõuet.

C. Tsiviilkohtumenetlus kaebaja vastu

21. 13. aprillil 2006 esitas L. kaebaja vastu hagi Harju Maakohtusse.

22. 28. mai 2007 kohtuistungil väitsid kaebaja esindajad muu hulgas, et juhtudel nagu näiteks pronksiöö juhtum (pronkssõduri monumendi teisaldamisega seotud avalikud rahutused 2007. aasta aprillis) kõrvaldas Delfi ööpäevas 5000–10 000 kommentaari, sh omal algatusel.

23. 25. juuni 2007 otsusega jäeti L.-i hagi rahuldamata. Maakohus leidis, et kaebaja vastutuse välistab infoühiskonna teenuse seadus, mis põhineb e-kaubanduse direktiivil (Euroopa Parlamendi ja EL Nõukogu 8. juuni 2000 direktiiv nr 2000/31/EÜ infoühiskonna teenuste teatavate õiguslike aspektide, eriti elektroonilise kaubanduse kohta siseturul). Kohus leidis, et kaebaja uudisteportaali kommentaarikeskkonda tuleb eristada tema ajakirjanduslikust tegevusest. Kaebaja tegevus eelnimetatu haldamisel on mehaaniline ja passiivne. Kaebajat ei saa pidada kommentaaride avaldajaks, samuti ei olnud tal kohustust kommentaare jälgida.

24. 22. oktoobril 2007 rahaldas Tallinna Ringkonnakohtus L.-i apellatsioonkaebuse. Ringkonnakohtu arvates on maakohus ekslikult leidnud, et kaebaja vastutus on infoühiskonna teenuse seaduse alusel välistatud. Maakohtu otsus tühistati ja asi saadeti samale kohtule uueks läbivaatamiseks.

25. 21. jaanuaril 2008 keeldus Riigikohus kaebaja kassatsioonkaebust menetlusse võtmast.

26. 27. juunil 2008 rahaldas Harju Maakohus L.-i kaebuse pärast asja uuesti läbivaatamist. Ringkonnakohtu juhiste kohaselt tugines maakohus võlaõigusseadusele ja ütles, et infoühiskonna teenuse seadus siinkohal ei kohaldu. Maakohus märkis, et kaebaja oli oma veebilehel avaldanud teksti, märkides, et kommentaare ei toimetata ning keelatud on kirjutada kommentaare, mis ei vasta heale tavale ja kaebajal on õigus need kustutada. Kaebaja oli loonud ka süsteemi, mille abil said kasutajad teatada halvast kommentaarist. Maakohtu hinnangul aga sellest ei piisanud ja samuti ei taganud see üldiste isikuõiguste piisavat kaitset. Kohus leidis, et kaebajat tuleb käsitleda kommentaaride avaldajana ja et kaebaja ei saa vastutust välistada vastavasisulise avaldusega, mille kohaselt ta ei vastuta kommentaaride sisu eest.

27. Maakohus leidis, et Delfi uudisteportaalil avaldatud artikkel ise on tasakaalustatud. Mitmete kommentaaride vorm aga kaldus vulgaarsustesse, need olid alandavad ja laimavad ning kahjustasid L.-i au, väärikust ja mainet. Kommentaarid ületasid õigustatud kriitika piire ja kujutasid endast lihtsalt solvanguid. Kohus jõudis järeldusele, et sõnavabaduse õigus ei laiene asjaomaste kommentaaride kaitsele ja et rikuti L.-i isikuõigusi. L.-i kasuks mõisteti välja mittevaralise kahju hüvitis 5000 krooni (320 eurot).

28. 16. detsembril 2008 jättis Tallinna Ringkonnakohus maakohtu otsuse muutmata. Ringkonnakohus rõhutas, et kaebajal ei olnud kohustust teostada eelkontrolli oma uudisteportaalil postitatud kommentaaride üle. Kuid eelkontrollist loobumise korral pidanuks kaebaja siiski looma muu efektiivse süsteemi, mis tagaks õigusvastase sisuga kommentaaride internetiportaalist võimalikult kiire kõrvaldamise. Ringkonnakohus leidis, et kaebaja võetud meetmed ei olnud piisavad ja kommentaaride jälgimise kohustuse panemine kommentaaride võimalikele ohvritele ei olnud kooskõlas hea usu põhimõttega.

29. Ringkonnakohus ei nõustunud kaebaja väitega, et viimase vastutus on infoühiskonna teenuse seaduse alusel välistatud. Kohus märkis, et kaebaja ei tegutse kommentaaride tehnilise vahendajana, kelle tegevus on üksnes tehnilise, automaatse ja passiivse iseloomuga, vaid kutsub internetilehekülge külastavaid isikuid üles kommentaare lisama. Seega pakub kaebaja sisuteenust, mitte tehnilisi teenuseid.

30. 10. juunil 2009 jättis Riigikohus kaebaja kassatsioonkaebuse rahuldamata. Riigikohus jättis ringkonnakohtu otsuse sisuliselt muutmata, kuid täiendas osaliselt selle õiguslikku põhjendust.

31. Riigikohtu otsus kõlas järgmiselt:

10. Kolleegium leiab, et kassatsioonkaebuse väited ei anna alust ringkonnakohtu otsuse tühistamiseks. Ringkonnakohtu otsuse resolutsioon on õige, kuid ringkonnakohtu otsuse õiguslikku põhjendust tuleb muuta ja täiendada TsMS § 692 lg 2 alusel.

11. Pooled ei vaidle järgmiste asjaolude üle:

- kostja internetiportaal „Delfi” avaldas 24. jaanuaril 2006 artikli „SLK lõhkus plaanitava jäätrassi”;
- kostja on loonud internetiportaalil külastajatele võimaluse artikleid kommenteerida;
- nimetatud artikli kohta avaldatud² kommentaaridest 20 on hagejat halvustava sisuga;
- kostja kõrvaldas hagejat halvustavad kommentaarid pärast hageja 9. märtsi 2006. a kirja.

2. [Ingliskeelset teksti puudutav märkus, et eestikeelsete sõnade „avaldama/avaldaja” vasteks inglise keeles on nii „publish/publisher” kui ka „disclose/discloser”.]

12. Pooltel on õiguslik vaidlus selle üle, kas kostja on ettevõtjana avaldaja võlaõigusseaduse mõttes, kas avaldatu (kommentaaride sisu) on õigusvastane ja kas kostja kannab vastutust õigusvastase sisuga kommentaaride avaldamise eest.

13. Kolleegium nõustub ringkonnakohtu järeldusega, et kostjale ei laiene IÜTS §-s 10 sätestatud vastutust välistavad asjaolud.

Tehnilise normi ja standardi seaduse § 2 lg 6 järgi on infoühiskonna teenus IÜTS § 2 p-s 1 sätestatud teenus. Viidatud IÜTS sätte kohaselt loetakse infoühiskonna teenuseks teenust, mida osutatakse majandus- või kutsetegevuse raames teenuse kasutaja otsesel taotlusel ja mille puhul andmeid töödeldakse, säilitatakse ja edastatakse digitaalkujul andmete töötlemiseks ja säilitamiseks mõeldud elektrooniliste vahendite abil, kusjuures osapooled ei viibi ajal samas kohas. Seega on infoühiskonna teenuse olulisteks tingimusteks, et teenust osutatakse osapoolte füüsilise kohalolekuta, andmed edastatakse elektrooniliste vahenditega ja teenust osutatakse tasu eest teenuse kasutaja taotluse alusel.

IÜTS §-des 8-11 määratakse kindlaks erinevate infoühiskonna teenuste osutajate vastutus. IÜTS § 10 sätestab, et kui osutatakse teenust, mis seisneb teenuse kasutaja pakutava teabe talletamises, ei vastuta teenuse osutaja teenuse kasutaja taotluse põhjal talletatava teabe sisu eest tingimusel, et: 1) teenuse osutaja ei tea teabe sisu ega ole kahjutasu nõude puhul teadlik faktidest või asjaoludest, millest ilmneb ebaseaduslik tegevus või teave; 2) ülalnimetatud asjaoludest teadlikuks saades kõrvaldab teenuse osutaja kohe teabe või tõkestab sellele juurdepääsu. Viidatud sätet kohaldatakse seega juhul, kui osutatakse teenust, mis seisneb oma serveriruumis andmete säilitamises ja kasutajatele nendele andmetele juurdepääsu võimaldamises. Sellise teenuse osutaja on IÜTS §-s 10 märgitud tingimustel enda talletatud teabe sisu eest vastutusest vabastatud, sest teenuse osutajal on viidatud sätte tähenduses pelgalt vahendav roll ning ta ei ole teabe algatajaks ning selle muutjaks.

Kuivõrd infoühiskonna teenuse seadus põhineb Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivil 2001/31/EÜ infoühiskonna teenuste teatavate õiguslike aspektide, eriti elektroonilise kaubanduse kohta siseturul (direktiiv elektroonilise kaubanduse kohta), tuleb kõnealuse seaduse sätete tõlgendamisel arvestada ka nimetatud direktiivi põhimõtete ja eesmärkidega. IÜTS §-des 8-11 sätestatu aluseks olevaid direktiivi artikleid 12-15 täpsustab direktiivi preambuli p 42. Selle punkti kohaselt hõlmavad erandid kehtestatud vastutusest (artiklid 12-15) ainult neid juhtumeid, kui infoühiskonna teenuse osutaja tegevus piirdub kolmandate osapoolte pakutava teabe edastamiseks või ajutiseks talletamiseks vajaliku sidevõrgu käitamise ja sellele juurdepääsu võimaldamise tehnilise toiminguga, mille ainus eesmärk on side tõhustamine; see tegevus on üksnes tehnilise, automaatse ja passiivse iseloomuga, seega pole infoühiskonna teenuse osutajal edastatava või talletatava teabe kohta teadmisi ega kontrolli selle üle. Järelikult ei saa direktiivi artiklites 12-15 märgitud eranditele tugineda nn sisuteenuse pakkujad, kes valitsevad talletatava teabe sisu.

Kolleegium jagab ringkonnakohtu seisukohta, et kostja tegevus kommentaaride avaldamisel ei ole üksnes tehnilise, automaatse ja passiivse iseloomuga. Kostja eesmärgiks ei ole vaid vahendusteenuse osutamine. Kostja on integreerinud oma uudisteportaali osaks kommenteerimiskeskonna, paludes internetilehekülje külastajaid täiendada uudiseid oma hinnangute ja arvamustega (kommentaaridega). Kostja kutsub kommenteerimiskeskonnas aktiivselt üles portaali lisatud uudiseid

kommenteerima. Kommentaaride arvust sõltub kostja portaali külastuste arv, viimasest aga oleneb omakorda portaalis avaldatud reklaamist teenitav tulu. Seega on kostja kommentaaride lisamisest majanduslikult huvitatud. See, et kostja ei ole kommentaari koostajaks, ei tähenda, et kostjal ei ole kontrolli kommenteerimiskeskonna üle. Kostja kehtestab kommenteerimiskeskonna reeglid ning teeb selles muutusi (eemaldab kommentaari), kui neid reegleid rikutakse. Seevastu ei ole kostja teenuse kasutajal endal võimalik saadetud kommentaari muuta või kustutada. Ta saab üksnes ebasobivast kommentaarist teada anda. Kostja võimuses on seega määrata, millised sisestatud kommentaarid avaldatakse ja millised mitte. Sellest, et kostja eeltoodud võimalust ei kasuta, ei saa järeldada, nagu ei oleks kommentaaride avaldamine kostja kontrolli all. Kolleegium nõustub ringkonnakohtu seisukohaga, et kostja, valitsedes kommenteerimiskeskonnas talletatud teavet, osutab sisuteenust, mistõttu IÜTS §-s 10 sätestatud vastutust välistavad asjaolud asjas ei kohaldu.

14. Õiguslikku vaidlust ei ole selle üle, et kostja on internetiportaalis „Delfi” 24. jaanuaril 2006. a avaldatud artikli „SLK lõhkus plaanitava jäätrassi” avaldaja. Maakohus leidis, et ka kostjat tuleb käsitada kommentaaride avaldajana. Ringkonnakohtu on selle seisukohaga nõustudes märkinud, et kostja tuginemine enda väljendusvabaduse rikkumisele näitab, et ta peab ennast, mitte aga kommentaatoreid, kommentaaride avaldajaks. Kolleegiumi arvates on praegusel juhul võlaõigusseaduse mõttes kommentaaride avaldajaks nii kostja kui ka kommentaaride koostajad. Hagejal on õigus valida, kelle vastu ta hagi esitab. Hagi on esitatud üksnes kostja vastu.

Avaldamise ja avaldaja mõistet on kolleegium selgitanud 21. detsembril 2005. a tsiviilasjas nr [3-2-1-95-05](#) tehtud otsuse p-s 24, leides, et avaldamine VÕS § 1047 tähenduses on andmete kolmandatele isikutele teatavaks tegemine ning avaldajaks on isik, kes teeb kolmandatele isikutele andmed teatavaks. Samas selgitas kolleegium lisaks, et meedias (ajakirjanduses) andmete avaldamise korral saab avaldajaks olla meediaettevõtte, aga ka meediaväljaande andmeid edastanud isik. Internetiportaalis uudiste ja kommentaaride avaldamine on samuti ajakirjanduslik tegevus. Samas ei saa internetiajakirjanduse olemuse tõttu portaalipidajalt mõistlikult nõuda, et enne kommentaaride avaldamist neid toimetataks samal moel, nagu seda tehakse trükiajakirjanduse väljaandega. Kui toimetamise kaudu on väljaandja kommentaari avaldamise algataja, siis internetiportaalis on avaldamise algataja kommentaari kirjutaja, kes teeb selle portaali vahendusel avalikkusele kättesaadavaks. Seetõttu ei ole portaalipidaja isik, kellele informatsioon avaldatakse. Majandusliku huvi tõttu kommentaaride avaldamise vastu on aga nii trükiajakirjanduse väljaandja kui ka internetiportaali pidaja avaldajad ettevõtjatena.

Au ja head nime riivava halvustava väärtushinnangu puhul ei ole avaldamise ja avaldaja mõiste määratlemisel oluline, kas väärtushinnang järeldub avaldatud andmetest või on halvustav oma sisulise tähenduse tõttu (kohtupraktikas nn väärtusotsustus). Seega on avaldamine isiku kohta väärtushinnangu (VÕS § 1046 lg 1) või/ja väärtushinnangut võimaldavate andmete kolmandatele isikutele teatavaks tegemine ning avaldajaks on isik, kes teeb kolmandatele isikutele need hinnangud ja andmed teatavaks. Praeguses asjas on kommentaarid tehtud kättesaadavaks piiramatul arvul isikute ringile (avalikkusele).

15. Vastuseks kostja kassatsioonkaebuse väidetele, et ringkonnakohtu kohaldas valesti PS § 45, kuna tugines väljendusvabaduse riive õigustamisel hea usu

põhimõttele, mitte seadusele ning kommentaari portaalist kõrvaldamine on postitaja sõnavabadusse sekkumine, selgitab kolleegium järgmist.

Mis tahes põhiõiguse kasutamisele seab piirid PS § 19 lg 2, sätestades, et igauks peab oma õiguste ja vabaduste ning kohustuste täitmisel austama ja arvestama teiste inimeste õigusi ja vabadusi ning järgima seadust. PS § 45 esimese lõike esimeses lauses tagatakse igauhe õigus väljendusvabadusele, s.o õigusele levitada mis tahes sisuga informatsiooni mis tahes viisil. Seda õigust on piiratud põhiseaduses sätestatud au ja hea nime teotamise keeluga (PS § 17). Väljendusvabaduse ning au ja hea nime konflikti käsitlemisel tuleb kolleegiumi arvates silmas pidada seda, et keeluna sõnastatud PS § 17 ei välista au ja hea nime riiveid (sekkumist) üldse, vaid keelab üksnes au ja hea nime teotamise (VÕS § 1046). Teisisõnu, kõnealuse keelu eiramine ei oleks kooskõlas põhiseadusega (PS § 11). PS § 45 esimese lõike teises lauses sisaldub võimalus piirata väljendusvabadust au ja hea nime kaitseks seadusega.

Au ja hea nime kaitse huvides on väljendusvabadust piiravatena käsitatavad VÕS § 1045 lg 1 p 4, § 1046 lg 1, § 1047 lg-d 1, 2 ja 4, § 1055 lg-d 1 ja 2 ning § 134 lg 2. Maakohus leidis, et hageja au teotamine ei olnud õigustatud, seega oli see õigusvastane, sest kommentaarides ei arutleta teema üle, vaid lihtsalt solvatakse hagejat, et teda alandada. Selle seisukohaga nõustus ka ringkonnakohus. Kolleegium leiab, et VÕS § 1046 põhiseaduspärase tõlgendamise korral on au teotamine õigusvastane. Kohtute õiguslik hinnang 20-le halvustava tähendusega kommentaarile on põhjendatud. Kohtud on õigesti leidnud, et need on au teotavad nende vulgaarse, inimväärikut alandava ja ähvardusi sisalduva iseloomu tõttu.

Kolleegium ei nõustu ringkonnakohtu seisukohaga, et hageja isikuõigusi riivavate õigusvastase sisuga kommentaaride kõrvaldamine ei ole kommentaatorite arvamusevabadusse sekkumine. Kolleegiumi arvates on põhiõigust mis tahes moel kitsendava (piirava) abinõu rakendamine käsitatav selle põhiõiguse kasutamisse sekkumisena. Internetiportaali pidaja sekkumine kommentaari postitaja sõnavabadusse on aga õigustatud portaalipidajast ettevõtja põhiseadusest (PS § 17) ja seadusest (VÕS § 1046) tuleneva kolmandate isikute au ja hea nime austamise ja neile kahju tekitamisest hoidumise (VÕS § 1045 lg 1 p 4) kohustusega.

16. Ringkonnakohtu otsuse kohaselt oli kommentaaride sisu õigusvastane, tegemist oli keelelises väljenduses ebakohaste väärtushinnangutega. Ebakohased on väärtushinnangud (väärtusotsustused), milliste vulgaarne, inimväärikut alandav ja inimest mõnitav tähendus on mõistlikule lugejale ilmne. Kommentaarid ei sisaldanud mingeid andmeid, mille kontrollimist portaalipidaja initsiatiivil on ülemäärane nõuda. Seega on alusetu kostja väide, et ta ei olnud ega pidanudki olema teadlik kommentaaride sisu õigusvastasusest.

Seadusest tuleneva kahju tekitamisest hoidumise kohustuse tõttu pidanuks kostja selgelt õigusvastase sisuga kommentaaride avaldamist ennetama. Kostja seda ei teinud. Tegelikkuusele mittevastavatel andmetel põhineva au teotava väärtushinnangu avaldamist ei loeta VÕS § 1047 lg 3 kohaselt õigusvastaseks, kui avaldajal või isikul, kellele asjaolu avaldati, oli avaldamise vastu õigustatud huvi ning avaldaja kontrollis andmeid või asjaolu põhjalikkusega, mis vastab võimaliku rikkumise raskusele. Keelelises väljenduses ebakohaste au teotavate väärtushinnangute avaldamist ei ole VÕS § 1047 lg-s 3 märgitud asjaoludele tuginedes võimalik õigustada: need hinnangud ei järeldu avaldatud andmetest, vaid on koostatud ja

avaldatud au ja hea nime kahjustamise eesmärgil. Seega oli selgelt õigusvastase sisuga kommentaaride avaldamine samuti õigusvastane. Pärast avaldamist jättis kostja kommentaarid, milliste sisu õigusvastasusest ta pidi olema teadlik, omal initsiatiivil portaalist kõrvaldamata. Sellises olukorras on kohtud põhjendatult leidnud, et kostja tegevusetus on õigusvastane. Kostja vastutab hagejal kahju tekkimise eest, kuna kohtud on tuvastanud, et kostja ei ole tõendanud süü puudumist (VÕS § 1050 lg 1).

D. Edasised sündmused

32. 1. oktoobril 2009 teatas Delfi oma internetiportaalis, et solvavaid kommentaare postitanud isikutel ei võimaldata postitada uusi kommentaare enne, kui kommenteerija on läbi lugenud kommenteerimistingimused ja nendega nõustunud. Samuti teatati, et Delfi on kokku pannud moderaatorite meeskonna, kes teeb portaalis postitatud kommentaaride järelkontrolli. Esmajoonel vaatavad moderaatorid läbi kõik teated, milles kasutajad on andnud teada ebasobivatest kommentaaridest. Ühtlasi jälgitakse, et kommentaarid vastaksid kommenteerimistingimustele. Avaldatud informatsiooni kohaselt postitasid Delfi lugejad 2009. aasta augustis 190 000 kommentaari. Delfi moderaatorid kõrvaldasid 15 000 kommentaari (umbes 8%), mis sisaldasid peamiselt rämpsposti või tähtsusetuid kommentaare. Laimavate kommentaaride osakaal oli alla 0,5% kõikidest kommentaaridest.

II. ASJAKOHANE RIIGISISENE ÕIGUS JA KOHTUPRAKTIKA

33. Eesti Vabariigi põhiseaduses on sätestatud:

Paragrahv 17

„Kellegi au ega head nime ei tohi teotada.”

Paragrahv 19

„(1) Igaühel on õigus vabale eneseteostusele.

(2) Igaüks peab oma õiguste ja vabaduste kasutamisel ning kohustuste täitmisel austama ja arvestama teiste inimeste õigusi ja vabadusi ning järgima seadust.”

Paragrahv 45

„(1) Igaühel on õigus vabalt levitada ideid, arvamusi, veendumusi ja muud informatsiooni sõnas, trükis, pildis või muul viisil. Seda õigust võib seadus piirata avaliku korra, kõlbluse, teiste inimeste õiguste ja vabaduste, tervise, au ning hea nime kaitseks. Seadus võib seda õigust piirata ka riigi ja kohalike omavalitsuste teenistujatel neile ameti tõttu teatavaks saanud riigi- või ärisaladuse või konfidentsiaalsena saadud informatsiooni ning teiste inimeste perekonna- ja eraelu kaitseks, samuti õigusemõistmise huvides.

(2) Tsensuuri ei ole.”

34. Tsiviilseadustiku üldosa seaduse § 138 sätestab, et õiguste teostamisel ja kohustuste täitmisel tuleb toimida heas usus. Õiguse teostamine ei ole lubatud seadusvastasel viisil, samuti selliselt, et õiguse teostamise eesmärgiks on kahju tekitamine teisele isikule.

35. Võlaõigusseaduse § 134 lg 2 sätestab:

„[---] isikuõiguste rikkumisest, eelkõige isiku au teotamisest tekkinud kahju hüvitamise kohustuse korral tuleb kahjustatud isikule mittevaraline kahju hüvitada üksnes juhul, kui rikkumise raskus, eelkõige kehaline või hingeline valu, seda õigustab.”

36. Võlaõigusseaduse § 1043 sätestab, et teisele isikule (kannatanu) õigusvastaselt kahju tekitanud isik (kahju tekitaja) peab kahju hüvitama, kui ta on kahju tekitamises süüdi või vastutab kahju tekitamise eest vastavalt seadusele.

37. Võlaõigusseaduse § 1045 näeb ette, et kahju tekitamine on õigusvastane eelkõige siis, kui see tekitati kannatanu isikliku õiguse rikkumisega.

38. Võlaõigusseadus sätestab samuti:

§ 1046 – Isiklike õiguste kahjustamise õigusvastanus

„(1) Isiku au teotamine, muu hulgas ebakohase väärtushinnanguga, isiku nime või kujutise õigustamatu kasutamine, eraelu puutumatus või muu isikliku õiguse rikkumine on õigusvastane, kui seadusega ei ole sätestatud teisiti. Õigusvastasuse tuvastamisel tuleb arvestada rikkumise liiki, põhjust ja ajendit, samuti suhet rikkumisega taotletud eesmärgi ja rikkumise raskuse vahel.

(2) Isikliku õiguse rikkumine ei ole õigusvastane, kui rikkumine on õigustatud, arvestades muid seadusega kaitstud hüvesid ja kolmandate isikute või avalikkuse huve. Õigusvastasuse tuvastamisel tuleb sellisel juhul lähtuda erinevate kaitstud hüvede ja huvide võrdlevast hindamisest.”

§ 1047 – Ebaõigete andmete avaldamise õigusvastanus

„(1) Isiklike õiguste rikkumine või isiku majandus- või kutsetegevusse sekkumine isiku või tema tegevuse kohta ebaõigete andmete avaldamise või faktilist laadi andmete mittetäieliku või eksitava avaldamisega on õigusvastane, kui avaldaja ei tõenda, et ta ei teadnud avaldamisel andmete ebaõigsusest või mittetäielikkusest ega pidanudki sellest teadma.

(2) Teise isiku au teotava või teisele isikule majanduslikult kahjuliku asjaolu avaldamine loetakse õigusvastaseks, kui avaldaja ei tõenda, et avaldatud asjaolu vastab tegelikkusele.

(3) Hoolimata käesoleva paragrahvi lõigetes 1 ja 2 sätestatust, ei loeta andmete või asjaolu avaldamist õigusvastaseks, kui avaldajal või isikul, kellele asjaolu avaldati, oli avaldamise suhtes õigustatud huvi ning avaldaja kontrollis andmeid või asjaolu põhjalikkusega, mis vastab võimaliku rikkumise raskusele.

(4) Ebaõigete andmete avaldamise korral võib kannatanu andmete avaldamise eest vastutavalt isikult nõuda andmete ümberlükkamist või paranduse avaldamist avaldaja kulul, sõltumata sellest, kas andmete avaldamine oli õigusvastane.”

§ 1050. Süü vastutuse alusena

„(1) Kahju tekitaja ei vastuta kahju tekitamise eest, kui ta tõendab, et ei ole kahju tekitamises süüdi, kui seadusega ei ole sätestatud teisiti.

(2) Käesoleva peatüki tähenduses arvestatakse isiku süü hindamisel muu hulgas tema olukorda, vanust, haridust, teadmisi, võimeid ja muid isiklikke omadusi.

(3) Kui kahju hüvitamise eest vastutab mitu isikut, kellest üks või mitu on vastavalt seadusele kohustatud hüvitama õigusvastaselt tekitatud kahju, sõltumata oma süüst, tuleb kahju hüvitamise eest vastutavate isikute käitumise süülsust ja süü vormi võtta arvesse hüvitamiskohustuse jagunemisel kahju hüvitamise eest vastutavate isikute omavahelises suhtes.”

§ 1055 – Kahju tekitava tegevuse keelamine

„(1) Kui kahju õigusvastane tekitamine on kestev või kui kahju õigusvastase tekitamisega ähvardatakse, võib kannatanu või isik, keda ähvardati, nõuda kahju tekitava käitumise lõpetamist või sellega ähvardamisest hoidumist. Kehavigastuse tekitamise, tervise kahjustamise, eraelu puutumatus või muu isikuõiguste rikkumise puhul võib muu hulgas nõuda kahju tekitaja teisele isikule lähenemise keelamist (lähenemiskeeld), eluaseme kasutamise või suhtlemise reguleerimist või muude sarnaste abinõude rakendamist.

(2) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud kahju tekitava käitumise lõpetamist ei ole õigust nõuda, kui sellist käitumist tuleb mõistliku arusaama järgi taluda inimestevahelises kooselus või olulise avaliku huvi tõttu. Sellisel juhul võib kannatanu esitada õigusvastaselt tekitatud kahju hüvitamise nõude. [---]”

39. Infoühiskonna teenuse seadus sätestab järgnevalt:

§ 8 – Vastutuse piirang üksnes teabe edastamise ja üldkasutatavale andmesidevõrgule juurdepääsu pakkumise korral

„(1) Kui osutatakse teenust, mis seisneb üksnes teenuse kasutaja pakutava teabe edastamises üldkasutatava andmesidevõrgu kaudu või üldkasutatavale andmesidevõrgule juurdepääsu pakkumises, ei vastuta teenuse osutaja edastatava teabe sisu eest tingimusel, et ta:

- 1) ei algata edastust;
- 2) ei vali edastuse vastuvõtjat;
- 3) ei vali ega muuda edastuses sisalduvat teavet.

(2) Edastamise ja juurdepääsu pakkumisega seotud toimingud käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud tähenduses sisaldavad edastatava teabe automaatset, vahepealset ja ajutist talletamist niivõrd, kui võrd selle ainus eesmärk on edastamise sooritus üldkasutatava andmesidevõrgu kaudu ja eeldusel, et teavet ei talletata pikema ajavahemiku vältel, kui see on edastamiseks põhjendatult vajalik.”

§ 9 – Vastutuse piirang andmete vahemällu salvestamise korral

„(1) Kui osutatakse teenust, mis seisneb teenuse kasutaja pakutava teabe edastamises üldkasutatava andmesidevõrgu kaudu, kusjuures vastav edastusmeetod tehnilistel põhjustel nõuab andmete vahemällu salvestamist ja selle teenuse ainus eesmärk on teabe tõhusam edastamine teistele teenuse kasutajatele nende taotluse alusel, ei vastuta teenuse osutaja selle teabe automaatse, vahepealse ja ajutise talletamise puhul teabe sisu eest tingimusel, et ta:

- 1) ei muuda antud teavet;
- 2) järgib teabele juurdepääsu tingimusi;
- 3) järgib teabe ajakohastamise kohta vastavas majandusharus laialdaselt tunnustatud ja kasutatud nõudeid;
- 4) ei takista vastavas majandusharus laialdaselt tunnustatud ja kasutatud tehnoloogia seaduslikku kasutamist, et saada andmeid teabe kasutamise kohta;

5) saades teada, et teave on edastuse algpunktis võrgust eemaldatud või juurdepääs sellele tõkestatud või et kohus, politsei- või riiklik järelevalveasutus on andnud korralduse see kõrvaldada, kõrvaldab kohe vastava talletatud teabe või tõkestab sellele juurdepääsu.”

§ 10 – Vastutuse piirang andmete talletamise teenuse osutamise korral

„(1) Kui osutatakse teenust, mis seisneb teenuse kasutaja pakutava teabe talletamises, ei vastuta teenuse osutaja teenuse kasutaja taotluse põhjal talletatava teabe sisu eest järgmistel tingimustel:

1) teenuse osutaja ei tea teabe sisu ega ole kahju hüvitamise nõude puhul teadlik faktidest või asjaoludest, millest ilmneb ebaseaduslik tegevus või teave;

2) käesoleva lõike punktis 1 nimetatud asjaoludest teadlikuks saades kõrvaldab teenuse osutaja kohe vastava teabe või tõkestab sellele juurdepääsu.

(2) Kui teenuse kasutaja tegutseb teenuse osutaja alluvuses või järelevalve all, siis käesoleva paragrahvi lõikes 1 sätestatud ei kohaldata.”

§ 11 – Jälgimiskohustuse puudumine

„(1) Käesoleva seaduse §-des 8–10 nimetatud teenuse osutajal ei ole kohustust jälgida teavet, mida ta vaid edastab või millele juurdepääsu pakub, mida ta edastamise eesmärgil ajutiselt vahemällu salvestab või teenuste kasutaja jaoks talletab, samuti ei ole tal kohustust otsida ebaseaduslikku tegevust näitavaid fakte ja asjaolusid.

(2) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 sätestatu ei piira järelevalvet teostava ametiisiku õigust nõuda teenuse osutajalt informatsiooni teabe kohta.

(3) Teenuse osutaja on kohustatud viivitamata teatama järelevalvet teostavale pädevale ametiisikule käesoleva seaduse §-des 8–10 sätestatud teenuste kasutaja võimalikust ebaseaduslikust tegevusest või pakutavast teabest ning võimaldama identifitseerida neid teenuse kasutajaid, kellega teenuse osutajal on andmete talletamise kohta lepingud. [---]”

40. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 244 jj sätestab eeltõendamismenetluse, s.t menetluse, mis võimaldab tõendite kogumist enne kohtumenetluse algatamist, kui võib eeldada, et tõendid võivad kaduma minna või nende kasutamine hiljem võib raskeneda.

41. Riigikohus on oma 21. detsembri 2005 (kohtuasi nr 3-2-1-95-05) otsuses leidnud, et avaldamine VÕS § 1047 tähenduses on andmete kolmandatele isikutele teatavaks tegemine. Meediaväljaandele andmeid edastanud isikut võib pidada avaldajaks isegi siis, kui ta ei ole ajaleheartikli avaldaja. Riigikohus on korranud sama seisukohta ka oma järgnevates otsustes, näiteks 21. detsembri 2010 otsuses (kohtuasi nr 3-2-1-67-10).

42. Mitmetes riigisisestes kohtuasjades on seoses laimamisega esitatud hagi erinevate kostjate vastu, sh näiteks ajalehe väljaandja ja artikli autori vastu (Riigikohtu 7. mai 1998 otsus kohtuasjas nr 3-2-1-61-98), ajalehe väljaandja ja intervjuueeritava vastu (Riigikohtu 1. detsembri 1997 otsus kohtuasjas nr 3-2-1-99-97) ja ainult ajalehe väljaandja vastu (Riigikohtu 30. oktoobri 1997 otsus kohtuasjas nr 3-2-1-123-97 ja 10. oktoobri 2007 otsus kohtuasjas nr 3-2-1-53-07).

43. Pärast Riigikohtu 10. juuni 2009 otsust asjas (nr 3-2-1-43-09), mis viis käesoleva kohtuasjani EIKS, on mitmed alama astme kohtud

lahendanud interneti uudisteartiklite kommentaaridega seotud vastutuse küsimust sarnaselt. Näiteks Tallinna Ringkonnakohus oma 21. veebruari 2012 otsusega (kohtuasi nr 2-08-76058) jättis muutmata alama astme kohtu otsuse, mis puudutas laimatud isiku nõuet ajalehe väljaandja vastu. Leiti, et väljaandja oli vastutav lugejate poolt ajalehe internetikommenteerimise keskkonnas postitatud laimavate kommentaaride eest. Kohtud leidsid, et väljaandja oli sisuteenuse pakkuja. Kohtud jätsid rahuldamata väljaandja soovi taotleda eelotsust Euroopa Liidu Kohtult, leides, et kostja ilmselgelt ei vastanud passiivse teenusepakkuja kriteeriumitele varem Euroopa Liidu Kohtu ja Riigikohtu poolt antud tõlgenduses, ning et asjakohased normid olid piisavalt selged. Seepärast ei olnud tarvis küsida Euroopa Liidu Kohtult uusi suuniseid. Kohtud märkisid samuti, et Euroopa Liidu Kohtu 23. märtsi 2010 otsuse (liidetud kohtuasjad C-236/08 kuni C-238/08 *Google France ja Google* [2010] ECR I-2417) kohaselt on siseriiklike kohtute hinnata, kas teenuse osutaja täidab neutraalset rolli, nii et tema tegevus on üksnes tehnilist, automaatset ja passiivset laadi, viidates teadmiste puudumisele talletatava teabe kohta ja selle üle kontrolli puudumisele. Kohtud leidsid, et antud asjas see nii ei olnud. Kuna kohtuotsuse tegemise ajaks oli väljaandja laimavad kommentaarid juba kustutanud, siis selles küsimuses otsust ei tehtud; hageja nõue mittevaralise kahju hüvitamiseks jäeti rahuldamata. Sarnase otsuse tegi Tallinna Ringkonnakohus 27. juunil 2013 (kohtuasjas nr 2-10-46710). Ka selles asjas leiti interneti uudisteportaal olevat vastutav lugejate postitatud laimavate kommentaaride eest ja hageja mittevaralise kahju nõue jäeti rahuldamata.

III. ASJAKOHASED RAHVUSVAHELISED ÕIGUSAKTID

A. Euroopa Nõukogu dokumendid

44. 28. mail 2003 võttis Euroopa Nõukogu ministrite komitee 840. ministrite asetäitjate kohtumisel vastu deklaratsiooni suhtlemisvabaduse kohta internetis. Selle asjassepuutuvad osad on sõnastatud alljärgnevalt:

„Euroopa Nõukogu liikmesriigid

[---]

olles veendunud, et tuleb piirata teenuseosutajate vastutust üksnes edastajana tegutsemise korral või kui nad heas usus pakuvad juurdepääsu kolmandate isikute teabele või talletavad kolmandate isikute teavet;

tuletades siinkohal meelde Euroopa Parlamendi ja EL Nõukogu 8. juuni 2000 direktiivi nr 2000/31/EÜ infoühiskonna teenuste teatavate õiguslike aspektide, eriti elektroonilise kaubanduse kohta siseturul (e-kaubanduse direktiiv);

rõhutades, et suhtlemisvabadus internetis ei tohi kahjustada teiste isikute, eelkõige alaealiste, inimväärikust, inimõigusi ega põhivabadusi;

võttes arvesse, et omavahel tuleb tasakaalustada internetikasutajate soovi austamine oma isikut mitte paljastada ja õiguskaitseasutuste vajadus tuvastada kuritegude toimepanemise eest vastutavad isikud;

[---]

deklareerivad, et nad püüavad internetisuhtluse valdkonnas kinni pidada järgmistest põhimõtetest:

1. põhimõte: Reeglid internetis oleva teabe kohta

„Liikmesriigid ei tohi internetis leiduvale teabele kehtestada piiranguid, mis on rangemad teistest teabe edastusvahendite suhtes kohaldatavatest piirangutest.”

[---]

3. põhimõte: Riikliku eelkontrolli puudumine

„Ametiasutused ei tohi üldise blokeerimise või filtrite kaudu keelata avalikkuse juurdepääsu teabele ja muule suhtlusele internetis riigipiiridest hoolimata. See ei välista filtrite seadmist alaealiste kaitseks eelkõige nende jaoks juurdepääsetavates kohtades, näiteks koolides ja raamatukogudes.

Eeldusel, et inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikli 10 lõikes 2 sätestatud kaitsemeetmetest peetakse kinni, võib võtta meetmeid internetis oleva selgelt identifitseeritava teabe kõrvaldamiseks või alternatiivina sellele juurdepääsu blokeerimiseks, kui pädevad riigiasutused on langetanud eel- või lõpliku otsuse selle ebaseaduslikkuse kohta.”

[---]

6. põhimõte: Teenuseosutajate piiratud vastutus seoses internetis oleva teabega

„Liikmesriigid ei tohi kehtestada teenuseosutajatele üldist kohustust jälgida internetis leiduvat teavet, millele nad võimaldavad juurdepääsu või mida nad edastavad või talletavad, ega kohustust otsida ebaseaduslikku tegevust näitavaid fakte ja asjaolusid.

Liikmesriigid peavad tagama, et teenuseosutajaid ei peeta vastutavaks internetis leiduva teabe eest, kui nende tegevus piirneb riigisisese õigusega määratletu kohaselt teabeedastusega või internetile juurdepääsu pakkumisega.

Kui teenuseosutajate tegevusala on laiem ja nad talletavad teistelt isikutelt pärit teavet, võivad liikmesriigid pidada neid kaasvastutajateks, kui nad viivitamata ei kõrvalda teavet või teenuseid või ei tühistajuurdepääsu teabele või teenustele kohe, kui nad riigisisese õigusega määratletu kohaselt saavad teada teabe või teenuste ebaseaduslikkusest või kahju hüvitamise nõude korral tegevuse või teabe ebaseaduslikkusele viitavatest faktidest või asjaoludest.

Teenuseosutajate kohustuste määramisel riigisisises õiguses eelmise lõigu kohaselt tuleb rakendada vajalikku hoolsust, et tagada austus nii teabe esialgu avaldanud isikute sõnavabaduse vastu kui ka kasutajate õiguse vastu sellele teabele.

Igal juhul ei tohi eespool nimetatud vastutuse piirangud mõjutada ettekirjutuste tegemise võimalust olukorras, kus teenuseosutajad on kohustatud õiguserikkumist lõpetama või vältima nii suurel määral kui võimalik.”

7. põhimõte: Anonüümsus

„Selleks, et tagada isikutele kaitse *on-line*-jälgimise eest ning informatsiooni ja ideede levitamise vabadus, peavad liikmesriigid austama internetikasutajate soovi oma isikut mitte avaldada. See ei takista liikmesriikidel meetmete võtmist ega koostöö tegemist, et tuvastada kuritegude eest vastutavad isikud kooskõlas riigisisese õiguse, inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni ning muude rahvusvaheliste lepingutega õigusemõistmise ja järelevalve valdkonnas.”

45. Soovituses CM/Rec(2007)16 liikmesriikidele meetmete kohta edendamaks interneti väärtust avaliku teenusena (vastu võetud 7. novembril 2007) märkis ministrite komitee, et ühelt poolt võib internet oluliselt

parandada teatud inimõiguste ja põhivabaduste teostamist, teisalt võib see aga mõjutada negatiivselt nii neid kui ka muid sarnaseid õigusi. Liikmesriikidel soovitati välja töötada selge õiguslik raamistik, piiritlemaks kõigi peamiste huvipoolte rolle ja vastutust uue info- ja kommunikatsioonitehnoloogia valdkonnas.

46. Ministrite komitee soovitus CM/Rec(2011)7 liikmesriikidele meedia uue mõiste kohta (vastu võetud 21. septembril 2011) kõlab järgmiselt:

„[---]

Ministrite komitee, tegutsedes Euroopa Nõukogu statuudi artikli 15 lõike b alusel, soovib liikmesriikidel:

– võtta tarvitusele uus, laiaulatuslik meedia mõiste, mis hõlmaks kõiki asjaosalisi, kes toodavad ja levitavad potentsiaalselt suurele arvule inimestele mõeldud sisu (näiteks teave, analüüs, kommentaar, arvamus, haridus, kultuur, kunst ja meelelahutus teksti, audio, visuaalses, audiovisuaalses või muus vormis) ja rakendusi, mis on mõeldud interaktiivse massisuhtluse hõlbustamiseks (näiteks sotsiaalvõrgustikud) või muid sisupõhiseid interaktiivseid tegevusi (näiteks internetimängud), samas säilitades (kõigil neil juhtudel) toimetusliku kontrolli või järelevalve sisu üle;

– vaadata läbi reguleerimisvajadused seoses kõigi meedia ökosüsteemis teenuseid või tooteid pakkuvate asjaosalistega, et tagada inimeste õigus otsida, saada ja levitada teavet kooskõlas Euroopa inimõiguste konventsiooni artikliga 10, ning pakkuda neile osalistele asjakohast kaitset sekkumise vastu, mis võib vastasel korral avaldada negatiivset mõju artikliga 10 tagatud õigustele, sealhulgas olukordades, kus on oht põhjendamatuks enesepiiramiseks või enesetsensuuriks;

– rakendada käesoleva soovitusel lisas sisalduvaid kriteeriume, kui kaalutakse astmelisi ja diferentseeritud lahendusi uue meedia mõistega hõlmatud asjaosalistele vastavate Euroopa Nõukogu meediat puudutavate standardite alusel, arvestades nende konkreetseid ülesandeid meediaprotsessis ning nende potentsiaalset mõju ja tähtsust demokraatlikus ühiskonnas hea valitsemistava tagamisel või parandamisel;

[---]”

Soovituse lisa asjakohastes lõigetes on märgitud järgmist:

„7. Diferentseeritud ja astmeline lähenemisviis nõuab, et iga asjaosaline, kelle teenused on tuvastatud meediana või vahendus- või kõrvaltegevusena, saaks kasutada nii kaitse vastavat vormi (diferentseeritud) kui ka vastavat taset (astmeline) ning et vastutus oleks samuti piiritletud kooskõlas Euroopa inimõiguste konventsiooni artikliga 10 ja muude asjakohaste Euroopa Nõukogu pool koostatud standarditega.

[---]

30. Toimetuslik kontroll avaldub asjaosaliste endi poliitilistes otsustes sisu kohta, mida kättesaadavaks teha või propageerida, samuti selle esitus- või korralduslaadi kohta. Traditsiooniline meedia avaldab oma poliitika mõnikord sõnaselgelt kirjalikult, kuid seda võib leida ka organisatsioonisisestest suunistest või kriteeriumitest sisu valimise või töötlemise kohta (näiteks selle kontrollimiseks või kinnitamiseks). Uutes suhtluskeskkondades võib toimetamispoliitika olla osaks missiooni kirjeldusest või kasutustingimustest (mis võivad sisaldada väga üksikasjalikke sätteid või sisu), või see võib olla väljendatud mitteametlikult teatud põhimõtetest kinnipidamise kohta (näiteks netikett, moto).

[---]

32. Toimetusprotsess võib hõlmata kasutajaid (näiteks vastastikune hindamine ja sisu eemaldamise taotlused), samas kui lõplik otsus tehakse vastavalt organisatsioonisiselt paika pandud menetlusele ja arvestades konkreetseid kriteeriume (reaktiivne modereerimine). Uus meedia rakendab kasutaja loodud sisu suhtes sageli *ex post* modereerimist (sageli nimetatud ka järelmodereerimiseks), mis võib esmapilgul tunduda märkamatu. Toimetusprotsessid võivad olla ka automatiseeritud (näiteks algoritmid, mille abil toimub sisu eelvalik või mille abil võrreldakse sisu autoriõigusega kaitstud materjalidega).

[---]

35. Jällegi tuleks märkida, et erinevad toimetusliku kontrolli tasandid käivad käsikäes erinevate toimetusliku vastutuse tasanditega. Erinevad toimetusliku kontrolli tasandid või toimetamise laad (näiteks eelmodereerimine võrrelduna järelmodereerimisega) nõuavad diferentseeritud lahendusi ja peaaegu kindlasti on see parim moodus pakkuda lahendusi astmeliselt.

36. Seetõttu ei tuleks pidada meediaks sellist vahendus- või kõrvalteenuse osutajat, kes aitab kaasa mingi meedia toimimisele või sellele juurdepääsu võimaldamisele, kuid kes ise ei teosta – ega peaski teostama – toimetuslikku kontrolli ja kelle toimetuslik vastutus on seega piiratud või puudub sootuks. Samas võib nende tegevus osutada asjakohaseks meediakontekstis. Siiski ei tuleks toimetuslikuks kontrolliks eelnevas tähenduses pidada vahendus- või kõrvalteenuse osutajate tegevust, mis tuleneb seadusjärgsetest kohustustest (näiteks sisu eemaldamine kohtumääruse alusel).

[---]

63. Tuleks rõhutada vahendajate rolli tähtsust. Nad pakuvad meediasisu levitamiseks alternatiivseid ja täiendavaid vahendeid või kanaleid, avardades seega haaret ja parandades meedia ülesannete ja eesmärkide täitmise tõhusust. Konkurentsil põhineval vahendus- ja kõrvalteenuste osutajate turul võivad nad aidata oluliselt vähendada ametivõimude poolse sekkumise ohtu. Samas arvestades seda, mil määral meedia on sunnitud neile uues ökosüsteemis toetuma, eksisteerib ka vahendus- ja kõrvalteenuste osutajate kaudu teostatava tsensuuri oht. Teatud olukorrad võivad endast kujutada ka eratsensuuri ohtu (vahendus- ja kõrvalteenuste osutajate poolt selle meedia suhtes, millele nad teenuseid osutavad või sisu suhtes, mida nad edastavad).”

47. 16. aprillil 2014 võeti vastu ministrite komitee soovitus CM/Rec(2014)6 liikmesriikidele seoses inimõiguste juhendiga internetikasutajatele. Juhendi asjakohane osa kõlab järgmiselt:

Sõna- ja teabevabadus

„Teil on õigus otsida, saada ja edastada teavet ja ideid omal valikul, ilma sekkumiseta ja olenemata riigipiiridest. See tähendab järgmist:

1. teil on vabadus väljendada end internetis ning pääseda juurde teabele ja teiste poolt avaldatud arvamustele ja seisukohtadele. See hõlmab nii poliitilist kõnet, hoiakuid religiooni suhtes, arvamusi ja seisukohti, mida võetakse vastu soosivalt või mida ei peeta solvavateks, kuid ka neid, mis võivad olla solvavad, šokeerivad või teisi häirivad. Te peaksite arvestama teiste isikute maine või õigustega, sealhulgas nende õigusega eraelu puutumatusle;

2. seisukohtade avaldamisele, mis õhutavad diskrimineerimist, vihkamist või vägivalda, võidakse kohaldada piiranguid. Sellised piirangud peavad olema seaduslikud, kitsalt piiritletud ja nende rakendamise üle peab toimuma kohtulik järelevalve;

[---]

6. teil on õigus internetis oma isikut mitte avaldada, näiteks kasutades varjunime. Samas peaksite teadvustama, et riigi ametivõimud võivad võtta meetmeid, mis võivad viia teie isiku tuvastamiseni.”

B. Muud rahvusvahelised dokumendid

48. ÜRO inimõiguste nõukogu arvamus- ja sõnavabaduse õiguse edendamise ja kaitse eriraportöör oma 16. mai 2011 raportis inimõiguste nõukogule (A/HRC/17/27) märkis järgmist:

„25. Õiguspäraselt piiratud teave hõlmab lapsponograafiat (laste õiguste kaitseks), vihakõnet (mõjutatud kogukondade õiguste kaitseks), laimamist (teiste isikute õiguste ja maine kaitsmiseks lubamatute rünnete vastu), vahetut ja avalikku genotsiidile õhutamist (teiste isikute õiguste kaitseks) ning rahvusliku, rassilise või usulise vihkamise propageerimist, mis kujutab endast diskrimineerimise, vaenu või vägivalda õhutamist (et kaitsta teiste isikute õigusi, näiteks õigust elule).

[---]

27. Lisaks rõhutab eriraportöör, et interneti omapärast tulenevalt ei pruugi traditsioonilise meedia puhul õiguspäraseks ja proportsionaalseks peetavad eeskirjad ja piirangud sageli sobida samaväärselt interneti puhul. Näiteks isikute maine laimamise korral, arvestades asjaomase isiku võimalust kasutada koheselt oma vastamise õigust tekitatud kahju heastamiseks, võivad võrguvälise laimamise korral kohaldatavad sanktsioonid osutada ebavajalikuks või ebarproportsionaalseks [---]

[---]

43. Eriraportöör usub, et tsensuurimeetmeid ei tohiks kunagi delegeerida eraõiguslikule üksusele ning et kedagi ei tohiks pidada vastutavaks internetis avaldatud sisu eest, mille autoriks ta ei ole. Ükski riik ei tohiks kasutada ega sundida vahendajaid teostama riigi nimel tsensuuri. [---]

[---]

74. Vahendajad mängivad olulist rolli, võimaldamaks internetikasutajatel teostada oma õigust sõnavabadusele ja juurdepääsuks teabele. Arvestades nende enneolematut mõju selle üle, kuidas ja mis internetis ringleb, on riigid püüdnud üha enam kehtestada nende üle kontrolli ja pidada neid õiguslikult vastutavaks selle eest, et ei suudeta takistada juurdepääsu õigusvastaseks peetavale sisule.”

49. ÜRO arvamus- ja sõnavabaduse eriraportööri, OSCE meediavabaduse esindaja ning OAS-i sõnavabaduse eriraportööri 21. detsembril 2005 vastu võetud ühisdeklaratsioonis on märgitud järgmist:

„Kedagi ei tohi pidada vastutavaks internetis oleva sisu eest, mille autoriks ta ei ole, välja arvatud juhul, kui ta on sellise sisu enda nimel üle võtnud või keeldunud täitmast kohtu määrust sellise sisu eemaldamiseks.”

IV. ASJAKOHASED EUROOPA LIIDU JA VÕRDLEVA ÕIGUSE MATERJALID

A. Euroopa Liidu instrumendid ja kohtupraktika

1. Direktiiv 2000/31/EÜ

50. Euroopa Parlamendi ja EL Nõukogu 8. juuni 2000 direktiivi nr 2000/31/EÜ infoühiskonna teenuste teatavate õiguslike aspektide, eriti elektroonilise kaubanduse kohta siseturul (e-kaubanduse direktiiv), asjakohastes osades on sätestatud järgmist:

„(9) Infoühiskonna teenuste vaba liikumine võib paljudel juhtudel olla kõikide liikmesriikide poolt ratifitseeritud inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikli 10 lõikes 1 sisalduva üldisema põhimõtte, nimelt sõnavabaduse erivorm ühenduse õiguses; seetõttu peavad infoühiskonna teenuste osutamist käsitlevad direktiivid tagama, et selle alaga võib nimetatud artikli kohaselt vabalt tegelda, võttes arvesse ainult nimetatud artikli lõikes 2 ja asutamislepingu artikli 46 lõikes 1 sätestatud piiranguid; käesoleva direktiivi eesmärk pole mõjutada siseriiklikke sõnavabadust käsitlevaid eeskirju ja põhimõtteid.

[---]

(42) Erandid käesoleva direktiiviga kehtestatud vastutusest hõlmavad ainult neid juhtumeid, kui infoühiskonna teenuse osutaja tegevus piirdub kolmandate osapoolte pakutava teabe edastamiseks või ajutiseks talletamiseks vajaliku sidevõrgu käitamise ja sellele juurdepääsu võimaldamise tehnilise toiminguga, mille ainus eesmärk on side tõhustamine; see tegevus on üksnes tehnilise, automaatse ja passiivse iseloomuga, seega pole infoühiskonna teenuse osutajal edastatava või talletatava teabe kohta teadmisi ega kontrolli selle üle.

(43) Teenuseosutaja võib kasutada erandeid „pelga edastamise” või „vahemällu salvestamise” jaoks, kui ta ei ole mingil viisil seotud edastatava teabega; muu hulgas nõuab see, et ta ei muudaks edastatavat teavet; see nõue ei kehti edastamisaegsete tehnilise iseloomuga toimingute kohta, sest need ei muuda edastatava teabe terviklikkust.

(44) Teenuseosutaja, kes teeb tahtlikult koostööd oma teenuse saajaga ebaseaduslike tegude sooritamiseks, ületab „pelga edastamise” või „vahemällu salvestamise” piirid ega tohi seetõttu kasutada nende toimingute puhul vastutuse kohta kehtestatud erandeid.

(45) Käesoleva direktiiviga kehtestatud vahendusteenuse osutajate vastutuse piirangud ei mõjuta mitmesuguste ettekirjutuste võimalust; sellised ettekirjutused võivad seisneda eeskätt kohtute või pädevate haldusametuste korraldustes, mis nõuavad kõigi rikkumiste lõpetamist või vältimist, kaasa arvatud ebaseadusliku teabe kõrvaldamine või sellele juurdepääsu tõkestamine.

(46) Piiratud vastutuse kasutamiseks peab teabe talletamisega tegelev infoühiskonna teenuse osutaja ebaseaduslikest tegevustest teada saades kiiresti kõrvaldama kõnealuse teabe või tõkestama sellele juurdepääsu; kõrvaldamise või juurdepääsu tõkestamise korral peab järgima sõnavabaduse põhimõtet ja siseriiklikul tasandil sel eesmärgil kehtestatud korda; käesolev direktiiv ei mõjuta liikmesriikide võimalust kehtestada erinõudeid, mida tuleb kiiresti täita enne teabe kõrvaldamist või sellele juurdepääsu tõkestamist.

(47) Liikmesriigid ei tohi kehtestada teenuseosutajatele üldise iseloomuga jälgimiskohustusi; see keeld ei kehti jälgimiskohustuste kohta erijuhtudel ega

mõjuta siseriiklike asutuste poolt vastavalt siseriiklikele õigusaktidele antavaid korraldusi.

(48) Käesolev direktiiv ei mõjuta liikmesriikide võimalust kohustada teenuseosutajaid, kes talletavad teenuse saajate teavet, teatavat tüüpi ebaseaduslike tegevuste avastamiseks ja vältimiseks olema ettevaatlik, mida neilt võib põhjendatult eeldada ja mida siseriiklik õigus täpsustab.

[---]”

Artikkel 1 – Eesmärk ja reguleerimisala

„1. Käesolev direktiiv püüab kaasa aidata siseturu nõuetekohasele toimimisele, tagades infoühiskonna teenuste vaba liikumise liikmesriikide vahel.

[---]”

Artikkel 2 – Mõisted

„Käesolevas direktiivis kasutatakse järgmisi mõisteid:

(a) infoühiskonna teenused – teenused direktiivi 98/34/EÜ (muudetud direktiiviga 98/48/EÜ) artikli 1 lõike 2 tähenduses;

(b) teenuseosutaja – iga infoühiskonna teenust osutav füüsiline või juriidiline isik;

(c) püasiasukohaga teenuseosutaja – teenuseosutaja, kes oma püasiasukohas määramatu aja jooksul tegelikult tegeleb majandustegevusega. Teenuse osutamiseks vajalike tehniliste vahendite ja tehnoloogiate olemasolu ja kasutamine ei määra veel teenuseosutaja püasiasukohta;

[---]”

4. jagu: Vahendajatest teenuseosutajate vastutus

Artikkel 12 – „Pelk edastamine”

„1. Kui osutatakse infoühiskonna teenust, mis seisneb teenuse saaja poolt pakutava teabe edastamises sidevõrgu kaudu või sidevõrgule juurdepääsu pakkumises, tagavad liikmesriigid, et teenuseosutaja ei vastuta edastatava teabe eest tingimusel, et teenuseosutaja:

- (a) ei algata edastust;
- (b) ei vali edastuse saajat;
- (c) ei vali ega muuda edastuses sisalduvat teavet.

2. Edastamise ja juurdepääsu pakkumisega seotud toimingud lõikes 1 nimetatud tähenduses sisaldavad edastatava teabe automaatset, vahepealset ja ajutist talletamist, sedavõrd kui selle ainus eesmärk on edastamine sidevõrgu kaudu ja juhul, kui teavet ei talletata pikema kui edastamiseks põhjendatult vajaliku ajavahemiku vältel.

3. Käesolev artikkel ei mõjuta võimalust, et kohus või haldusasutus nõuab vastavalt liikmesriikide õigussüsteemidele teenuse osutajalt rikkumise lõpetamist või vältimist.”

Artikkel 13 – „Vahemällu salvestamine”

„1. Kui osutatakse infoühiskonna teenust, mis seisneb teenuse saaja poolt pakutava teabe edastamises sidevõrgu kaudu, tagavad liikmesriigid, et kui selle teenuse ainus eesmärk on teabe tõhusam edastamine teistele teenuse saajatele nende taotluse alusel, siis ei vastuta teenuseosutaja selle teabe automaatse, vahepealse ja ajutise talletamise eest järgmistel tingimustel:

- (a) teenuseosutaja ei muuda seda teavet;
- (b) teenuseosutaja järgib teabele juurdepääsu tingimusi;

(c) teenuseosutaja järgib neid teabe ajakohastamise eeskirju, mis on selles majandusharus laialdaselt tunnustatud ja kasutatavad;

(d) teenuseosutaja ei takista majandusharus laialdaselt tunnustatud ja kasutatava tehnoloogia seaduslikku kasutamist, et saada andmeid teabe kasutamise kohta;

(e) teenuseosutaja kõrvaldab kiiresti talletatava teabe või tõkestab juurdepääsu sellele, kui ta saab teada fakti, et teave on edastuse algpunktis võrgust eemaldatud või juurdepääs sellele on tõkestatud või et kohus või haldusasutus on andnud korralduse see kõrvaldada või tõkestada.

2. Käesolev artikkel ei mõjuta võimalust, et kohus või haldusasutus nõuab vastavalt liikmesriikide õigussüsteemidele teenuse osutajalt rikkumise lõpetamist või vältimist.”

Artikkel 14 – Teabe talletamine

„1. Kui osutatakse infoühiskonna teenust, mis seisneb teenuse saaja poolt pakutava teabe talletamises, tagavad liikmesriigid, et teenuseosutaja ei vastuta teenuse saaja taotluse põhjal talletatava teabe eest järgmistel tingimustel:

(a) teenuseosutajal ei ole tegelikku teavet ebaseadusliku tegevuse või teabe kohta ja kahjutasunõuete osas ei tea ta fakte või asjaolusid, millest ilmneb ebaseaduslik tegevus või teave, või

(b) sellisest asjaoludest teadlikuks saades kõrvaldab teenuseosutaja kiiresti teabe või tõkestab juurdepääsu sellele.

2. Lõiget 1 ei kohaldata, kui teenuse saaja tegutseb teenuseosutaja alluvuses või järelevalve all.

3. Käesolev artikkel ei mõjuta kohtu või haldusasutuse võimalust nõuda vastavalt liikmesriikide õigussüsteemidele teenuse osutajalt rikkumise lõpetamist või vältimist ega liikmesriikide võimalust kehtestada kord, kuidas teave kõrvaldada või juurdepääs sellele tõkestada.”

Artikkel 15 – Üldise jälgimiskohustuse puudumine

„1. Liikmesriigid ei kehtesta artiklites 12, 13 ja 14 käsitletud teenuste osutajatele üldist kohustust jälgida teavet, mida nad edastavad või talletavad, ega üldist kohustust otsida ebaseaduslikku tegevust näitavaid fakte ja asjaolusid.

2. Liikmesriigid võivad kehtestada infoühiskonna teenuse osutajatele kohustuse kiiresti teatada pädevatele ametivõimudele nende teenuse saajate väidetavalt ebaseaduslikest tegevustest või pakutavast teabest või kohustuse edastada pädevatele asutustele nende taotluse põhjal teavet, mis võimaldab identifitseerida nende teenuse saajaid, kellega teenuseosutajal on talletamise kohta lepingud.”

2. Direktiiv 98/34/EÜ, mida on muudetud direktiiviga 98/48/EÜ

51. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. juuni 1998 direktiiv 98/34/EÜ, millega nähakse ette tehnilistest standarditest ja eeskirjadest ning infoühiskonna teenuste eeskirjadest teatamise kord (muudetud direktiiviga 98/48/EÜ), sätestab alljärgnevat:

Artikkel 1

„Käesolevas direktiivis kasutatakse järgmisi mõisteid:
[---]

2. teenus – infoühiskonna iga teenus ehk kõik vahemaa tagant elektroonilisel teel ja teenusesaaja isikliku taotluse alusel ning tavaliselt tasu eest osutatavad teenused.

Selle määratluse puhul tähendab:

- „vahemaa tagant“; et teenust osutatakse ilma osapoolte üheaegse kohalolekuta,
 - „elektroonilisel teel“; et teenus saadetakse lähtepunktist ja võetakse sihtkohas vastu elektrooniliste andmetöötlus- (sh pakkimisseadmete) ja säilitusseadmete abil ning seda saadetakse, edastatakse ja võetakse vastu täielikult juhtmete või raadio kaudu, optiliselt või muude elektromagnetiliste vahendite abil,
 - „teenusesaaja isikliku taotluse alusel“; et teenust osutatakse andmeedastusena isikliku taotluse alusel.
- Käesoleva määratluse alla mittekuuluvate teenuste näidisloend on toodud V lisas.
- Käesolevat direktiivi ei kohaldata:
- raadioringhäälingu teenustele,
 - direktiivi 89/552/EMÜ artikli 1 punktis a sätestatud teleringhäälingu teenustele.”

3. Euroopa Liidu Kohtu praktika

52. 23. märtsi 2010 otsuses (liidetud kohtuasjad C-236/08 kuni C-238/08 *Google France ja Google* [2010] ECR I-2417) leidis Euroopa Liidu Kohus, et selleks, et kontrollida, kas viitamisteenuse osutaja vastutus võib olla direktiivi 2000/31 artikli 14 alusel piiratud, tuleb uurida, kas selle teenuse osutaja täidab neutraalset rolli, nii et tema tegevus on üksnes tehnilist, automaatset ja passiivset laadi, viidates teadmiste puudumisele talletatava teabe kohta ja selle üle kontrolli puudumisele. E-kaubanduse direktiivi artiklit 14 tuleb tõlgendada nii, et selles sisalduvat normi kohaldatakse interneti viitamisteenuse osutaja suhtes siis, kui ta ei tegutse aktiivselt viisil, mis võimaldab tal teada saada talletatud andmed või saavutada kontroll nende üle. Kui teenuseosutajal sellist rolli ei ole, vastutab ta reklaamija taotlusel talletatud andmete eest ainult siis, kui ta, olles saanud teada, et selle reklaamija andmed või tegevus on ebaseaduslikud, ei kõrvalda kiiresti kõnealust teavet ega tõkesta sellele juurdepääsu.

53. 12. juuli 2011 otsuses (kohtuasi C-324/09 *L'Oreal ja teised* [2011]) leidis Euroopa Liidu Kohus, et direktiivi 2000/31 artikli 14 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et see on kohaldatav e-turu haldaja suhtes siis, kui ta ei tegutse aktiivselt viisil, mille tulemusel tal oleks teada talletatud andmed või ta saavutaks kontrolli nende üle. E-turu haldaja tegutseb mainitud viisil aktiivselt siis, kui ta osutab abi, mis seisneb eelkõige asjaomaste müügipakkumiste kuvamise optimeerimises või nende müügipakkumiste edendamises. Kui e-turu haldaja ei tegutse aktiivselt eelmises lõigus kirjeldatud viisil ja kui tema poolt teenuse osutamine kuulub seega direktiivi 2000/31 artikli 14 lõike 1 kohaldamisalasse, ei saa ta siiski kohtuasjas, milles võidakse välja mõista kahjuhüvitis ja viivis, tugineda selles sättes ette nähtud vastutust puudutavale erandile siis, kui tal oli teave faktide või asjaolude kohta, mille põhjal kohusetundlik ettevõtja oleks pidanud järeldama, et tegemist on ebaseadusliku müügipakkumisega ja sellistest

asjaoludest teadlikuks saades ta ei tegutsenud kiiresti selle artikli 14 lõike 1 punktis b nõutud viisil.

54. 24. novembri 2011 otsuses (kohtuasi C-70/10 *Scarlet Extended* [2011]) leidis Euroopa Liidu Kohus, et internetiteenuse pakkuja suhtes ei tohi teha ettekirjutust, mis kohustaks teenuseosutajat rakendama filtreerimissüsteemi – mis filtreerib kogu tema teenuse raames ja eelkõige võrdõigusvõrgu tarkvara abil toimuva elektroonilise side; mida kohaldatakse vahet tegemata kõigile tema klientidele; mis on ennetav; mida rakendatakse ainult tema kulul ja mis ei ole ajaliselt piiratud –, mis on selleks, et blokeerida autoriõigust rikkuvate failide edastamine, võimeline tuvastama selle teenusepakkuja võrgus selliste failide vahetuse, mis sisaldavad muusika-, kinematograafilisi või audiovisuaalteoseid, mille intellektuaalomandi õigusi ettekirjutuse nõude esitaja väidab omavat.

55. 16. veebruari 2012 otsuses (kohtuasi C-360/10 *SABAM*) leidis Euroopa Liidu Kohus, et direktiividega 2000/31/EÜ, 2001/29/EÜ ja 2004/48/EÜ on vastuolus veebimajutusteenuse osutaja suhtes tehtud kohtu ettekirjutus rakendada filtreerimissüsteemi – mis filtreerib tema teenuste kasutajate poolt tema serveritel talletatavaid andmeid; mida kohaldatakse vahet tegemata kõigi mainitud kasutajate suhtes; mis on ennetav; mida rakendatakse ainult tema kulul; mis ei ole ajaliselt piiratud –, mis on autoriõigust rikkuvate failide kättesaadavaks tegemise blokeerimiseks võimeline tuvastama sellised failid, mis sisaldavad muusika-, kinematograafilisi või audiovisuaalteoseid, mille intellektuaalomandi õigusi ettekirjutuse nõude esitaja väidab omavat.

56. 13. mai 2014 otsuses (kohtuasi C-131/12 *Google Spain ja Google*) pidi Euroopa Liidu Kohus tõlgendama Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24. oktoobri 1995. aasta direktiivi 95/46/EÜ üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta. Kohus leidis, et interneti otsingumootori tegevust tuleb pidada direktiivi 95/46/EÜ tähenduses „isikuandmete töötlemiseks” ning leidis, et niisugune isikuandmete töötlemine, mida teeb otsingumootori haldaja, võib eraelu puutumatuse põhiõigust ja põhiõigust isikuandmete kaitsele (mis on garanteeritud Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklite 7 ja 8 alusel) oluliselt mõjutada, kui otsingumootori abil tehakse päring füüsilise isiku nime põhjal, kuna kõnesolev töötlemine võimaldab igal internetikasutajal saada tulemuste loetelu kujul struktureeritud ülevaate selle isiku kohta internetis leiduvast teabest ning mis võimaldab tal koostada andmesubjekti kohta rohkem või vähem üksikasjaliku profiili. Pealegi mitmekordistub andmesubjekti põhiõiguste riive selle olulise rolli tõttu, mis on tänapäeva ühiskonnas internetil ja otsingumootoritel, mille tõttu on niisuguses tulemuste loetelus sisalduv teave kõikjal kättesaadav. Selle riive potentsiaalset raskust silmas pidades ei saa riivet õigustada pelgalt otsingumootori haldaja majandushuviga. Euroopa Liidu Kohus leidis, et tuleb püüda saavutada õiglast tasakaalu internetikasutajate õiguspärase huvi vahel saada juurdepääsu teabele ja andmesubjektide põhiõiguste vahel.

Andmesubjekti õigused kaaluvad internetikasutajate huvi küll üldjuhul üles, kuid see tasakaal võib siiski sõltuda teabe laadist ja delikaatsusest andmesubjektide eraelu suhtes ning üldsuse huvist seda teavet saada. Kohus leidis, et teatud juhtudel on otsingumootori haldaja kohustatud kõrvaldama isiku nime põhjal tehtud otsingu järel kuvatavast tulemuste loetelust lingid veebilehtedele, mille on avaldanud kolmandad isikud ja mis sisaldavad teavet selle isiku kohta, isegi kui selle nime või teabe avaldamine neil veebilehtedel on seaduslik. Nii on see eelkõige juhul, kui need andmed ei ole adekvaatsed, ei ole või enam ei ole asjakohased või kui andmed on neid eesmärke ja möödunud aega arvestades ülemäärased.

57. 11. septembri 2014 otsuses (kohtuasi C-291/13 *Papasavvas*) leidis Euroopa Liidu Kohus, et kuna meediaäriühing, mis avaldab oma veebisaidil ajalehe elektroonilist versiooni, on põhimõtteliselt teadlik selles avaldatavast teabest ja omab selle üle kontrolli, ei saa teda järelikult pidada „vahendajast teenuseosutajaks” direktiivi 2000/31/EÜ artiklite 12–14 mõttes, sõltumata sellest, kas ligipääs veebisaidile on tasuta või tasuline. Kohus leidis, et direktiivi 2000/31/EÜ artiklites 12–14 sätestatud tsiviilvastutuse piirangud ei ole – sõltumata sellest, kas ligipääs veebisaidile on tasuta või tasuline – kohaldatavad meediaäriühingu suhtes – kellele kuulub veebisait, millel avaldatakse ajalehe elektroonilist versiooni, kusjuures see äriühing saab tasu sellel saidil levitatava ärilise eesmärgiga reklaami eest saadavast tulust –, kui see äriühing on teadlik saidil avaldatavast teabest ja omab selle üle kontrolli.

B. Võrdleva õiguse materjalid

58. EIK-le kättesaadava teabe kohaselt ilmneb, et mitmetes Euroopa Nõukogu liikmesriikides – mis on ka Euroopa Liidu liikmed – on kõnealuses küsimuses esmase õiguse allikaks e-kaubanduse direktiiv siseriiklikku õigusesse ülevõetud kujul. Samuti ilmneb, et mida suurem on ettevõtja sekkumine kolmanda isiku loodud sisusse enne selle internetis avaldamist – kas eelneva tsensuuri, toimetamise, adressaatide valiku, eelnevalt määratud teemal kommenteerimisele üleskutsumise või ettevõtja enda nime all sisu ülevõtmise kaudu –, seda suurem on tõenäosus, et ettevõtjat peetakse vastutavaks mis tahes selles sisalduva sisu eest. Mõnedes riikides on kehtestatud täiendavad eeskirjad, mis puudutavad täpsemalt väidetavalt õigusvastase sisu internetist eemaldamise protseduure, ning sätteid, mis puudutavad vastutuse jagunemist selles kontekstis.

ÕIGUSKÜSIMUSED

I. KONVENTSIOONI ARTIKLI 10 VÄIDETAV RIKKUMINE

59. Kaebaja kaebas, et tema pidamine vastutavaks tema interneti uudisteportaalil lugejate postitatud kommentaaride eest rikkus tema sõnavabadust, mis on sätestatud konventsiooni artiklis 10, mis on sõnastatud järgmiselt:

„1. Igaühel on õigus sõnavabadusele. See õigus kätkeb vabadust oma arvamusele ning vabadust saada ja levitada teavet ja mõtteid ilma ametivõimude sekkumiseta ja sõltumata riigipiiridest. Käesolev artikkel ei takista riikidel nõuda raadio-, televisiooni või filmiette võtetelt tegevuslubasid.

2. Kuna nende vabaduste kasutamisega kaasnevad kohustused ja vastutus, võidakse selle kohta seaduses ette näha formaalsusi, tingimusi, piiranguid või karistusi, mis on demokraatlikus ühiskonnas vajalikud riigi julgeoleku, territoriaalse terviklikkuse või ühiskondliku turvalisuse huvides, korratuste või kuritegude ärahoidmiseks, tervise või kõlbluse või kaasinimeste maine või õiguste kaitseks, konfidentsiaalse teabe avalikustamise vältimiseks või õigusemõistmise autoriteedi ja erapooletuse säilitamiseks.”

60. Riik vaidles sellele väitele vastu.

A. Koja otsus

61. Oma 10. oktoobri 2013 otsuses märkis koda kõigepealt, et pooled olid kaebaja rolli suhtes käesolevas asjas erinevatel seisukohtadel. Riik oli seisukohal, et kaebajat tuleb pidada laimavate kommentaaride avaldajaks, samas kui kaebaja leidis, et kaalul oli tema vabadus edastada kolmandate isikute loodud ja avaldatud teavet ning et kaebaja ise ei olnud kolmandate isikute kommentaaride avaldaja. Koda ei hakanud välja selgitama, millist rolli kaebaja tegevusele omistada, ning märkis, et poolte vahel puudub sisuliselt vaidlus selle üle, et riigisiseste kohtute otsused kaebaja suhtes kujutasid endast sekkumist kaebaja sõnavabadusse, mis on tagatud konventsiooni artikliga 10.

62. Mis puutub sekkumise seaduslikkusse, siis lükkas koda tagasi kaebaja argumendi, et sekkumine tema sõnavabadusse ei olnud „seadusega ette nähtud”. Koda märkis, et riigisiseseid kohtuid leidsid, et kaebaja tegevus jäi väljapoole e-kaubanduse direktiivi ja infoühiskonna teenuse seaduse kohaldamisala. Koda leidis, et ei ole EIK ülesanne asendada riigisiseseid kohtuid ning et riigisiseste õigusaktide tõlgendamise seotud probleemide lahendamine on riigisiseste ametiasutuste, eelkõige kohtute ülesanne. Lisaks nõustus koda, et vastavad tsiviilõiguse sätted – kuigi võrreldes näiteks infoühiskonna teenuse seadusega olid need üsna üldsõnalised ega sisaldanud üksikasju – koos asjassepuutuva kohtupraktikaga tegid selgeks, et meediaväljaanne on vastutav mis tahes laimavate avalduste eest oma väljaandes. Koda arvestas asjaolu, et kaebaja näol on tegemist kutselise

avaldatakse, kelle uudisteportaal on Eesti üks suurimaid ja et tema kommentaarikeskkonnas postitatud kommentaaridega kaasnes teatud kurikuulsus. Sellest tulenevalt leidis koda, et kaebaja oli võimeline hindama oma tegevusega seotud riske ja et ta pidi olema suuteline nägema mõistlikul määral ette riskidega seotud võimalikke tagajärgi.

63. Samuti leidis koda, et kaebaja sõnavabaduse piirangul oli õiguspärane eesmärk kaitsta teiste isikute mainet ja õigusi. Kõige arvatavasti ei välistanud asjaolu, et ka tegelikud koostajad olid põhimõtteliselt vastutavad, õiguspärast eesmärki käsitleda kaebajat vastutavana teiste isikute maine ja õiguste kahjustamise eest.

64. Sekkumise proportsionaalsusega seoses märkis koda, et puudus vaidlus selle üle, et kõnealused kommentaarid olid oma olemuselt laimavad. Kaebaja sõnavabadusse sekkumise proportsionaalsuse hindamisel arvestas koda järgmisi elemente. Esiteks uuris koda kommentaaride konteksti, teiseks kaebaja võetud meetmeid laimavate kommentaaride vältimiseks või kõrvaldamiseks, kolmandaks kommentaaride tegelike koostajate vastutust alternatiivina kaebaja vastutusele ning neljandaks riigisisese menetluse tagajärgi kaebaja jaoks.

65. Eelkõige leidis koda, et laimavate kommentaaride aluseks olnud kaebaja poolt avaldatud artikkel käsitles teemat, mille vastu oli avalik huvi, ning kaebaja oleks võinud ette näha negatiivset vastukaja ja üles näidata ettevaatlikkust, et vältida vastutust teiste isikute maine kahjustamise eest. Kaebaja kasutatav automaatne filter ning teatamise ja kõrvaldamise süsteem ei taganud siiski kolmandate isikute õiguste piisavat kaitset. Pealegi oli uudisteartiklite avaldamine ja nendele jäetud kommentaaride avalikustamine osa kaebaja kutsetegevusest ning tema reklaamitulu sõltus nii lugejate kui ka kommentaaride hulgast. Kaebajal oli märkimisväärne kontroll lugejate kommentaaride üle ning tal oli võimalik ennustada konkreetsest artiklist ajendatud võimalike kommentaaride olemust ja võtta tehnilisi või manuaalseid meetmeid, et vältida laimavate avalduste avalikuks saamist. Lisaks puudus realistlik võimalus tsiviilhagi esitamiseks kommentaaride tegelike autorite vastu, kuna nende isikut oleks olnud keeruline tuvastada. Igal juhul ei olnud koda veendunud, et meetmed, mis võimaldavad kahjustatud isikul esitada hagi üksnes laimavate kommentaaride koostajate vastu, oleksid tõhusalt kaitsnud kahjustatud isiku õigust eraelule. Registreerimata kasutajatel kommenteerimise lubamine oli kaebaja valik, ning tuli lugeda, et sellega võttis ta kommentaaride eest teatud vastutuse. Arvestades kõiki eelnevalt mainitud põhjusi ja mõõdukat kahjustas, mida kaebaja pidi maksma, leiti, et kaebaja sõnavabaduse piirang oli õiglane ja proportsionaalne. Seega ei olnud konventsiooni artiklit 10 rikutud.

B. Suurkojale esitatud poolte seisukohad

1. Kaebaja

(a) Üldkommentaariid

66. Kaebaja väitis, et tänapäeva maailmas loovad kasutajad üha sagedamini ise interneti sisu. Kasutajate loodud infosisu on äärmiselt oluline – uudiste ja artiklite kommentaarid tekitavad sageli ühiskonnas olulisi arutelusid ja annavad isegi ajakirjanikele infot küsimustest, mis ei ole avalikkusele teada, aidates seeläbi kaasa ajakirjanduslike uurimuste algatamisele. „Igaühe” võimalus anda panus avalikku arutellu edendab demokraatiat ja täidab sõnavabaduse eesmärke kõige paremal võimalikul moel. Sellises olukorras on suur väljakutse tsensuurist hoidudes võtta vastutusele isikuid, kes rikuvad teiste õigusi.

67. Kasutajate loodud sisu osas oli kaebaja seisukohal, et piisab, kui teabe talletaja viivitamata kõrvaldab kolmandate isikute loodud sisu, niipea kui ta saab teada selle õigusvastasusest. Juhul, kui EIK peab seda ebapiisavaks, tähendaks see anonüümsete avalike seisukohavõttude keelamist või hakkaksid vahendajad kommenteerijate suhtlusvabadusele kehtestama meelevaldseid piiranguid, kuna vahendajad oleks sunnitud valima kõige ettevaatlikuma lahenduse, et vältida võimalikku hilisemat vastutust.

(b) Delfi roll

68. Kaebaja kutsus suurkoda üles vaatama kohtuasja tervikuna, kaasa arvatud küsimus, kas kaebajat tuleks pidada traditsiooniliseks avaldajaks või vahendajaks. Avaldaja on vastutav kogu tema poolt avaldatud infosisu eest, olenemata sellest, kes on konkreetse sisu autor. Samas toonitas kaebaja, et teda tuleks pidada vahendajaks ning tal oli seda rolli täites õigus lähtuda konkreetsest ja ettenähtavast seadusest, mis piiras kolmandate isikute kommentaaride jälgimise kohustust. Kaebaja väitis, et vahendajad ei ole parimad kasutajate loodud sisu seaduslikkuse üle otsustajad. Eriti on see nii laimava sisu puhul, kuna üksnes kannatanu saab hinnata, millega tema mainet kahjustati.

(c) Seaduslikkus

69. Kaebaja väitis, et sekkumine tema sõnavabadusse – sealhulgas tema õigusesse talletada teavet ja võimaldada kasutajatel oma arvamusi avaldada – ei olnud seadusega ette nähtud. Kaebaja leidis, et puudusid õigusaktid või kohtupraktika, mille kohaselt võinuks vahendajat pidada sellise sisu avaldajaks, millest ta polnud teadlik. Kohaldatav seadus hoopis selgelt keelas teenuse osutajate vastutusele võtmise kolmandate isikute loodud sisu eest. Sellega seoses viitas kaebaja e-kaubanduse direktiivile, infoühiskonna teenuse seadusele ja Euroopa Nõukogu deklaratsioonile interneti

suhtlusvabaduse kohta. Direktiivis oli ebaseadusliku sisuga seoses sätestatud piiratud ja teavituspõhine vastutus koos sisu kõrvaldamise menetlustega. Teenuseosutajate vastutus oli välistatud juhul, kui nad ebaseaduslikest tegevustest teada saades kiiresti kõrvaldavad kõnealuse teabe või tõkestavad sellele juurdepääsu. Kõrvaldamise või juurdepääsu tõkestamise korral peab järgima sõnavabaduse põhimõtet ja siseriiklikul tasandil sel eesmärgil kehtestatud korda (direktiivi põhjenduspunkt 46). Kaebaja väitis, et vastav seadus oli sõnastatud piisavalt täpselt, võimaldamaks kodanikul oma käitumist reguleerida. Kaebaja leidis, et tema käitumine oli kohaldatava õigusega täielikult kooskõlas, kuna ta oli laimavad kommentaarid kõrvaldanud samal päeval, kui esmane hageja teda teavitas.

70. Lisaks väitis kaebaja, et isegi kehtiva lepinguvälise kahju õiguse kohaselt ei klassifitseeritud levitajaid (postitootajaid, raamatukogusid, raamatupoode jms) avaldajateks. Seega jäi täielikult ebaselgeks, kuidas koda oma otsuses kohaldas kehtivat lepinguvälise kahju õigust „uudses valdkonnas, mis on seotud uute tehnoloogiatega”, s.t interneti uudisteportaali pidaja suhtes, kes pakub teenust, millega võimaldatakse lugejatel suhelda ajakirjanike ja üksiteisega ning pakkuda välja väärtuslikke ideid avalikku huvi pakkuvate küsimuste arutamise käigus. Seega puudusid õigusaktid, millega oleks sätestatud kaebajale kohustus kasutajate kommentaare ennetavalt jälgida.

(d) Õiguspärane eesmärk

71. Kaebaja ei vaielnud vastu, et kõnealusel sekkumisel oli õiguspärane eesmärk.

(e) Demokraatlikus ühiskonnas vajalik

72. Kaebaja leidis, et kõnealune sekkumine ei olnud demokraatlikus ühiskonnas vajalik. Kaebaja väitis, et koja otsuse tagajärjel on tal kaks valikut. Esiteks võib ta palgata terve armee hästi koolitatud moderaatoreid, et (reaalajas) patrullida igat sõnumitahvli (iga uudisteartikli kohta), et välja sõeluda kõik sõnumid, mida võib pidada laimavaks (või mis võivad muu hulgas rikkuda intellektuaalomandi õigusi); lõppkokkuvõttes kõrvaldaksid moderaatorid igaks juhuks mis tahes tundlikud kommentaarid ja kõiki arutelusid modereeritaks nii, et need piirduksid vaid kõige vähem vastuoluliste küsimustega. Alternatiivina võib taolise tohutu riski vältimiseks sellised foorumid lihtsalt sulgeda. Mõlemal juhul loobutaks tehnoloogilisest võimekusest pakkuda tavalugejale võimalust päevauudiseid vabalt kommenteerida ja võtta sõltumatult vastutus omaenda kommentaaride eest.

73. Kaebaja väitis, et Riigikohtu otsusel oli sõnavabadust pärssiv mõju ning see oli piiranud kaebaja vabadust edastada teavet. See kujutas endast eraisikute tsenseerimise kohustust.

74. Toetamaks oma väidet, et kõnealune sekkumine ei olnud demokraatlikus ühiskonnas vajalik, tugines kaebaja järgmistele teguritele.

75. Esiteks väitis kaebaja, et kommentaarid olid avalikkuse reaktsioon Saaremaa Laevakompanii tekitatud sündmusele ja mitte artiklile kui sellisele. Pealegi oli artikkel tasakaalustatud ja neutraalne. Selles käsitleti Eesti suurima saare elanike jaoks väga olulist küsimust, mis mõjutas nende igapäevaelu. Lugejate negatiivsed reaktsioonid ei olnud põhjustatud artiklist, vaid laevakompanii poolt.

76. Teiseks oli kaebaja rakendanud piisavaid meetmeid laimavate kommentaaride vältimiseks või kõrvaldamiseks; antud juhul kõrvaldati kõnealused kommentaarid samal päeval, mil kaebajat nendest teavitati.

77. Kolmandaks väitis kaebaja, et kommentaaride sisu eest peaksid vastutama nende tegelikud autorid. Kaebaja ei nõustunud koja seisukohaga, et kommentaaride autorite isiku tuvastamine on keeruline ja väitis, et autorite isikut on võimalik tuvastada tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 244 sätestatud eeltõendamismenetluse kaudu. Autorite nimede ja aadresside tuvastamise järel on võimalik väga lihtsalt esitada nende vastu hagi.

78. Neljandaks rõhutas kaebaja, et puudub tungiv ühiskondlik vajadus kehtestada teenuseosutajatele range vastutuse standard. Kaebaja väitis, et Euroopa tasandil on olemas konsensus, et ükski teenuseosutaja ei peaks vastutama sisu eest, mille autoriks ta ei ole. Seetõttu on ka lepinguosalistele riikidele jäetud selles küsimuses paratamatult kitsas kaalutusruum. Lisaks leidis kaebaja, et mõõdukas summa, mille ta pidi maksuma mittevaralise kahju hüvitamiseks, ei õigustanud sekkumist. Samuti rõhutas ta, et juhul, kui kaebaja vastutus oleks piiratud, ei tähendaks see, et esialgne hageja oleks jäänud õiguskaitsevahendita – ta oleks saanud esitada hagi kommentaaride tegelike autorite vastu. Kaebaja oli vastu eratsensuuri loomisele ja väitis, et kolmandate isikute õiguste kaitseks piisab kahetahulisest süsteemist: teatamise ja kõrvaldamise süsteem ning võimalus esitada nõue laimavate kommentaaride autorite vastu. Interneti teenusepakkujate vastutuse kehtestamiseks puudub veenvalt tuvastatud „tungiv ühiskondlik vajadus”.

79. Kaebaja rõhutas ka interneti sõnavabaduse anonüümsuse tähtsust; see innustab kõikide täielikku kaasamist, sealhulgas marginaalseeritud rühmad, poliitilised dissidendid ja rikkumistest teavitajad, ning kaitseb isikuid kättemaksu eest.

80. Viimaks väitis kaebaja, et riigisisised kohtud olid Euroopa Liidu (EL) õigust tõlgendanud ilmselgelt valesti. Kaebaja leidis, et koja otsus oli tekitanud kohustuste ja õiguskindlusetuse vastuolu, kuna ELi õiguse järgimine teabe talletamise teenuse osutajate vastutuse küsimuses tooks kaasa riigi vastutuse konventsiooni alusel, samas kui kohtuotsuses paika pandud testi järgimine ei oleks vastavuses ELi õigusega.

2. Riik

(a) Üldkommentaarid

81. Riik esitas kohtuasja ulatuse kohta järgmised kommentaarid. Esiteks on EIK praktika kohaselt riigisisest kohaldatava õiguse ja selle tõlgendamise küsimuste otsustamine riigi kohtute ülesanne. Lisaks on ELi õiguse tõlgendamine Euroopa Kohtu ülesanne. Riigisisest kohtud on põhjastatud otsustes leidnud, et kohaldamisele kuulus Eesti võlaõigusseadus, mitte e-kaubanduse direktiiv ega infoühiskonna teenuse seadus. Suurkoda peaks samuti lähtuma sellest eeldusest ja kaebaja väited ELi õiguse kohaldatavuse kohta tuleks lugeda vastuvõetamatuks. Teiseks rõhutas riik, et eksisteerib mitmeid erinevat laadi internetiportaale ja nende pidajate vastutuse küsimust ei saa üldistada. Käesolev kohtuasi piirdub Delfi portaali tegevusega kõnealusel ajal. Sellega seoses märkis riik, et Delfi oli aktiivselt kutsunud lugejaid üles kommenteerima Delfi enda poolt valitud artikleid; ta oli avaldanud nende artiklite juurde postitatud anonüümseid kommentaare ning teinud seda samas keskkonnas; ning üksnes Delfi sai kommentaare muuta või kustutada. Kaebaja vastutust tuleks hinnata selles konkreetses kontekstis.

82. Riik rõhutas, et puudub vaidlus selle üle, et kõnealused kommentaarid olid laimava iseloomuga.

83. Riik märkis, et vaatamata kaebaja sellekohastele väidetele ei olnud ta sunnitud anonüümsete kommentaaride võimalust kaotama ega oma ärimudelit muutma. Vastupidi, Delfi on endiselt suurim internetiportaal Eestis; anonüümsete kommentaaride postitamine portaalis on endiselt võimalik ja kommentaaride arv on kasvanud 190 000 kommentaarilt kuus 2009. aastal 300 000 kommentaarini 2013. aastal. 26. septembril 2013 avaldatud artikli andmetel kustutas Delfi 20 000 kuni 30 000 kommentaari kuus (7 kuni 10% kõigist kommentaaridest). Suuruselt teine portaal Postimees kustutas kuni 7% kokku 120 000 kommentaarist. Kummalgi portaalil oli viis töötajat, kes tegelesid solvavate kommentaaride kõrvaldamisega. 2013. aasta detsembrist alates on Delfi kasutanud kahetasandilist kommenteerimiskeskonda, kus kuvatakse eraldi registreeritud ja anonüümsete kasutajate kommentaarid.

(b) Seaduslikkus

84. Riik kinnitas, et sekkumine kaebaja õigustesse oli „seadusega ette nähtud”. Riik viitas riigisisestele õigusaktidele ja kohtupraktikale, mida on kokkuvõtlikult kirjeldatud koja otsuse punktides 32–36, 38 ja 39, samuti EIK asjakohasele praktikale, mida on kokkuvõtlikult kirjeldatud koja otsuses. Riik märkis samuti, et puudub asjakohane Eesti kohtute praktika, mille alusel Delfi – kes kutsus üles tema poolt valitud ja avaldatud artiklite juurde kommentaare postitama – oleks võinud eeldada, et internetiportaali kui uue meedia väljaande omanik ei ole vastutav tema artiklite juurde

postitatud kommentaaridega tekitatud kahju eest, samas kui kommentaarid moodustasid lahutamatu osa vastavatest uudistest ja üksnes Delfi sai neid hallata. Lisaks oli selleks ajaks, kui riigisisesed kohtud olid teinud Delfi kohtuasjas oma otsused, enam kui selge, et internetimeedia avaldab avalikkusele laiaulatuslikku mõju ning et teiste isikute eraelu kaitseks peavad vastutust sätestavad normid kohalduma ka uuele meediale.

85. Riik kordas, et kaebaja viited ELi õigusele ja infoühiskonna teenuse seadusele tuleks jätta arvestamata. Suurkoda saab üksnes hinnata, kas võlaõigusseaduse tõlgendamise tulemus on kooskõlas konventsiooni artikli 10 lõikega 2 ega saa hinnata õigusakte, mida riigisisesed kohtud pidasid mittekohalduvaks. Samuti märkis riik, et riigisisesed kohtud pöörasid piisavat tähelepanu küsimusele, kas kaebajat võib pidada vahemällu salvestamise või teabe talletamise teenuse osutajaks. Riik leidis siiski, et nii see pole. Iseäranis teabe talletamise korral pakub teenuseosutaja pelgalt andmete säilitamise teenust, samas kui säilitatud andmed, nende sisestamine, muutmine, kõrvaldamine ja sisu on endiselt teenusekasutaja kontrolli all. Delfi kommentaarikeskkonnas kaotasid aga kommenteerijad kontrolli oma kommentaaride üle niipea, kui nad olid need sisestanud, ning nad ei saanud oma kommentaare muuta ega kustutada. Arvestades ka kohtuasja muid aspekte – Delfi valis artiklid ja nende pealkirjad; Delfi kutsus lugejaid üles kommenteerima ja kehtestas kommenteerimise eeskirjad (sealhulgas nõue, et kommentaar pidi seostuma artikliga); mida rohkem kommentaare postitati, seda rohkem reklaamitulu Delfi teenis; samuti jälgis Delfi kommentaare valikuliselt –, leidsid riigisisesed kohtud, et Delfi ei tegutsenud pelgalt tehnilise vahendusteenuse osutajana ning ta ei klassifitseerunud ka vahemällu salvestajaks ega teabe talletajaks. Riik rõhutas samuti, et Euroopa Kohus ei ole kunagi menetlenud Delfi asjaga sarnast kohtuasja. Igatahes, isegi kui Euroopa Kohtu praktika, nagu näiteks lahend *L'Oréal jt*, oleks asjakohane, võib järeldada, et Delfi roll oli aktiivne ning tema suhtes ei saa kohaldada erandit e-kaubanduse direktiivis sätestatud vastutusest.

(c) Õiguspärane eesmärk

86. Riik leidis, et sekkumisel kaebaja artikli 10 järgsetesse õigustesse oli õiguspärane eesmärk kaitsta teiste isikute au.

(d) Demokraatlikus ühiskonnas vajalik

87. Seoses küsimusega, kas sekkumine oli demokraatlikus ühiskonnas vajalik, rõhutas riik alustuseks seda, kui oluline on tasakaal konventsiooni artiklite 10 ja 8 vahel.

88. Riik viitas põhjalikult koja otsuse põhistustele. Lisaks rõhutas riik järgmist.

89. Esiteks, kommentaaride kontekstiga seoses märkis riik, et riigisisesed kohtud olid pidanud tähtsaks asjaolu, et uudistartiklite valik ja

avaldamine ning lugejate kommentaaride avaldamine nende artiklite kohta samas keskkonnas oli osa kaebaja kutsealasest tegevusest teabe avaldajana. Delfi kutsus lugejaid üles oma artikleid kommenteerima – pannes artiklitele sageli provokatiivseid pealkirju ja näidates kommentaaride arvu pealehel kohe artikli pealkirja järel rasvases punases kirjas, nii et artikli kommenteerimine oleks ahvatlevam –, mis omakorda tõi reklaamitulu.

90. Teiseks, kaebaja rakendatud meetmetega seoses rõhutas riik, kui oluline on tagada kolmandate isikute kaitse seoses internetiga, millest on saanud elanikkonna enamusele kättesaadav ja igapäevaselt kasutatav laiahaardeline meedium. Riik lisas, et kaebaja vastutus kommentaaride eest oli ilmselge samuti seetõttu, et kommentaaride tegelikud kirjutajad ei saanud oma kommentaare pärast Delfi uudisteportaalil postitamist enam muuta ega kustutada – üksnes kaebajal olid selleks tehnilised vahendid. Samuti märkis riik, et interneti kaudu edastatud mis tahes informatsioon levib nii kiiresti, et nädalaid või päevi hiljem isiku au kaitsmiseks võetud meetmed ei ole enam piisavad, kuna solvavad kommentaarid on juba jõudnud avalikkusesse ja tekitanud kahju. Lisaks väitis riik, et suurimad rahvusvahelised uudisteportaalid ei võimalda anonüümseid (s.t registreerimata) kommentaare ning viitas arvamusele, et valitseb suundumus anonüümseuse vähenemise poole. Samas kipuvad anonüümset kommentaarid olema solvavamad kui registreeritud isikute kommentaarid ning teravad kommentaarid meelitavad ligi rohkem lugejaid. Riik väitis, et just see on Delfi kurikuulsuse põhjus.

91. Kolmandaks, tegelike autorite vastutusega seoses leidis riik, et tsiviilkohtumenetluses – mis on laimamise juhtudel eelistatav kriminaalmenetluslikele õiguskaitsevahenditele – ei ole võimalik kasutada uurimistoiminguid nagu näiteks jälitustoimingud. „Eeltõendamismenetlusega” seoses väitis riik, et seda ei saa anonüümsete kommentaaride puhul pidada mõistlikuks alternatiiviks. Esiteks ei ole alati võimalik tuvastada vastavaid internetiprotokolli (IP) aadresse, näiteks kui kasutajaandmed või kommentaar on kustutatud või kui kasutati anonüümset proksiserverit. Teiseks, isegi kui on võimalik tuvastada kommentaaride postitamiseks kasutatud arvutid, võib ikkagi osutada võimatuks postitused teinud isikute kindlaks tegemine, näiteks juhul, kui kasutati avalikku arvutit, traadita interneti punkti, dünaamilist IP-aadressi või välisriigis asuvat serverit või muudel tehnilistel põhjustel.

92. Neljandaks, seoses riigisisese menetluse tagajärgedega kaebaja jaoks märkis riik, et Delfi ei ole pidanud oma ärimudelit muutma ega keelama anonüümset kommenteerimist. Tegelikult on kommentaaride koguarv – millest enamus on anonüümset – kasvanud, samas kui Delfi on tööle võtnud viis moderaatorit. Riik märkis samuti, et vastutuse tuvastamise eesmärk ei olnud hiigelsuurte või karistava iseloomuga kahjutasude väljamõistmine. Delfi puhul oli talt väljamõistetud mittevaralise kahju hüvitis mittermärkimisväärne (320 eurot) ja hilisemas kohtupraktikas (vt punkt 43 eespool) on kohtud leidnud, et piisavaks õiguskaitsevahendiks

võib olla rikkumise tuvastamine või kommentaari kustutamine. Riik leidis, et kaebaja tsiviilõiguslik vastutus ei olnud sõnavabadust pärssinud, vaid oli põhjendatud ja proportsionaalne.

93. Lõpetuseks, viidates mitmete Euroopa riikide õigusaktidele ja praktikale, väitis riik, et puudub Euroopa tasandil konsensus või suundumus sisuteenuse osutajana ja oma artiklite kohta anonüümsete kommentaaride avaldajana tegutseva internetiportaali omaniku vastutuse välistamiseks.

C. Kolmanda isikuna menetluse sekkunute väited

1. Helsinki Foundation for Human Rights

94. Helsingi Inimõiguste Fond Varssavis rõhutas interneti ja traditsioonilise meedia erinevust. Fond märkis, et võrguteenused nagu Delfi täidavad korraga kahte rolli: olles infosisu pakkujaks omaenda uudiste puhul ning teabe talletajaks kolmandate isikute kommentaaride puhul. Fond leidis, et kasutajate loodud infosisu modereerimist või õigust sellele juurdepääsu blokeerimiseks ei tohiks pidada tõhusa toimetusliku kontrolli olemasoluks. Vahendusteenuse osutajaid ei tohiks kohelda traditsioonilise meediana ja nende suhtes ei peaks kohalduma samasugune vastutuse režiim.

95. Helsingi Fond väitis, et autorid peaksid ise vastutama oma laimavate kommentaaride eest ning riik peaks kehtestama reguleeriva raamistiku, mis võimaldab internetis õigusrikkumiste toimepanijate tuvastamist ja vastutusele võtmist. Samuti leidis fond, et internetis anonüümselt avaldamise võimalust tuleks pidada väärtuseks.

2. Article 19

96. Organisatsioon Artikkel 19 väitis, et interneti üks kõige uuenduslikumaid omadusi on lihtsus, mis võimaldab igal inimesel väljendada oma seisukohti kogu maailmale ilma avaldajate eelneva heakskiiduta. Kommenteerimisplatvormid võimaldavad ja edendavad avalikku arutelu selle kõige ehedamal kujul ning sellel on väga vähe pistmist uudiste edastamisega. Oma olemuselt ja vormilt võib interneti uudistelehekülgede kommenteerimissektsioone kõige paremini mõista pigem kui internetile omase eraviisilise diskussioonimudeli omaksvõttu ajalehtede poolt, mitte aga vastupidi. Artikkel 19 väitis, et veebilehtedele vastutuse panemine kasutajate loodud kommentaaride eest tekitaks veebilehtedele vastuvõetamatu koorma.

97. Artikkel 19 leidis, et e-kaubanduse direktiivi eesmärk on kaitsta veebilehti kasutajate kommentaaridega kaasneva vastutuse eest, olenemata veebilehtede enda sisust. Artikkel 19 toonitas, et kuigi tavapärased vastutust reguleerivad normid peaksid jätkuvalt kohalduma interneti uudistelehekülgedele nende avaldatud artiklite puhul, tuleks neid veebilehtede kommenteerimissektsioonide osas pidada pigem teabe talletajaks kui avaldajaks. Teabe talletajatena peaksid interneti

uudisteleheküljed olema põhimõtteliselt vabastatud vastutusest kolmandate isikute loodud sisu eest olukorras, kus nad vahetult ei osalenud kõnealuse sisu muutmises. Neid ei tohiks pidada vastutavaks juhul, kui nad astusid kõik mõistlikud sammud sisu kõrvaldamiseks pärast seda, kui neid sellest teavitati, ning neid ei tohiks pidada automaatselt vastutavaks üksnes seetõttu, et nad otsustasid mitte kõrvaldada kommentaari, millest neile teada anti.

3. *Access*

98. Organisatsioon Access leidis, et anonüümsus ja pseudonüümsus toetavad põhiõigusi eraelu puutumatusel ja sõnavabadusel. Interneti anonüümse kasutamise keelamine regulatsioonidega kujutaks endast sekkumist konventsiooni artiklitega 8 ja 10 kaitstud eraelu puutumatusel ja sõnavabaduse õigustesse ning üldised piirangud anonüümse ja pseudonüümse eneseväljenduse suhtes kahjustaks nende õiguste olemust. Access viitas mitmete riikide pikaajalisele kohtupraktikale, mis kaitseb anonüümse suhtlemise õigust nii internetis kui ka interneti väliselt.

99. Lisaks märkis Access, et pärast paljastusi internetikasutuse massilise jälgimise kohta on muutunud üha populaarsemaks interneti kasutamisel kõrgendatud konfidentsiaalsuse ja anonüümsuse tagamiseks mõeldud teenused. Samuti väitis Access, et internetikasutuse piiramine tuvastatud eneseväljendusega kahjustaks internetimajandust, ning viitas uuringutele, milles leiti, et kõige olulisemad internetis kommenteerijad on pseudonüümide kasutajad.

100. Tegelikult nime kasutamise poliitika osas on Hiinat puudutavad andmed näidanud, et sellise meetme rakendamine tõi kaasa postitatavate kommentaaride arvu märkimisväärse languse. Korea kogemus on näidanud, et tegelikult nime poliitika ei aidanud eriliselt kaasa kommentaaride sisu paranemisele, kuna see oli diskrimineeriv kodumaiste internetifirmade suhtes, samas kui kasutajad otsisid alternatiivseid rahvusvahelisi platvorme, kus anonüümsed ja pseudonüümsed kommentaarid olid endiselt lubatud.

4. *Media Legal Defence Initiative*

101. Media Legal Defence Initiative (MLDI) esitas oma seisukohad 28 vabaihenduse, meediaorganisatsiooni ja ettevõtte nimel. MLDI märkis, et suur enamus internetimeedia väljaandeid võimaldab lugejate kommentaare. Kommenteerimiskeskonna kaudu saavad lugejad nii omavahel kui ka ajakirjanikega arutada uudiste üle. See muudab meedia ühesuunalisest suhtlusest osaluspõhiseks arvamustevahetuseks, milles tunnustatakse ka lugeja sõnaõigust ja võimaldatakse erinevate seisukohtade esitamist.

102. MLDI märkis, et piirid juurdepääsu ja sisu vahel on muutunud üha ähmasemaks ning „vahendajate” mõiste hõlmab üksikasjalikke otsinguteenuseid, veebipõhiseid turge, veeb 2.0 rakendusi ja sotsiaalvõrgustikke. Kasutajate vaatenurgast hõlbustavad need kõik sisule

juurdepääsu ja selle kasutamist ning on olulised sõnavabaduse realiseerimise seisukohast.

103. MLDI leidis, et riikide ülesanne on tagada sõnavabadust kaitsev ja edendav reguleeriv raamistik, mis samas kaitseks ka teisi õigusi ja huve. MLDI esitas üksikasjaliku ülevaate vahendajate vastutuse regulatsioonist Ameerika Ühendriikides ja ELis. MLDI märkis, et nende jurisdiktsioonide lähenemisviisid on erinevad, kuid samas ka sarnased selle poolest, et tunnustatakse vahendajatele teatud kaitse tagamise olulisust ja vahendajatelt ei nõuta kasutajate loodud sisu jälgimist. Samuti märkis MLDI, et mõnedes liikmesriikides on teatamise ja kõrvaldamise protseduuridega kaasnenud vahendajate ulatuslik vastutus ja õiguspärase infosisu kõrvaldamine.

104. MLDI kirjeldas täpsemalt ka kujunemisjärgus häid tavasid kasutajate loodud sisu reguleerimisel internetimeedias. MLDI märkis, et enamik Põhja-Ameerika ja Euroopa väljaandeid ei sõelu ega jälgi kommentaare enne nende postitamist. Samas toimub ühel või teisel kujul avaldamisjärgne modereerimine. Paljud internetimeedia väljaanded kasutavad ka filtreerimistarkvara ja on rakendanud mehhanisme pidevalt reegleid rikkuvate kasutajate blokeerimiseks. Enamus internetimeediast, sealhulgas Euroopa juhtivad uudisteväljaanded, nõuab kasutajatelt registreerimist, kuigi kasutajad ei pea avaldama oma tegelikku nime.

5. EDiMA, CCIA Europe ja EuroISPA

105. European Digital Media Association (EDiMA), Computer & Communications Industry Association (CCIA Europe) ning Euroopa internetiteenuste pakkujate üleeuroopaline ühendus EuroISPA esitasid kolmandate isikutena oma ühisseisukohad.

106. Nad väitsid, et praegu on seadusandluses, rahvusvahelistes lepingutes ja soovitudes välja kujunenud tasakaal, mille kohaselt on esiteks teabe talletamise teenuse osutajad vabastatud vastutusest sisu eest, juhul kui nad „ei ole sellest tegelikult teadlikud”, ja teiseks on riikidel keelatud nõuda teabe talletajatelt sisu üleüldist jälgimist.

107. Nad märkisid, et kuigi osa internetis kättesaadavast teabest pärineb traditsioonilistest väljaannetest nagu ajalehed ning on põhjendatud, et seda reguleerib avaldajatele kohalduv seadus, pärineb suur osa internetis olevast sisust hoopis üksikautoritelt, kes võivad väljendada oma seisukohti ilma traditsiooniliste toimetussinstitutsioonide vahendusega. Kommenteerimiskeskonnad võimaldavad vastamisõigust ja erinevad seega põhimõtteliselt traditsioonilistest väljaannetest, kus sellist õigust ei eksisteeri.

108. Nad väitsid, et Delfi-suguste internetiuudiste aruteluforumite tehnoloogia ja toimimisviis ei erine teabe talletamise teenustest nagu sotsiaalmeedia/-võrgustike platvormid, ajaveebid/mikroblogid jms. Kasutajate poolt loodud ja üles laaditud sisu tehakse automaatselt, ilma inimeste sekkumiseta avalikult nähtavaks. Paljude sisutalletajate jaoks

muudavad mastaabiga seotud kaalutlused kogu kasutajate loodud sisu ennetava läbivaatamise inimeste poolt sisuliselt võimatuks. Väikeste veebilehtede ja idufirmade jaoks oleks sisukontroll tõenäoliselt eriti suureks väljakutseks ja võib osutada niivõrd kulukaks, et hakkaks takistama nende tegevust.

109. Nad väitsid, et ELi ja teiste riikide väljakujunenud õigus sätestab internetisisu talletamise teenuse puhul kohaldatava õigusliku ja praktilise raamistikuna teatamise ja kõrvaldamise süsteemi. Selline vastutuse tasakaal kasutajate ja teabe talletamise teenuse osutajate vahel võimaldab platvormidel laimava või muu ebaseadusliku väljenduse tuvastamist ja kõrvaldamist, võimaldades samas avaliku arutelu käigus vastuolulistel teemadel otsekohest arvamustevahetust; see muudab arvamuste avaldamiseks mõeldud sisutalletusplatvormide toimimise laiemas mastaabis võimalikuks.

D. EIK hinnang

1. Esialgsed märkused ja EIK hinnangu ulatus

110. Alustuseks märgib EIK, et kasutajate tekitatud väljendustegevus internetis pakub sõnavabaduse teostamiseks enneolematut platvormi. See on vaieldamatu ning seda on EIK tunnistanud ka varem (vt *Ahmet Yildirim vs. Türki*, nr 3111/10, punkt 48, EIK 2012, ja *Times Newspapers Ltd (nr 1 ja 2) vs. Ühendkuningriik*, nr 3002/03 ja 23676/03, punkt 27, EIK 2009). Samas võivad nende kasulike omaduste kõrval esile kerkida ka teatud ohud. Laimavaid ja muid ilmselgelt õigusvastaseid avaldusi, sealhulgas vihakõnet ja vägivallale õhutamist, on võimalik levitada nii nagu ei kunagi varem, vaid mõne sekundiga üle kogu maailma, ning mõnikord võivad need jääda internetis pikalt kättesaadavaks. Need kaks vastukäivat reaalsust on käesoleva kohtuasja tuumaks. Pidades silmas vajadust kaitsta konventsiooni aluseks olevaid väärtusi ja arvestades, et konventsiooni artiklite 10 ja 8 järgsed õigused väärivad võrdset austust, tuleb leida tasakaal, mis säilitaks mõlema õiguse olemuse. Seega, kuigi EIK tunnistas, et internetist tuleneb sõnavabaduse teostamisel olulist kasu, on EIK samuti teadlik, et vastutus laimavate või muude õigusvastaste avalduste eest peab põhimõtteliselt säilima ja olema tõhusaks õiguskaitsevahendiks isikuõiguste rikkumise korral.

111. Sellest tulenevalt ja iseäranis arvestades, et tegemist on esimese kohtuasjaga, kus EIK-l on palutud läbi vaadata selline areneva tehnoloogilise innovatsiooni valdkonda puudutav kaebus, peab EIK vajalikuks piiritleda oma uurimise ulatust käesoleva kohtuasja asjaolude kontekstis.

112. Esiteks märgib EIK, et Riigikohus tunnistas (vt Riigikohtu 10. juuni 2009 otsuse punkti 10, tsiteeritud eespool punktis 31), et „[I]nternetiportaalis uudiste ja kommentaaride avaldamine on samuti

ajakirjanduslik tegevus. Samas ei saa internetiajakirjanduse olemuse tõttu portaalipidajalt mõistlikult nõuda, et enne kommentaaride avaldamist neid toimetataks samal moel, nagu seda tehakse trükiajakirjanduse väljaandega. Kui toimetamise kaudu on [trükiajakirjanduse] väljaandja kommentaari avaldamise algataja, siis internetiportaalis on avaldamise algataja kommentaari kirjutaja, kes teeb selle portaali vahendusel avalikkusele kättesaadavaks. Seetõttu ei ole portaalipidaja isik, kellele informatsioon avaldatakse. [Oma] majandusliku huvi tõttu kommentaaride avaldamise vastu on aga nii trükiajakirjanduse väljaandja kui ka internetiportaali pidaja avaldajad ettevõtjatena”.

113. EIK ei näe põhjust seada eelnevat Riigikohtu tehtud eristust kahtluse alla. Vastupidi, Riigikohtu analüüsi lähtepunkt, s.t portaalipidaja ja traditsioonilise väljaande erinevuse tunnustamine, on kooskõlas selle valdkonna rahvusvaheliste õigusaktidega, millest ilmneb teatud areng selles suunas, et eristada ühelt poolt traditsioonilise trüki- ja audiovisuaalse meedia tegevust reguleerivaid ja teiselt poolt internetipõhise meedia tegevust reguleerivaid õiguslikke põhimõtteid. Hiljutises ministrite komitee soovitusel Euroopa Nõukogu liikmesriikidele meedia uue mõiste kohta defineeritakse seda kui „diferentseeritud ja astmelist lähenemisviisi [mis] nõuab, et iga asjaosaline, kelle teenused on tuvastatud meediana või vahendus- või kõrvaltegevusena, saaks kasutada nii kaitse vastavat vormi (diferentseeritud) kui ka vastavat taset (astmeline) ning et vastutus oleks samuti piiritletud vastavuses Euroopa inimõiguste konventsiooni artikliga 10 ja muude asjakohaste Euroopa Nõukogu pool koostatud standarditega” (vt soovitusel CM/Rec(2011)7 lisa punkt 7, tsiteeritud eelnevalt punktis 46). Seepärast leiab EIK, et interneti erilise olemuse tõttu võivad interneti uudisteportaalile artikli 10 eesmärkidel pandavad „kohustused ja vastutus” seoses kolmandate isikute loodud sisuga teatud määral erineda traditsioonilise väljaandja kohustustest ja vastutusest.

114. Teiseks märgib EIK, et Riigikohus leidis, et „kohtute õiguslik hinnang 20-le halvustava tähendusega kommentaarile [oli] põhjendatud. Kohtud [olid] õigesti leidnud, et need [olid] au teotavad nende vulgaarse, inimväärikust alandava ja ähvardusi sisalduva iseloomu tõttu” (vt kohtuotsuse punkt 15, tsiteeritud eelnevalt punktis 31). Lisaks kordas Riigikohus oma otsuse punktis 16, et kommentaarid olid „inimväärikust alandavad” ja „selgelt ebaseaduslikud”. EIK märgib, et kõnealuste kommentaaride ebaseadusliku olemuse iseloomustus ja analüüs (vt punkt 18 eespool) põhineb ilmselgelt asjaolul, et enamik kommentaare kujutasid endast silmanähtavalt L.-i vastu suunatud vihkamisele või vägivallale õhutamist.

115. Seepärast leiab EIK, et kohtuasi puudutab interneti uudisteportaalide „kohustusi ja vastutust” konventsiooni artikli 10 lõike 2 alusel olukorras, kus nad pakuvad majanduslikul eesmärgil platvormi kasutajate loodud kommentaarideks varem avaldatud sisu kohta ja mõned – tuvastatud või anonüümsed – kasutajad teevad selgelt õigsvastaseid

avaldusi, mis rikuvad teiste inimeste isikuõigusi ja kujutavad endast vihakõnet ja nende vastase vägivalla õhutamist. EIK rõhutab, et käesolev kohtuasi puudutab äriatel alustel toimivat suurt professionaalselt juhitud interneti uudisteportaali, mis avaldas ise uudistartikleid ja kutsus oma lugejaid neid kommenteerima.

116. Seega ei puuduta kohtuasi teisi internetifoorumeid, kus on võimalik kolmandate isikute kommentaaride levitamine, näiteks interneti arutelufoorumit või teadetetahvli, kus kasutajad saavad vabalt esitada oma ideid mis tahes teemadel, ilma et foorumi haldaja suunaks diskussiooni mingil moel omapoolse panusega; või sotsiaalmeedia platvormi, kus platvormi pakkuja ei paku mingit sisu ja kus sisupakkujaks võib olla veebilehte või blogi hobi korras pidav eraisik.

117. Lisaks märgib EIK, et kaebaja uudisteportaal oli üks suurimaid interneti meediaväljaandeid riigis; sellel oli lai lugejaskond ja avalikult oli väljendatud muret vastuoluliste kommentaaride üle, mida uudisteportaal ligi tõmbas (vt punkt 15 eespool). Samuti, nagu eelnevalt kirjeldatud, kujutasid vaidlusalused kommentaarid käesolevas asjas Riigikohtu hinnangul peamiselt vihakõnet ja kutsusid otseselt üles vägivallale. Seepärast ei nõudnud nende ebaseadusliku olemuse tuvastamine keelelist ega õiguslikku analüüsi, kuna kommentaarid olid juba peale vaadates ilmselgelt õigusvastased. Eelnevat arvesse võttes uurib EIK järgnevalt kaebaja kaebust.

2. *Sekkumise asetleidmine*

118. EIK märgib, et poolte vahel puudus vaidlus selle üle, et riigisiseste kohtute otsused kujutasid endast sekkumist kaebaja sõnavabadusse, mis on tagatud konventsiooni artikliga 10. EIK ei näe põhjust asuda teistsugusele seisukohale.

119. Selline sekkumine kaebaja õigusesse sõnavabadusele peab olema „seaduses ette nähtud”, sellel peab olema üks või mitu õiguspärast eesmärki artikli 10 lõike 2 valguses ning see peab olema „demokraatlikus ühiskonnas vajalik”.

3. *Seaduslikkus*

120. EIK kordab, et väljend „seadusega ette nähtud” artikli 10 teises lõikes ei nõua mitte üksnes seda, et vaidlusalusel meetmel peaks olema riigisisese seaduses sätestatud õiguslik alus, vaid viitab ka kõnealuse seaduse kvaliteedile, mis peaks olema asjassepuutuvale isikule kättesaadav ja mille tagajärjed peaksid olema ettenähtavad (vt muude allikate hulgas *VgT Verein gegen Tierfabriken vs. Šveits*, nr 24699/94, punkt 52, EIK 2001-VI; *Rotaru vs. Rumeenia* [suurkoda], nr 28341/95, punkt 52, EIK 2000-V; *Gawęda vs. Poola*, nr 26229/95, punkt 39, EIK 2002-II; ja *Maestri vs. Itaalia* [suurkoda], nr 39748/98, punkt 30, EIK 2004-I). Riigisisese õiguse tõlgendamine ja kohaldamine on siiski riigisiseste ametiasutuste,

eelkõige kohtute ülesanne (vt *Centro Europa 7 S.r.l. ja Di Stefano vs. Itaalia* [suurkoda], nr 38433/09, punkt 140, EIK 2012; *Kruslin vs. Prantsusmaa*, 24. aprill 1990, punkt 29, seeria A nr 176-A; ja *Kopp vs. Šveits*, 25. märts 1998, punkt 59, *Reports of Judgments and Decisions* 1998-II).

121. Üks nõudeid, mis tuleneb väljendist „seadusega ette nähtud”, on ettenähtavus. Seega ei saa normi käsitleda seadusena artikli 10 lõike 2 tähenduses, kui see ei ole sõnastatud piisavalt täpselt, et võimaldada kodanikul kohandada oma käitumist. Kodanikul peab olema võimalik (vajaduse korral asjakohast nõuannet kuulates) konkreetses olukorras piisaval määral näha ette tagajärgi, mis võivad teatud käitumisele järgneda. Sellised tagajärjed ei pea olema absoluutse kindlusega ettenähtavad. Kuigi kindlus on soovitav, võib see kaasa tuua ülemäärast jäikust, seadus aga peab suutma muutuvate asjaoludega sammu pidada. Selle tõttu kasutatakse paljudes seadustes rohkem või vähem ebamääraseid termineid ning nende tõlgendamine ja kohaldamine on jäetud praktika hoolde (vt nt *Lindon, Otchakovsky-Laurens ja July vs. Prantsusmaa* [suurkoda], nr 21279/02 ja 36448/02, punkt 41, EIK 2007-IV, ning *Centro Europa 7 S.r.l. ja Di Stefano*, viidatud eespool, punkt 141).

122. Riigisisestelt õigusaktidelt nõutav täpsus – mis ei saa siiski ette näha kõiki võimalikke olukordi – sõltub suurel määral asjassepuutuva seaduse sisust, sellega hõlmatavast valdkonnast ning selle adressaatide arvust ja staatusest (vt *Centro Europa 7 S.r.l. ja Di Stefano*, viidatud eespool, punkt 142). EIK on leidnud, et nende kutseala esindajate puhul, kes on harjunud oma kutsetegevuses suuremat hoolsust üles näitama, võib oodata suuremat hoolt sellise tegevusega kaasnevate riskide hindamisel (vt *Lindon, Otchakovsky-Laurens ja July*, viidatud eespool, punkt 41, edasiste viidetega kohtuasjadele *Cantoni vs. Prantsusmaa*, 15. november 1996, punkt 35, *Reports* 1996-V, ning *Chauvy jt vs. Prantsusmaa*, nr 64915/01, punktid 43–45, EIK 2004-VI).

123. Käesolevas kohtuasjas erinevad poolte arvamused selle kohta, kas sekkumine kaebaja sõnavabadusse oli „seaduses ette nähtud”. Kaebaja väitis, et puudus riigisisene seadus, mille kohaselt võinuks vahendajat pidada tema veebilehel kolmandate isikute poolt postitatud kommentaaride kutseliseks avaldajaks, olenemata sellest, kas ta oli nende konkreetsest sisust teadlik. Seevastu tugines kaebaja riigisisestele ja Euroopa õigusaktidele internetiteenuse osutajate kohta ning väitis, et nendega on sõnaselgelt keelatud teenuseosutajatele vastutuse sätestamine kolmandate isikute loodud sisu eest.

124. Riik viitas asjassepuutuvatele tsiviilõiguse sätetele ja riigisisesele kohtupraktikale, mille alusel vastutasid meediaväljaanded avaldatu eest autoritega solidaarselt. Samuti puudus riigi sõnul kohtupraktika, mille alusel kaebaja oleks võinud eeldada, et interneti uudisteportaali kui uue meedia väljaande omanik ei ole vastutav tema artiklite juurde postitatud kommentaaride eest. Riigi arvates peaks EIK lähtuma tuvastatud asjaoludest ning riigi kohtute poolt kohaldatud ja tõlgendatud õigusest ning jätma

arvestamata kaebaja viited ELi õigusele. Igal juhul toetas kaebaja viidatud ELi õigus tegelikult riigisiseste kohtute tõlgendusi ja järeldusi.

125. EIK märgib, et poolte arvamuste erinevus seoses kohaldatava õigusega tuleneb nende erinevatest seisukohtadest küsimuses, kuidas kaebajat klassifitseerida. Kaebaja leidis, et teda tuleks pidada kolmandate isikute kommentaaride suhtes vahendajaks, samas kui riik väitis, et kaebajat tuleks pidada meediaväljaandeks, sealhulgas ka selliste kommentaaride suhtes.

126. EIK märgib (vt punktid 112 ja 113 eespool), et Riigikohus tunnustas erinevusi ühelt poolt trükimeedia väljaande ja teiselt poolt äriistel eesmärkidel meediaväljaannetega tegeleva internetiportaali pidaja rollide vahel. Riigikohus leidis siiski, et „oma majandusliku huvi tõttu kommentaaride avaldamise vastu on nii trükiajakirjanduse väljaandja kui ka internetiportaali pidaja avaldajad” võlaõigusseaduse § 1047 mõttes (vt kohtuotsuse punkt 14, tsiteeritud eespool punktis 31).

127. EIK leiab, et sisuliselt väidab kaebaja, et riigisisised kohtud eksisid, kohaldades käesoleva kohtuasja asjaoludele võlaõigusseaduse üldsätteid, kuna selle asemel oleks pidanud lähtuma hoopis internetiteenuste osutajate kohta käivatest riigisisestest ja Euroopa õigusaktidest. Sarnaselt kojaga kordab suurkoda sellega seoses üle, et ta ei saa võtta endale riigisiseste kohtute rolli. Riigisisese õiguse tõlgendamine ja kohaldamine on riigisiseste ametiasutuste, eelkõige kohtute ülesanne (vt muude allikate hulgas *Centro Europa 7 S.r.l. ja Di Stefano*, viidatud eespool, punkt 140, ja *Rekvényi vs. Ungari* [suurkoda], nr 25390/94, punkt 35, EIK 1999-III). EIK kordab samuti, et tema ülesanne ei ole väljendada seisukohta vastustajariigi seadusandja poolt konkreetse valdkonna reguleerimiseks valitud meetodite sobivuse kohta. EIK ülesanne piirdub sellega, et teha kindlaks, kas vastuvõetud meetodid ja nende mõju on kooskõlas konventsiooniga (vt *Gorzelik jt vs. Poola* [suurkoda], nr 44158/98, punkt 67, EIK 2004-I). Seepärast uurib EIK üksnes seda, kas Riigikohtu poolt võlaõigusseaduse üldsätete kohaldamine kaebaja olukorra suhtes oli konventsiooni artikli 10 lõike 2 mõttes ettenähtav.

128. Põhiseaduse, tsiviilseadustiku üldosa seaduse ja võlaõigusseaduse asjaomaste sätete alusel (vt punktid 33 kuni 38 eespool) – nagu riigisisised kohtud neid tõlgendasid ja rakendasid – peeti kaebajat avaldajaks ja vastutavaks selgelt laimavate kommentaaride avaldamise eest. Riigisisised kohtud otsustasid neid norme kohaldada, leides, et Eesti õigusesse e-kaubanduse direktiivi ülevõtmiseks kasutatud infoühiskonna teenuse seaduse eriregulatsioon antud kohtuasjas kohaldamisele ei kuulunud, kuna erinevalt kaebaja tegevusest puudutas viimane üksnes tehnilise, automaatse ja passiivse iseloomuga tegevust, ning et kaebaja eesmärk ei olnud üksnes vahendusteenuse pakkumine (vt Riigikohtu otsuse punkt 13, tsiteeritud punktis 31 eespool). Antud kontekstis arvestab EIK asjaolu, et mõnedes riikides on leitud, et selle teema olulisuse ja keerukuse tõttu, mis hõlmab vajadust tagada erinevate huvide ja põhiõiguste vaheline tasakaal, on tarvis

eriregulatsiooni sätestamist käesoleva kohtuasjaga sarnaste olukordade jaoks (vt punkt 58 eespool). Selline tegevus vastab Euroopa Nõukogu poolt soovitatud „diferentseeritud ja astmelisele lähenemisviisile” uue meedia reguleerimisel (vt punkt 46 eespool) ja on leidnud toetust ka EIK praktikas (vt, *mutatis mutandis*, *Editorial Board of Pravoye Delo ja Shtekel vs. Ukraina*, nr 33014/05, punktid 63–64, EIK 2011). Samas, kuigi seadusandluses on uue meedia olemuse arvestamiseks võimalik kasutada erinevaid lähenemisviise, nõustub EIK käesoleva kohtuasja asjaolude alusel, et põhiseaduse, tsiviilseadustiku üldosa seaduse ja võlaõigusseaduse sätteid koos asjassepuutuva kohtupraktikaga muutsid ettenähtavaks, et äriistel eesmärkidel interneti uudisteportaali pidavat mediaväljaannet võib siseriikliku õiguse alusel pidada põhimõtteliselt vastutavaks tema uudisteportaali käesoleva kohtuasjaga sarnaste selgelt õigusvastaste kommentaaride üleslaadimise eest.

129. Sellest tulenevalt leiab EIK, et kutselise avaldajana pidi kaebaja olema tuttav vastavate õigusaktide ja kohtupraktikaga, samuti oleks ta võinud otsida õigusabi. EIK märgib siinjuures, et Delfi uudisteportaal on Eesti üks suurimaid. Juba enne kõnealuste kommentaaride avaldamist oli väljendatud avalikku muret ning justiitsminister oli märkinud, et solvangute ohvrid võivad esitada Delfi vastu hagi ja nõuda kahjutasu (vt punkt 15 eespool). Seetõttu leiab EIK, et kaebaja oli võimeline hindama oma tegevusega seotud riske ja et ta pidi olema suuteline nägema mõistlikul määral ette riskidega seotud võimalikke tagajärgi. Eeltoodust tulenevalt leiab EIK, et kõnealune sekkumine oli „seaduses ette nähtud” konventsiooni artikli 10 teise lõike tähenduses.

4. Õiguspärane eesmärk

130. Suurkoja menetluses ei vaielnud pooled vastu, et kaebaja sõnavabaduse piirangul oli õiguspärane eesmärk kaitsta teiste isikute mainet ja õigusi. EIK ei näe põhjust asuda teistsugusele seisukohale.

5. Demokraatlikus ühiskonnas vajalik

(a) Üldpõhimõtted

131. Peamised põhimõtted seoses sellega, kas sõnavabadusse sekkumine on „demokraatlikus ühiskonnas vajalik”, on EIK praktikas välja kujunenud ja need on kokku võetud alljärgnevalt (vt muu hulgas *Hertel vs. Šveits*, 25. august 1998, punkt 46, *Reports* 1998-VI; *Steel ja Morris vs. Ühendkuningriik*, nr 68416/01, punkt 87, EIK 2005-II; *Mouvement raëlien Suisse vs. Šveits* [suurkoda], nr 16354/06, punkt 48, EIK 2012; ning *Animal Defenders International vs. Ühendkuningriik* [suurkoda], nr 48876/08, punkt 100, EIK 2013):

„(i) Sõnavabadus on demokraatliku ühiskonna üks alustaladest ning selle arenemise ja iga inimese eneseteostuse põhieeldusi. Artikli 10 lõike 2 alusel

kohaldatakse seda mitte üksnes teabe või ideede suhtes, mida võetakse vastu soosivalt või mida ei peeta solvavateks või millesse suhtutakse ükskõikselt, vaid ka sellise teabe ja selliste ideede suhtes, mis on solvavad, šokeerivad või häirivad. Seda nõuab pluralism, sallivus ja eelarvamuste vaba mõttelaad, ilma milleta ei oleks demokraatlikku ühiskonda. Kõnealuse vabaduse suhtes kehtivad artiklis 10 sätestatud erandid, mida [---] tuleb siiski tõlgendada kitsendavalt, ja vajadus piirangute järele peab olema tuvastatud veenvalt [---]

(ii) Omadussõna „vajalik” artikli 10 lõike 2 tähenduses osutab tungivale ühiskondlikule vajadusele. Vastava vajaduse olemasolu hindamisel on lepinguosalistel teatud kaalutusruum, kuid see käib käsikäes Euroopa järelevalvega, mis laieneb nii õigusaktidele kui ka neid kohaldavatele otsustele, isegi sõltumatu kohtu langetatud otsustele. Sellest lähtudes on EIK-l õigus teha lõplik otsus selle kohta, kas piirang on kooskõlas artikli 10 alusel kaitstava sõnavabadusega.

(iii) Oma järelevalvepädevust teostades on EIK kohustatud mitte asendama pädevaid riigisiseseid ametivõime, vaid pigem vaatama artikli 10 alusel üle riigisiseste kohtute otsused, mida nad on oma kaalutusõigusest lähtuvalt teinud. See ei tähenda, et järelevalve on piiratud sellega, et tuvastada, kas vastustajariik teostas oma kaalutusõigust mõistlikult, hoolikalt ja heas usus; EIK peab käsitlema sekkumist, mille üle kaevatakse, kohtuasja kui terviku valguses ja tegema kindlaks, kas see oli proportsionaalne taotletava õiguspärase eesmärgiga ja kas riigisiseste ametivõimude esitatud põhjendused selle õigustamiseks on asjakohased ja piisavad [---]. Seda tehes peab EIK veenduma, et riigisiseseid ametivõimud kohaldasid artiklis 10 sisalduvate põhimõtetega kooskõlas olevaid standardeid ja et nad tuginesid asjassepuutuvate faktide õigele hindamisele [---]”

132. Samuti on EIK rõhutanud, et ajakirjandus täidab demokraatlikus ühiskonnas olulist funktsiooni. Kuigi ajakirjandus ei tohi ületada teatud piire, eelkõige seoses teiste isikute maine ja õigustega ning vajadusega vältida konfidentsiaalse informatsiooni avalikustamist, on ajakirjanduse ülesanne levitada oma kohustuste ja vastutusega kooskõlas oleval viisil teavet ja ideid kõigis avalikku huvi pakkuvates küsimustes (vt *Jersild vs. Taani*, 23. september 1994, punkt 31, seeria A nr 298; *De Haes ja Gijssels vs. Belgia*, 24. veebruar 1997, punkt 37, *Reports* 1997-I; ning *Bladet Tromsø ja Stensaas vs. Norra* [suurkoda], nr 21980/93, punkt 58, EIK 1999-III). Ajakirjandusvabadus hõlmab ka võimalikku liialdustesse kaldumist või isegi provokatsiooni (vt *Prager ja Oberschlick vs. Austria*, 26. aprill 1995, punkt 38, seeria A nr 313, ning *Bladet Tromsø ja Stensaas*, viidatud eespool, punkt 59). Erasisikute suhtes lubatava kriitika piirid on kitsamad kui poliitikute või valitsuste puhul (vt näiteks *Castells vs. Hispaania*, 23. aprill 1992, punkt 46, seeria A nr 236; *Incal vs. Türgi*, 9. juuni 1998, punkt 54, *Reports of Judgments and Decisions* 1998-IV; ning *Tammer vs. Eesti*, nr 41205/98, punkt 62, EIK 2001-I).

133. Lisaks on EIK varem leidnud, et arvestades interneti juurdepääsetavust ning võimet talletada ja edastada tohutut hulka teavet, mängib see olulist rolli parandamaks avalikkuse juurdepääsu uudistele ja aidades üldisemalt kaasa teabe levitamisele (vt *Ahmet Yildirim*, viidatud eespool, punkt 48, ja *Times Newspapers Ltd*, viidatud eespool, punkt 27). Samas potentsiaalne kahju, mida interneti sisu ja seal toimuv suhtlus võib tekitada inimõiguste ja põhivabaduste teostamisele, eriti õigusele eraelu

puutumatusel, on kindlasti kõrgem kui trükiajakirjandusest tulenev oht (vt *Editorial Board of Pravoye Delo ja Shtekel*, viidatud eespool, punkt 63).

134. Ajakirjaniku „kohustuste ja vastutuse” kaalumisel on oluliselt teguriks asjaomase teabevahendi potentsiaalne mõju ning on üldiselt tunnustatud, et audiovisuaalse meedia mõju on trükiajakirjandusega võrreldes sageli tunduvalt vahetum ja võimsam (vt *Purcell jt vs. Iirimaa*, nr 15404/89, komisjoni 16. aprilli 1991 otsus vastuvõetavuse kohta, *Decisions and Reports* 70, lk 262). Objektiivse ja tasakaalustatud kajastamise meetodid võivad oluliselt varieeruda, olenevalt muu hulgas kõnealusest teabevahendist (vt *Jersild*, viidatud eespool, punkt 31).

135. EIK on leidnud, et „ajakirjaniku karistamine teise isiku poolt intervjuu käigus tehtud avalduste levitamisele kaasa aitamise eest takistaks oluliselt ajakirjanduse panust avalikku huvi pakkuvate teemade arutamisse ning seda ei tohiks sätestada, välja arvatud juhul, kui selleks on eriliselt kaalukad põhjused” (vt *Jersild*, viidatud eespool, punkt 35; *Thoma vs. Luksemburg*, nr 38432/97, punkt 62, EIK 2001-III; ja, *mutatis mutandis*, *Verlagsgruppe News GmbH vs. Austria*, nr 76918/01, punkt 31, 14. december 2006, ja *Print Zeitungsverlag GmbH vs. Austria*, nr 26547/07, punkt 39, 10. oktoober 2013).

136. Peale selle on EIK leidnud, et konventsiooni artiklist 17 tulenevalt ei kuulu konventsioonis väljendatud ja sellega tagatud väärtustega vastuolus olevad avaldused artikli 10 kaitse alla. Näitena taolistest avaldustest, mida EIK on läbi vaadanud, võib tuua holokausti eitavad, natsismipoliitikat õigustavad, kõiki moslemeid terrorismiga seostavad või juute Venemaal kurjuse allikana kujutavad avaldused (vt *Lehidex ja Isorni vs. Prantsusmaa*, 23. september 1998, punktid 47 ja 53, *Reports* 1998-VII; *Garaudy vs. Prantsusmaa* (otsus vastuvõetavuse kohta), nr 65831/01, EIK 2003-IX; *Norwood vs. Ühendkuningriik* (otsus vastuvõetavuse kohta), nr 23131/03, EIK 2004-XI; *Witzsch vs. Saksmaa* (otsus vastuvõetavuse kohta), nr 7485/03, 13. detsember 2005; ja *Pavel Ivanov vs. Venemaa* (otsus vastuvõetavuse kohta), nr 35222/04, 20. veebruar 2007).

137. Lisaks kordab EIK, et õigus maine kaitsele on õigus, mis on kaitstud konventsiooni artikli 8 alusel osana õigusest eraelu austamisele (vt *Chauvy jt*, eespool viidatud, punkt 70; *Pfeifer vs. Austria*, nr 12556/03, punkt 35, 15. november 2007; ning *Polanco Torres ja Movilla Polanco vs. Hispaania*, nr 34147/06, punkt 40, 21. september 2010). Selleks aga, et oleks võimalik kohaldada artiklit 8, peab rünne inimese maine vastu olema teatava raskusastmega ning see peab olema toimunud viisil, mis kahjustab õigust eraelu austamisele (vt *A. vs. Norra*, nr 28070/06, punkt 64, 9. aprill 2009, ning *Axel Springer AG vs. Saksamaa* [suurkoda], nr 39954/08, punkt 83, 7. veebruar 2012).

138. Uurides, kas demokraatlikus ühiskonnas esineb vajadus sõnavabadusse sekkumiseks kaasinimeste maine või õiguste kaitseks, võib EIK olla kohustatud tegema kindlaks, kas riigisisised ametivõimud on leidnud õiglase tasakaalu kaitstes konventsiooniga tagatud kahte väärtust,

mis võivad teatud juhtudel teineteisega vastuollu sattuda, nimelt artikliga 10 kaitstav sõnavabadus ühelt poolt ja artiklis 8 sätestatud õigus eraelu austamisele teiselt poolt (vt *Hachette Filipacchi Associés vs. Prantsusmaa*, nr 71111/01, punkt 43, 14. juuni 2007; *MGN Limited vs. Ühendkuningriik*, nr 39401/04, punkt 142, 18. jaanuar 2011; ning *Axel Springer AG*, viidatud eespool, punkt 84).

139. EIK on leidnud, et põhimõtteliselt väärivad artiklite 8 ja 10 alusel tagatud õigused samaväärset austamist ning kaebuse lahendus ei tohiks põhimõtteliselt sõltuda sellest, kas kaebuse esitas EIK-le konventsiooni artikli 10 alusel solvanguid sisaldava artikli avaldaja või konventsiooni artikli 8 alusel isik, keda artiklis käsitleti. Selle tõttu peaks kaalutusruum olema mõlemal juhul põhimõtteliselt sama (vt *Axel Springer AG*, eespool viidatud, punkt 87, ja *Von Hannover vs. Saksamaa (nr 2)* [suurkoda], nr 40660/08 ja 60641/08, punkt 106, EIK 2012, edasiste viidetega kohtuasjadele *Hachette Filipacchi Associés*, eespool viidatud, punkt 41; *Timciuc vs. Rumeenia* (otsus vastuvõetavuse kohta), nr 28999/03, punkt 144, 12. oktoober 2010; ning *Mosley vs. Ühendkuningriik*, nr 48009/08, punkt 111, 10. mai 2011). Kui riigisisised ametivõimud on läbi viinud nende kahe õiguse tasakaalustamise kooskõlas EIK praktikas paika pandud kriteeriumitega, on EIK-l tarvis kaalukaid põhjusi, et asendada riigisiseste kohtute arvamust enda arvamusega (vt *Axel Springer AG*, viidatud eespool, punkt 88, ja *Von Hannover (nr 2)*, viidatud eespool, punkt 107, koos edasiste viidetega asjadele *MGN Limited*, viidatud eespool, punktid 150 ja 155, ning *Palomo Sánchez jt vs. Hispaania* [suurkoda], nr 28955/06, 28957/06, 28959/06 ja 28964/06, punkt 57, 12. september 2011). Teisisõnu, EIK jätab konkureerivate erahuvide või konkureerivate konventsiooni järgsete õiguste tasakaalustamisel riigile tavaliselt ulatusliku kaalutusruumi (vt *Evans vs. Ühendkuningriik* [suurkoda], nr 6339/05, punkt 77, EIK 2007-I; *Chassagnou jt vs. Prantsusmaa* [suurkoda], nr 25088/94, 28331/95 ja 28443/95, punkt 113, EIK 1999-III; ning *Ashby Donald jt vs. Prantsusmaa*, nr 36769/08, punkt 40, 10. jaanuar 2013).

(b) Eespool nimetatud põhimõtete kohaldamine käesolevas kohtuasjas

(i) Proportsionaalsuse hindamisel arvestatavad elemendid

140. EIK märgib, et puudub vaidlus selle üle, et kommentaarid, mille lugejad postitasid vastukajana kaebaja interneti uudisteportaalis avaldatud uudisteartiklile ja mis olid esitatud portaali kommenteerimiskeskonnas, olid oma olemuselt selgelt õigusvastased. Kaebaja tegelikult kõrvaldas kommentaarid kiiresti pärast seda, kui kannatanu oli teda teavitanud, ning ta kirjeldas kommentaare EIK koja menetluses kui rikkuvaid ja õigusvastaseid (vt koja otsuse punkt 84). Lisaks on EIK seisukohal, et enamik vaidlustatud kommentaare kujutasid endast vihakõnet või vägivalda õhutamist ja ei kuulu seega artikkel 10 kaitsealasse (vt punkt 136 eespool). Seega ei ole

käesolevas kohtuasjas küsimuse all kommentaaride autorite sõnavabadus. Pigem on EIK lahendada küsimus, kas riigisiseste kohtute otsused, milles peeti kaebajat vastutavaks kolmandate isikute postitatud kõnealuste kommentaaride eest, rikkusid tema vabadust edastada teavet, mis on tagatud konventsiooni artikliga 10.

141. EIK märgib, et kuigi kannatanu kõrvaldas kohe pärast L.-i advokaatide pöördumist kõnealused kommentaarid oma veebilehelt (vt punktid 18 ja 19 eespool), pidas Riigikohus kaebajat võlaõigusseaduse alusel siiski vastutavaks, kuna ta oleks pidanud ära hoidma selgelt õigusvastase sisuga kommentaaride avaldamise. Riigikohus viitas võlaõigusseaduse § 1047 lõikele 3, mille kohaselt ei loeta õigusvastaseks, kui avaldajal või isikul, kellele asjaolu avaldati, oli avaldamise vastu õigustatud huvi ning avaldaja kontrollis andmeid või asjaolu põhjalikkusega, mis vastab „võimaliku rikkumise raskusele”. Seega leidis Riigikohus, et pärast avaldamist jättis kostja kommentaarid, milliste sisu õigusvastasusest ta pidi olema teadlik, omal initsiatiivil portaalist kõrvaldamata. Kostja tegevusetust peeti seepärast õigusvastaseks, kuna ta ei ole tõendanud „süü puudumist” VÕS § 1050 lg 1 alusel (vt Riigikohtu otsuse punkt 16, tsiteeritud eespool punktis 31).

142. Riigikohtu põhistuse valguses tuleb EIK-l oma väljakujunenud praktikaga kooskõlas välja selgitada, kas riigisiseste kohtute poolt kaebaja vastutuse tuvastamine tugines konkreetse kohtuasja asjaolusid arvestades asjakohastel ja piisavatel alustel (vt punkt 131 eespool). EIK märgib, et eesmärgiga lahendada küsimust, kas riigisiseste kohtute otsused, milles peeti kaebajat vastutavaks kolmandate isikute poolt postitatud kommentaaride eest, rikkusid tema sõnavabadust, pidas koda oma analüüsi seisukohast oluliseks järgmisi aspekte: kommentaaride kontekst, kaebaja võetud meetmed laimavate kommentaaride vältimiseks või kõrvaldamiseks, kommentaaride tegelike koostajate vastutus alternatiivina kaebaja vastutusele ning riigisisese menetluse tagajärjed kaebaja jaoks (vt koja otsuse punkt 85 jj).

143. EIK nõustub, et need aspektid on kõnealuse sekkumise proportsionaalsuse konkreetseks hindamiseks asjakohased käesoleva kohtuasja läbivaatamise raamistikus (vt punktid 112 kuni 117 eespool).

(ii) Kommentaaride kontekst

144. Kommentaaride kontekstiga seoses nõustub EIK, et Delfi uudisteportaalis laevakompanii kohta avaldatud artikkel oli tasakaalustatud, ei sisaldanud solvanguid ega andnud riigisiseses menetluses alust väidetele õigusvastaste avalduste kohta. EIK on teadlik, et isegi taoline tasakaalustatud artikkel näiliselt neutraalsel teemal võib esile kutsuda teravaid arutelusid internetis. Lisaks peab EIK antud kontekstis eriti oluliseks Delfi uudisteportaali iseloomu. EIK kordab, et Delfi oli ärilistel alustel toimiv professionaalselt hallatav interneti uudisteportaal, mis püüdis

oma avaldatavatele artiklitele saada suurt hulka kommentaare. EIK märgib, et Riigikohus viitas otseselt asjaolule, et kaebaja oli integreerinud oma uudisteportaali osaks kommenteerimiskeskonna, paludes internetilehekülje külastajaid täiendada uudiseid oma hinnangute ja arvamustega (kommentaaridega). Riigikohus leidis, et kaebaja kutsus kommenteerimiskeskonnas aktiivselt üles portaali lisatud uudiseid kommenteerima. Kommentaaride arvust sõltus kaebaja portaali külastuste arv, viimasest aga olenes omakorda portaalis avaldatud reklaamist teenitav tulu. Seega leidis Riigikohus, et kaebaja oli kommentaaride lisamisest majanduslikult huvitatud. Riigikohtu hinnangul see, et kaebaja ei olnud kommentaaride koostajaks, ei tähendanud, et kaebajal ei olnud kontrolli kommenteerimiskeskonna üle (vt kohtuotsuse punkt 13, tsiteeritud punktis 31 eespool).

145. Sellega seoses märgib EIK samuti, et Delfi veebilehel olevates kommenteerimistingimustes oli öeldud, et kaebaja keelas postitada kommentaare, mis olid sisutud ja/või teemavälised, mis olid vastuolus hea tavaga või mis sisaldasid ähvardusi, solvanguid, ebatsensuurseid väljendusi ja labasusi või mis õhutasid vaenule, vägivallale või ebaseaduslikule tegevusele. Sellised kommentaarid võidi kõrvaldada ja nende autorite võimalust kommentaaride postitamiseks piirata. Pealegi ei saanud kommentaaride tegelikud autorid oma kommentaare pärast Delfi uudisteportaalis postitamist enam muuta ega kustutada – üksnes kaebajal olid selleks tehnilised vahendid. Arvestades eeltoodut ja Riigikohtu põhistust, nõustub EIK koja seisukohaga, et tuleb järeldada, et kaebajal oli oma portaalis avaldatud lugejate kommentaaride üle märkimisväärne kontroll.

146. Kokkuvõttes leiab EIK, et Riigikohus tuvastas piisaval määral, et kaebaja osalus oma uudisteartiklite juurde Delfi uudisteportaalis postitatud kommentaaride avalikuks tegemisel ulatus kaugemale üksnes passiivse, pelgalt tehnilist laadi teenuseosutaja rollist. Seepärast leiab EIK, et Riigikohtu põhistus selles küsimuses tugines konventsiooni artikli 10 seisukohast asjakohastele alustele.

(iii) Kommentaaride autorite vastutus

147. Seoses küsimusega, kas käesoleva kohtuasjaga sarnasel juhul võiks interneti uudisteportaali vastutusele olla mõistlikuks alternatiiviks kommentaaride tegelike autorite vastutus, teadvustab EIK internetikasutajate huvi oma isikut mitte avaldada. Anonüümsus on pikka aega olnud vahendiks kättemaksu või soovimatu tähelepanu vältimiseks. Iseenesest võib anonüümsus aidata olulisel moel kaasa ideede ja teabe vabale levikule, sealhulgas iseäranis internetis. Samas ei unusta EIK seda, kui kergesti, ulatuslikult ja kiiresti teave internetis levib ning kui visalt jääb püsima kord juba avaldatud teave, mis võib märkimisväärselt suurendada ebaseadusliku kõnega kaasnevaid mõjusid internetis võrrelduna

traditsioonilise ajakirjandusega. EIK viitab sellega seoses ka hiljutisele Euroopa Liidu Kohtu otsusele kohtuasjas *Google Spain ja Google*, milles Euroopa Liidu Kohus, kuigi erinevas kontekstis, käsitles probleemi, mis puudutab internetis sellise teabe kättesaadavust, mis tõsiselt riivab pikema aja jooksul isiku õigust eraelule, ning leidis, et üksikisiku põhiõigused kaaluvad üldjuhul üles otsingumootori haldaja ja teiste internetikasutajate huvi (vt punkt 56 eespool).

148. EIK märgib, et anonüümsus internetis võib olla erineva ulatusega. Internetikasutaja võib olla anonüümne üldsusele, olles samas teenuseosutaja jaoks tuvastatav kas oma konto või kontaktandmete kaudu, mis võivad olla kas kontrollimata või läbinud teatud kontrolli – ulatudes piiratud kontrollist (näiteks konto aktiveerimine e-posti või sotsiaalvõrgustiku konto kaudu) kuni turvalise autentimiseni kas riikliku elektroonilise isikutunnistuse või internetipanganduse autentimisandmete kaudu, mis võimaldavad kasutaja tunduvalt turvalisemat tuvastamist. Teenuseosutaja võib kasutajatele võimaldada ka ulatuslikku anonüümsust, mille puhul ei nõuta kasutajatelt mingisugust enese tuvastamist ja nad võivad olla piiratud määral jälgitavad üksnes internetiühenduse osutaja talletatavate andmete põhjal. Selliste andmete avaldamiseks on tavaliselt tarvis uurimisasutuse või kohtu ettekirjutust ja avaldamisele kehtiksid piirangud. Teatud juhtudel võidakse seda siiski nõuda õigusrikkumiste toimepanijate tuvastamiseks ja vastutusele võtmiseks.

149. Näiteks kohtuasjas *K.U. vs. Soome*, mis puudutas pahatahtlikku seksuaalse iseloomuga ebaõige ettekujutuse loomist alaealise suhtes, leidis EIK, et „[k]uigi sõnavabadus ja side konfidentsiaalsus on esmase tähtsusega kaalutlused ning telekommunikatsiooni- ja internetiteenuste kasutajatel peab olema tagatis, et austatakse nende eraelu ja sõnavabadust, ei saa taoline garantii olla absoluutne ja peab teatud juhtudel taanduma teiste õiguspäraste vajaduste ees nagu näiteks korrarikkumise või kuriteo ärahoidmine või teiste isikute õiguste ja vabaduste kaitse” (vt *K.U. vs. Soome*, nr. 2872/02, punkt 49, EIK 2008). EIK jättis selles asjas arvestamata riigipoolse argumendi, et kaebajal oli võimalus nõuda teenuseosutajalt kahjutasu, leides, et kohtuasja asjaolusid arvestades ei olnud see piisav. EIK leidis, et peab eksisteerima õiguskaitsevahend, mis võimaldaks õigusrikkumise tegeliku toimepanija tuvastamist ja vastutusele võtmist, samas kui kõnealusel ajal ei näinud vastustajariigi regulatsioon ette võimalust nõuda internetiteenuse osutajalt selleks vajaliku teabe avaldamist (ibid., punktid 47 ja 49). Kuigi kohtuasi *K.U. vs. Soome* puudutas siseriikliku õiguse alusel kriminaalkuriteona kvalifitseeritavat õigusrikkumist ja kannatanu eraelu riive oli intensiivsem kui käesolevas kohtuasjas, on EIK põhjendustest ilmne, et kuigi anonüümsus internetis võib olla oluline väärtus, tuleb seda tasakaalustada teiste õiguste ja huvidega.

150. Mis puutub kommentaaride autorite tuvastamisse tsiviilkohtumenetluse kaudu, siis märgib EIK, et pooled olid selle teostatavuse suhtes eri seisukohal. Poolte esitatud informatsiooni põhjal

märgib EIK, et Eesti kohtud on tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 244 sätestatud „eeltõendamismenetlustes” (vt punkt 40 eespool) rahuldanud laimatud isikute taotlusi internetiajalehtede või uudisteportaalide vastu väidetavalt laimavaid kommentaare postitanud autorite IP-aadresside avaldamiseks ja internetiteenuse osutajate vastu nende abonentide nimede ja aadresside avaldamiseks, kellele kõnealused IP-aadressid on määratud. Riigi poolt esitatud näidete varal võib öelda, et taotluste tulemuslikkus on olnud varieeruv: mõnedel puhkudel on kommenteerimiseks kasutatud arvuti tuvastamine osutunud võimalikuks, samas kui teistel juhtudel on see erinevatel tehnilistel põhjustel osutunud võimatuks.

151. Käesolevas asjas tehtud Riigikohtu otsuse kohaselt oli kahjustatud isikul valida, kas esitada hagi kaebaja või kommentaaride autorite vastu. EIK leiab, et kommentaaride autorite tuvastamist võimaldavate meetmete tõhususe ebakindlus ja kaebaja poolt samaks otstarbeks loodud vahendite puudulikkus, et muuta vihakõne ohvrile võimalikuks tõhusa nõude esitamist kommentaaride autorite vastu, on tegurid, mis toetavad järeldust, et Riigikohtu otsus tugines asjakohasel ja piisavatel alustel. EIK viitab siinkohal ka kohtuasjale *Krone Verlag (nr 4)*, milles ta leidis, et kui panna laimatud isiku risk saada hüvitist laimamist puudutava menetluse eest meediaettevõttele, kelle majanduslik seisund on üldjuhul laimatu omast parem, ei ole see iseenesest ebaoproportsionaalne sekkumine meediaettevõtte õigusesse sõnavabadusele (vt *Krone Verlags GmbH & Co. KG vs. Austria (nr 4)*, nr 72331/01, punkt 32, 9. november 2006).

(iv) *Kaebaja võetud meetmed*

152. EIK märgib, et kaebaja tõi oma veebilehel esile iga artikli juures olevate kommentaaride arvu ning seega pidid kõige elavama arvamustevahetuse kohad olema portaali toimetajate jaoks kergesti tuvastatavad. Kõnealune artikkel kogus 185 kommentaari, mis oli ilmselgelt üle keskmise. Kaebaja eemaldas kõnealused kommentaarid umbes kuus nädalat pärast nende veebilehele üles laadimist, pärast seda, kui kannatanu advokaadid olid kaebajat teavitanud (vt eespool punktid 17 kuni 19).

153. EIK märgib, et Riigikohus oma otsuses leidis, et „[s]eadusest tuleneva kahju tekitamisest hoidumise kohustuse tõttu pidanuks [kaebaja] selgelt õigusvastase sisuga kommentaaride avaldamist ennetama.” Samas täheldas Riigikohus ka, et „[p]ärast avaldamist jättis [kaebaja] kommentaarid, milliste sisu õigusvastasusest ta pidi olema teadlik, omal initsiatiivil portaalist kõrvaldamata” (vt kohtuotsuse punkt 16, tsiteeritud punktis 31 eespool). Seega jättis Riigikohus selgelt määratlemata, kas kaebajal oli kohustus ennetada kommentaaride veebilehele üleslaadimist või oleks riigisisese õiguse kohaselt olnud piisav, kui kaebaja oleks solvavad kommentaarid kõrvaldanud viivitamata pärast nende avaldamist, et vältida vastutust võlaõigusseaduse alusel. EIK leiab, et hinnates aluseid, millele Riigikohus tugines oma otsuses, mis tõi kaasa kaebajale konventsiooni

alusel tagatud õigustesse sekkumise, ei ole ühtegi märki, mis lubaks järeldada, et riigisisene kohus kavatses piirata kaebaja õigusi ulatuslikumalt, kui oli tarvis taotletava eesmärgi saavutamiseks. Sellest lähtudes ja arvestades artiklis 10 sätestatud vabadust edastada teavet, lähtub EIK järgnevalt eeldusest, et Riigikohtu otsust tuleb mõista tähenduses, et kaebaja poolt kommentaaride viivitamatu kõrvaldamine pärast nende avaldamist oleks olnud piisav, et vältida vastutust riigisisese õiguse alusel. Seepärast, samuti arvestades eelnevalt tuvastatud (vt punkt 145), et tuleb järeldada, et kaebajal oli märkimisväärne kontroll oma portaalis avaldatud lugejate kommentaaride üle, ei leia EIK, et kaebajale kohustuse panemine kõrvaldada oma veebilehelt viivitamata pärast avaldamist vihakõne ja vägivalda õhutamisenähtude kvalifitseeruvad kommentaarid, mis olid silmanähtavalt õigusvastased, oleks põhimõtteliselt kujutanud endast ebaproportsionaalset sekkumist tema sõnavabadusse.

154. Käesolevas asjas on asjakohane küsimus, kas riigisisese kohtu järeldus, et vastutus oli põhjendatud, kuna kaebaja ei kõrvaldanud kommentaare viivitamatult pärast avaldamist, tugines asjakohastele ja piisavatele alustele. Sellega seoses tuleb kõigepealt arvesse võtta, kas kaebaja oli sisse seadnud mehhanismid, mis oluks suutelised filtreerima vihakõnena kvalifitseeruvaid või vägivaldsele õhutamisele sisaldavaid kommentaare.

155. EIK märgib, et kaebaja võttis teatud sellekohaseid meetmeid. Delfi uudisteportaal oli vastutusest loobumise teade, mille kohaselt vastutasid kommentaaride eest nende kirjutajad, mitte kaebaja, ning et oli keelatud postitada kommentaare, mis olid vastuolus hea tavaga või mis sisaldasid ähvardusi, solvanguid, ebatsensuurseid väljendusi ja labasusi või mis õhutasid vaenule, vägivaldsele või ebaseaduslikule tegevusele. Lisaks oli kaebaja sisse seadnud süsteemi, mis kustutas automaatselt teatud rokke sõnatüvesid sisaldavaid kommentaare, samuti oli kasutusel teatamise ja kõrvaldamise süsteem, mille alusel võis igaüks teavitada kaebajat kohast kommentaarist selleks ette nähtud nuppu vajutades, et juhtida sellele portaali administraatorite tähelepanu. Lisaks kõrvaldasid mõnedel juhtudel administraatorid ebasobivaid kommentaare ka omal algatusel.

156. Seetõttu märgib EIK, et ei saa väita, nagu oleks kaebaja täielikult eiranud oma kohustust vältida kolmandate isikute maine kahjustamist. Siiski on veelgi olulisem asjaolu, et kaebaja poolt kasutatud automaatne sõnapõhine filter ei suutnud välja filtreerida lugejate postitatud rõvedat vihakõnet ja vägivaldsele õhutamisele avaldusi, piirates seeläbi kaebaja suutlikkust solvavaid kommentaare kiiresti kõrvaldada. EIK kordab, et enamik kõnealuseid sõnu ja väljendeid ei sisaldanud keerulisi metafoore, varjatud tähendust või vihjamisi ähvardusi. Tegemist oli ilmselgete vihkamise väljendustega ja jõhkrate ähvardustega L.-i füüsilise puutumatus vastu. Seega isegi kui automaatne sõnapõhine filter võis teatud juhtudel toimida, näitavad käesoleva asja asjaolud, et see ei olnud piisav selliste kommentaaride avastamiseks, mille sisu ei kuulunud konventsooni artikli 10

alusel kaitstava kõne hulka (vt punkt 136 eespool). EIK täheldab, et filtreerimissüsteemi ebaõnnestumise tõttu jäid selgelt õigusvastased kommentaarid interneti kuueks nädalaks (vt punkt 18 eespool).

157. Siinjuures märgib EIK, et mõnel juhul kõrvaldasid portaali administraatorid sobimatuid kommentaare siiski ka omal algatusel ning et nähtavasti mingi aeg pärast käesoleva kohtuasja sündmusi löi kaebaja spetsiaalse moderaatorite meeskonna. Arvestades asjaolu, et eksisteerib hulgaliselt võimalusi kõigi jaoks oma häält internetis kuuldavaks teha, leiab EIK, et suure uudisteportaali kohustust võtta tõhusaid meetmeid vihakõne ja vägivallale õhutavate avalduste leviku piiramiseks – mis ongi käesoleva kohtuasja küsimus – ei saa samastada „eraviisilise tsensuuriga”. Kuigi tunnustades interneti „olulist rolli parandamiseks avalikkuse juurdepääsu uudistele ja aidates üldisemalt kaasa teabe levitamisele” (vt *Ahmet Yildirim*, viidatud eespool, punkt 48, ja *Times Newspapers Ltd*, viidatud eespool, punkt 27), kordab EIK, et on teadlik ka potentsiaalsest kahjust, mida interneti sisu ja seal toimuv suhtlus võib tekitada (vt *Editorial Board of Pravoye Delo ja Shtekel*, viidatud eespool, punkt 63; vt ka *Mosley*, viidatud eespool, punkt 130).

158. Lisaks võib olenevalt asjaoludest puududa konkreetne tuvastatav ohver, näiteks mõnedel juhtudel, kui vihakõne on suunatud isikute rühma vastu või kui on tegemist selliste vahetult vägivallale õhutavate avaldustega, nagu käesoleva asja mitmetes kommentaarides. Juhul, kui konkreetne ohver on olemas, ei pruugi tal olla võimalik teavitada internetiteenuse osutajat oma õiguste väidetavast rikkumisest. Kohus peab oluliseks asjaolu, et vihakõne potentsiaalse ohvri võimekus pidevalt interneti jälgida on piiratum kui suure ärielistel eesmärkidel tegutseva interneti uudisteportaali võimekus selliseid kommentaare ennetada või kiiresti kõrvaldada.

159. Viimaseks märgib EIK, et kaebaja on väitnud (vt punkt 78 eespool), et EIK peaks arvesse võtma tema poolt sisse viidud teatamise ja kõrvaldamise süsteemi. Juhul, kui sellega kaasnevad kiiret reageerimist võimaldavad tõhusad protseduurid, võib selline süsteem EIK hinnangul paljudel juhtudel toimida sobiva vahendina kõikide asjaosaliste õiguste ja huvide tasakaalustamiseks. Kuid käesoleva asjaga sarnastel juhtudel, kui kolmandate isikute kommentaarid on vihakõne ja vahetult isikute füüsilise puutumatus vastu suunatud ähvarduste vormis, nii nagu seda mõistetakse EIK praktikas (vt punkt 78 eespool), leiab EIK, nagu eelnevalt öeldud (vt punkt 153), et teiste isikute ja ühiskonna kui terviku huvid võivad anda lepinguosalistele riikidele õiguse võtta interneti uudisteportaale vastutusele, ilma et tekiks vastuolu konventsiooni artikliga 10, juhul kui viimased ei võta meetmeid selgelt õigusvastaste kommentaaride viivitamatuks kõrvaldamiseks, isegi kui väidetav ohver või kolmandad isikud pole neist teavitanud.

(v) Tagajärjed kaebajale

160. Lõpuks, tulles küsimuse juurde, millised olid riigisisese menetluse tagajärjed kaebajale, märgib EIK, et kaebaja oli kohustatud maksuma kahjustatud isikule 320 euro suuruse summa mittevaralise kahju hüvitisena. EIK nõustub koja järeldusega, et nimetatud summat – kui võtta arvesse, et kaebaja on Eesti ühe suurima interneti uudisteportaali kutseline pidaja – ei saa mingil juhul pidada ebaproportsionaalseks riigisiseste kohtute tuvastatud rikkumise suhtes (vt koja otsuse punkt 93). Siinkohal märgib EIK, et ta on arvestanud ka Delfi kohtuasja järgset riigisisest kohtupraktikat interneti uudisteportaalide pidajate vastutuse kohta (vt punkt 43 eespool). EIK märgib, et neil juhtudel on alama astme kohtud järginud Riigikohtu lahendit Delfi kohtuasjas, kuid mittevaralise kahju hüvitisi pole välja mõistetud. Teisisõnu, konkreetne tagajärg portaalipidajatele Delfi kohtuasja järgsetes asjades on olnud see, et nad on solvavad kommentaarid kõrvaldanud, kuid neilt ei ole välja mõistetud hüvitisi mittevaralise kahju eest.

161. EIK märgib samuti, et nähtavasti ei ole kaebaja pidanud oma ärimudelit riigisisese menetluse tulemusel muutma. Olemasoleva informatsiooni kohaselt on Delfi uudisteportaal jätkuvalt Eesti üks suurimaid internetiväljaandeid ja ülekaalukalt kõige populaarsem kommentaaride postitamise koht, kusjuures kommentaaride arv on pidevalt kasvanud. Anonüümsed kommentaarid – mis nüüd eksisteerivad kõrvuti võimalusega postitada registreeritud kommentaare, mis kuvatakse lugejatele esimesena – on endiselt ülekaalus ning kaebaja on loonud moderaatorite meeskonna, kes tegeleb portaalil postitatud kommentaaride järelmodereerimisega (vt punktid 32 ja 83 eespool). Sellistel asjaoludel ei saa EIK järeldada, et ka selles aspektis oleks kaebaja sõnavabaduse riive olnud ebaproportsionaalne.

(vi) Kokkuvõtteks

162. Põhinevalt eeltoodud aspektide konkreetsel hindamisel, arvestades Riigikohtu põhistust käesolevas kohtuasjas, eelkõige kõnealuste kommentaaride äärmuslikku laadi, asjaolu, et kommentaarid postitati vastukajana kaebaja kutsetegevuse raames äriliste põhimõtete alusel hallatavas uudisteportaalil avaldatud artiklile, arvestades kaebaja võetud meetmete ebapiisavust eemaldamiseks viivitamatult pärast avaldamist kommentaarid, mis kujutasid endast vihakõnet ja vägivallale õhutamist, ja tagamaks reaalsel võimalust, et kommentaaride koostajad võetakse vastutusele, ning kaebajale mõistetud mõõdukat karistust, leiab EIK, et riigisiseste kohtute otsus pidada kaebajat vastutavaks tugines asjakohastele ja piisavatele alustele, arvestades vastustajariigile jäetud kaalutusõigust. Seepärast ei ole meetmega kaebaja sõnavabaduse õigust ebaproportsionaalselt piiratud.

Eeltoodust tulenevalt ei ole konventsiooni artiklit 10 rikutud.

SELLEST LÄHTUDES, KOHUS

leiab, viieteistkümne häälega kahe vastu, et konventsiooni artiklit 10 ei ole rikutud.

Koostatud inglise ja prantsuse keeles ning välja kuulutatud avalikul istungil 16. juunil 2015 Strasbourgis inimõiguste hoones.

Johan Callewaert
Sekretäri asetäitja

Dean Spielmann
Esimees

Konventsiooni artikli 45 lõike 2 ja kohtureeglite 74. reegli lõike 2 kohaselt on kohtuotsusele lisatud järgmised eraldi arvamused:

- (a) kohtunike Raimondi, Karakase, De Gaetano ja Kjølbros ühine konkureeriv arvamus;
- (b) kohtunik Zupančiči konkureeriv arvamus;
- (c) kohtunike Sajó ja Tsotsoria ühine eriarvamus.

D.S.
J.C.

KOHTUNIKE RAIMONDI, KARAKASE, DE GAETANO JA KJØLBRO ÜHINE KONKUREERIV ARVAMUS

1. Nõustume, et konventsiooni artiklit 10 ei ole rikutud. Samas soovime selgitada oma seisukohta kahes küsimuses: 1) EIK-poolne Riigikohtu otsuse tõlgendamine ja 2) põhimõtted, millest lähtudes EIK kaebust hindas.

2. Esiteks, EIK-poolne Riigikohtu otsuse tõlgendamine (vt punktid 153–154) on otsustava tähtsusega kohtuasja hindamisel.

3. Oma otsusele jõudmisel märkis Riigikohus muu hulgas, et kahju tekitamisest hoidumise kohustusest tulenes, et Delfi „pidanuks selgelt õigusvastase sisuga kommentaaride avaldamist ennetama”. Lisaks leidis Riigikohus, et pärast kõnealuste kommentaaride avaldamist jättis Delfi „kommentaari, milliste sisu õigusvastasusest ta pidi olema teadlik, omal initsiatiivil portaalist kõrvaldamata”. Riigikohus leidis, et Delfi „tegevusetus [oli] õigusvastane” ja et Delfi oli vastutav, kuna ta „ei ole tõendanud süü puudumist” (vt kohtuotsuse punktis 31 tsiteeritud väljavõtet).

4. Riigikohtu otsust on võimalik tõlgendada kahel erineval moel: 1) Delfi oli vastutav, kuna ta ei „ennetanud” õigusvastaste kommentaaride avaldamist, ning tema vastutust raskendas asjaolu, et ta seejärel ei „kõrvaldanud” kommentaare või 2) Delfi ei „ennetanud” õigusvastaste kommentaaride avaldamist ning kuna ta seejärel ei „kõrvaldanud” kommentaare viivitamata, oli ta nende eest vastutav.

5. EIK on otsustanud tõlgendada Riigikohtu otsust teises tähenduses, vältides seeläbi keerulist küsimust uudisteportaali võimaliku vastutuse kohta selle eest, et ta ei ole „ennetanud” kasutajate loodud õigusvastaste kommentaaride avaldamist. Kui aga EIK oleks tõlgendanud Riigikohtu otsust esimeses tähenduses, oleks kohtuasja tulemus võinud osutada teistsuguseks.

6. Kui mõista Riigikohtu otsust esimeses tähenduses, kaasneks sellega riigisiseste õigusaktide tõlgendus, mis tekitaks ohu panna Delfi-sugustele uudisteportaalidele liigne koormis. Et vältida vastutust oma artiklite lugejate kirjutatud kommentaaride eest, peaks uudisteportaal sisuliselt ennetama selliste kommentaaride avaldamist (ja peaks samuti kõrvaldama kõik sellised juba avaldatud kommentaarid). See võiks praktikas nõuda kas automaatse või manuaalse tõhusa jälgimissüsteemi olemasolu. Teisisõnu, uudisteportaal võib olla sunnitud kommentaare eelnevalt jälgima, et ära hoida lugejate tehtud selgelt õigusvastaste kommentaaride avaldamist. Pealegi, kui uudisteportaali vastutus oleks tihedalt seotud kommentaaride selgelt õigusvastase iseloomuga, ilma et hageja peaks tõendama, et uudisteportaal oli või oleks pidanud olema teadlik, et kommentaarid portaalis avaldatakse või avaldati, siis praktikas peaks portaal tegutsema lähtudes eeldusest, et lugejad võivad selliseid kommentaare teha ja peaks seepärast võtma vajalikke meetmeid nende avaldamise ärahoidmiseks, mis sisuliselt tähendaks eeljälgimise meetmete sisseviimist.

7. Seepärast tähendaks meie arvates uudisteportaali vastutavaks pidamine selle eest, et ta ei „ennetanud” kasutajate loodud kommentaaride avaldamist, praktikas seda, et portaal peaks eelnevalt läbi vaatama kõik kasutajate loodud kommentaarid, et vältida vastutust mis tahes õigusvastaste kommentaaride eest. Praktikas viiks see ebaproportsionaalse sekkumiseni uudisteportaali sõnavabadusse, mis on tagatud artikliga 10.

8. Teiseks oleks EIK pidanud selgemalt välja tooma aluspõhimõtted, millest lähtudes leiti, et artiklit 10 ei ole rikutud. Selle asemel on EIK kasutanud konkreetse kohtuasja keskset põhistust ning samas jätnud asjakohaste põhimõtete selgema väljakujundamise edasise kohtupraktika hooleks.

9. Meie arvates oleks EIK pidanud kasutama võimalust esitada selgemalt põhimõtted, mis oleksid asjakohased käesoleva kohtuasjaga sarnaste asjade hindamiseks.

10. Delfi-sugune uudisteportaal, mis kutsub artiklite lugejaid üles kirjutama kommentaare, mis portaalis avalikustatakse, võtab endale riigisisestes õigusaktides sätestatud „kohustused ja vastutuse”. Lisaks tuleneb konventsiooni artiklist 8, et liikmesriikidel on kohustus kaitsta tõhusalt isikute mainet ja au. Seepärast ei saa konventsiooni artiklit 10 tõlgendada keeluna liikmesriikidele kehtestada Delfi-sugustele uudisteportaalidele kohustusi olukorras, kus nad võimaldavad lugejatel kirjutada avaldamisele minevaid kommentaare. Tegelikult võib liikmesriikidel olla teatud asjaoludel sellekohane kohustus, et kaitsta teiste isikute au ja mainet. Seega võivad liikmesriigid otsustada, et uudisteportaali tuleks pidada kõnealuste kommentaaride avaldajaks. Lisaks võivad nad ette näha võimaluse uudisteportaalide vastutusele võtmiseks lugejate kirjutatud ja portaalis avaldatud selgelt õigusvastaste kommentaaride eest, nagu solvangud, ähvardused ja vihakõne. Oma sellekohase õiguse teostamisel peavad liikmesriigid siiski järgima oma kohustusi konventsiooni artikli 10 alusel. Seepärast ei tohiks riigisiseste õigusaktidega piirata sõnavabadust uudisteportaale liigselt koormates.

11. Meie arvates võivad liikmesriigid pidada Delfi-sugust uudisteportaali vastutavaks oma artiklite lugejate selgelt õigusvastaste kommentaaride eest, nagu solvangud, ähvardused ja vihakõne, kui portaal teadis või oleks pidanud teadma, et sellised kommentaarid portaalis avaldatakse või avaldati. Lisaks võivad liikmesriigid pidada uudisteportaali sellises olukorras vastutavaks, juhul kui ta ei tegutse viivitamata pärast seda, kui talle on sellised portaalis avaldatud kommentaarid teatavaks saanud.

12. Hinnangus selle kohta, kas uudisteportaal teadis või oleks pidanud teadma, et portaalis võidakse avaldada või on avaldatud selgelt õigusvastaseid kommentaare, võib arvesse võtta kõiki kohtuasja konkreetseid asjaolusid, sealhulgas kõnealuste kommentaaride iseloomu, nende avaldamise konteksti, kommentaaride ajendiks olnud artikli sisu, asjaomase uudisteportaali iseloomu, portaali ajalugu, artiklist ajendatud

kommentaaride arvu, portaalis toimuvat tegevust ja seda, kui pikalt kommentaarid on portaalis nähtavad olnud.

13. Seepärast on uudisteportaali vastutavaks pidamine selgelt õigusvastaste kommentaaride eest nagu solvangud, ähvardused ja vihakõne, taolistel asjaoludel üldjuhul kooskõlas konventsiooni artikliga 10. Samuti võivad liikmesriigid pidada uudisteportaali vastutavaks, kui ta on jätnud võtmata mõistlikud meetmed, et ennetada selgelt õigusvastaste kommentaaride avaldamist portaalis või need pärast avaldamist kõrvaldada.

14. Meie arvates oleks neid aluspõhimõtteid pidanud EIK otsuses selgemini väljendada.

15. Arvestades kõnealuste kommentaaride selgelt õigusvastast iseloomu, samuti asjaolu, et need jäid enne kõrvaldamist uudisteportaali üles kuueks nädalaks, ei pea me ebaproportsionaalseks Riigikohtu otsust pidada Delfit vastutavaks, kuna ta „jättis kommentaarid, milliste sisu õigusvastasusest ta pidi olema teadlik, omal initsiatiivil portaalist kõrvaldamata”. Sisuliselt võib pidada teadmatust sellistest selgelt õigusvastastest kommentaaridest nii pika perioodi jooksul peaaegu et tahtlikuks eiramiseks (*wilful ignorance*), mis ei saa olla tsiviilvastutuse vältimise aluseks.

16. Seepärast ei olnud meil probleemi hääletada koos enamusega. Kuid EIK oleks meie arvates siiski pidanud kasutama võimalust selgitada oma hinnangu aluseks olevaid põhimõtteid, vaatamata kaebuses tõstatatud küsimuste tundlikule iseloomule.

KOHTUNIK ZUPANČIČI KONKUREERIV ARVAMUS

Nõustun üldiselt käesoleva kohtuasja lahendusega. Sooviksin siiski lisada mõned ajaloolised ja lihtsalt eetilist laadi märkused.

Kohtuasja sisu puudutab isikupuutumatus kaitset, s.t isikuõigusi Eestis ja käesoleva kohtuasja järel ka mujal Euroopas. Palju aastaid on isikuõigused olnud nii-öelda diskrimineeritud seisundis võrreldes sõnavabadusega, eriti ajakirjandusvabadusega. Oma konkureerivas arvamuses kohtuasjas *von Hannover vs. Saksamaa (nr 1)* (nr 59320/00, EIK 2004-VI) kirjutasin, et „*Persönlichkeitsrecht*’i doktriin kannab endas tsiviliseeritud isikutevahelise käitumise kõrgemat tasandit”, ning usun, et käesoleva kohtuasja asjaolud kinnitavad seda järeldust.

Probleem tuleneb suurest erinevusest ühelt poolt üldise õiguse (*common law*) ja teiselt poolt kontinentaalõiguse süsteemi vahel. Privaatsuse mõiste Ameerika õiguses pärineb näiteks alles Warreni ja Brandeisi teedrajavast artiklist,¹ kes tänu oma Saksamaal saadud koolitusele oli võimeline end kurssi viima isikuõigustega saksa keeles. Arusaam privaatsusest kui õigusest olla rahule jäetud, eriti ajakirjanduse poolt, oli kuni tolle ajani anglo-ameerika õigussfääris enam-vähem tundmatu. Artikkel ise käsitles just ajakirjandusepoolse kuritarvituse küsimust. Ilmselgelt eksisteeris tol ajal üksnes trükiajakirjandus, kuid kohtunik Brandeisile sellest piisas, et väljendada oma isiklikku äärmist põlgust.

Teiselt poolt kontinentaalne isikuõiguste traditsioon ulatub tagasi Rooma õiguse *actio iniuriarum* mõiste juurde, mis kaitses kehavigastuse vastu, aga ka mittekehaliste *convicium*, *adtemptata pudicitia* ja *infamatio* vastu.² Seega võib isikuõigusi pidada inimõiguste eelkäijaks ja eraõiguslikuks vasteks. Näiteks kaitsel üldisemalt laimamise ja muude isikuõiguste rikkumiste eest on kontinendil pikk ja imperatiivne traditsioon, samas kui kirjalik ja suuline laim (*libel and slander*) anglo-ameerika õiguses on üksnes nõrgad analoogsed õigused.

Jean-Christophe Saint-Paul on leidnud:

„Les droits de la personnalité constituent l’ensemble des prérogatives juridiques portant sur des intérêts moraux (identité, vie privée, honneur) et le corps humain ou les moyens de leur réalisation (correspondances, domicile, image), exercés par des personnes juridiques (physiques ou morales) et qui sont sanctionnés par des actions en justice civiles (cessation du trouble, réparation des préjudices) et pénales.

1. Samuel D. Warren ja Louis D. Brandeis, „The Right to Privacy”, 4(5) *Harvard Law Review* 193-201 (1890). Artikkel on tervikuna kättesaadav arvutivõrgus http://www.jstor.org/stable/1321160?origin=JSTOR-pdf&seq=1#page_scan_tab_contents (värskendatud 23. märts 2015)

2. Vt PERSONALITY RIGHTS IN EUROPEAN TORTS LAW, Gert Brüggemeier, Aurelia Colombi Ciacchi, Patrick O’Callaghan (toimet.), Cambridge University Press, Cambridge 2010, lk 18 ja märkus 51.

Au carrefour du droit civil (personnes, contrats, biens), du droit pénal et des droits de l'homme, et aussi des procédures civile et pénale, la matière fait l'objet d'une jurisprudence foisonnante, en droit interne et en droit européen, fondée sur des sources variées nationales (Code civil, Code pénal, Loi informatique et libertés, Loi relative à la liberté de la presse) et internationales (CESDH, PIDCP, DUDH, Charte des droits fondamentaux), qui opère une balance juridictionnelle entre la protection de la personne et d'autres valeurs telles que la liberté d'expression ou les nécessités de la preuve.”³

Saksamaal on olukord järgmine:

„Üldist isikuõigust on tunnustatud Saksamaa ülemkohtu (*Bundesgerichtshof*) praktikas alates 1954. aastast kui põhiseaduse paragrahvidega 1 ja 2 tagatud põhiõigust ja samas ka „muu õigusena”, mis on kaitstud tsiviilõiguses BGB [Saksamaa tsiviilseadustik] § 823 (1) alusel (järjepidev kohtupraktika alates BGHZ [föderaalkohus tsiviilajades] 13, 334, 338 ...). See garanteerib kogu maailma vastu inimväärikuse kaitse ja õiguse isiksuse vabale arengule. Üldise isikuõiguse konkreetset avaldumisvormid on õigus oma pildile (§ 22 jj. KUG [kunstilise autoriõiguse seadus]) ja õigus oma nimele (§ 12 BGB). Need garanteerivad isiku kaitse oma vastava reguleeritava valdkonna ulatuses.”⁴

Seepärast on peaaegu et raske uskuda, et see eraõiguslik paralleel selgesõnalisemalt sätestatud konstitutsiooniõiguse ja rahvusvahelise õiguse alusel toimuvale inimeste isikuõiguste kaitsele on mitte üksnes tähelepanuta jäänud, vaid sageli ka lihtsalt kõrvale jäetud vastuoluliste kaalutluste tõttu.

Samuti on minu arvates täiesti vastuvõetamatu, et interneti uudisteportaalil või mis tahes muud liiki massimeedial peaks olema lubatud avaldada mis tahes anonüümseid kommentaare. Tundub, et oleme unustanud, et sugugi mitte kaua aega tagasi viidi toimetusele saadetud lugejakirjade puhul läbi autori isiku topeltkontroll, enne kui selliseid kirju

3. Vt DROITS DE LA PERSONNALITÉ, Jean-Christophe Saint-Paul (toimet.), 2013 arvutivõrgus http://boutique.lexisnexis.fr/jcshop3/355401/fiche_produit.htm (värskendatud 23. märts 2015). Tõlge inglise keelest: „Isikuõigused on kogum õiguslikke privileege, mis puudutavad kõlblusega seotud huve (identiteet, eraelu, au) ja inimkeha, või vahendeid nende realiseerimiseks (kirjavahetus, kodu, imago); neid teostavad kõik, kellel on õigusvõime (füüsilised või juriidilised isikud) ja nende täitmise tagamine toimub tsiviilkohtusse esitatava hagi alusel (ettekirjutus millestki hoiduda, kahjutasunõue) ja kriminaalkohtutes.

See tsiviilõiguse (isikud, lepingud, vara), kriminaalõiguse ja inimõiguste, aga ka tsiviil- ja kriminaalmenetluse ristumiskohas paiknev küsimus on andnud alust ulatuslikuks kohtupraktikaks nii riigisisel kui ka Euroopa tasandil, tuginedes erinevatele riigisisestele õigusallikatele (tsiviilseadustik, karistusseadustik, andmetöötlus- ja kodanikuvabaduste seadus, ajakirjandusvabaduse seadus) ja ka rahvusvahelise õiguse allikatele (Euroopa inimõiguste konventsioon, rahvusvaheline kodaniku- ja poliitiliste õiguste pakt, inimõiguste ülddeklaratsioon, põhiõiguste harta), hõlmates kohtute poolt tasakaalu leidmist isiku kaitsmise ja muude väärtuste vahel, nagu sõnavabadus või tõendamisvajadused.”

4. Vt *Marlene Dietrichi kohtuasi*, BGH I ZR 49/97, Institute for Transnational Law – Foreign Law Translations, Texas University School of Law, arvutivõrgus http://www.utexas.edu/law/academics/centers/transnational/work_new/german/case.php?id=726 (värskendatud 23. märts 2015).

peeti üldse avaldamiskõlblikuks. Riik väitis (vt kohtuotsuse punkt 90), et suurimad rahvusvahelised uudisteportaalid ei võimalda anonüümseid (s.t registreerimata) kommentaare ning viitas arvamusele, et valitseb suundumus anonüümseuse vähenemise poole. Samas kipuvad anonüümseid kommentaarid olema solvavamad kui registreeritud isikute kommentaarid, ning teravad kommentaarid meelitavad ligi rohkem lugejaid. Riik väitis, et just see oli Delfi kurikuulsuse põhjus.

Teiselt poolt aga kohtuasjas *Print Zeitungverlag GmbH vs. Austria* (nr 26547/07, otsus tehti 10. oktoobril 2013, samal päeval kui koja otsus *Delfi* asjas) leidis EIK, et 2000 euro suuruse kahjutasu väljamõistmine anonüümse kirja avaldamise eest trükis oli – ja täiesti õigustatult! – kooskõlas kohtu varasema praktikaga.⁵

Massimeedia haldamine on seni toimunud kooskõlas ilmselge põhimõttega, et ajakirjandusele antud suur vabadus tähendab samaväärset vastutuse taset. Muuta tehniliselt võimalikuks äärmiselt agressiivsete laimamise vormide avaldamine, kõike seda jõhkrate ärihuvide tõttu, ning seejärel üksnes õlgu kehitada, väites, et internetiteenuse osutaja ei vastuta nende rünnete eest teiste inimeste isikuõigustele, on täiesti vastuvõetamatu.

Isikuõiguste kaitsmise vana traditsiooni kohaselt, mis jällegi ulatub Rooma õiguse aega, on umbes 300 euro suurune summa, mis käesolevas asjas hüvitisena välja mõisteti, ilmselgelt ebapiisav kahjustatud isikutele kahju hüvitamiseks mõeldud kahjutasuna. Pelk võrdlus eelnevalt mainitud kohtuasjaga *Print Zeitungverlag GmbH vs. Austria*, mis puudutas üksnes kahte kahjustatud isikut ja väga piiratud levikuga trükiajakirjandust, näitab, et käesolevas asjas oleks kahjutasu pidanud olema palju kõrgem.

Ma ei tea, miks riigisisised kohtud kõhklevad taoliste asjade menetlemisel ja isikuõiguste kaitse rangel tagamisel ja taolise kuritahtliku verbaalse kahju all kannatanud isikutele korraliku hüvitise väljamõistmisel, kuid ma kahtlustan, et meie enda kohtu praktilal on selles teatud roll.

Samas sõnavabadus, nagu kõik teised vabadused, peab lõppema täpselt seal, kus see hakkab negatiivselt mõjutama kellegi teise vabadust ja isikupuutumast.

5. Vt <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-126629> (värskendatud 24. märts 2015)

KOHTUNIKE SAJÓ JA TSOTSORIA ÜHINE ERIARVAMUS

Oma eriarvamuse selgitamiseks esitame kohtuasja üksikasjaliku ja traditsioonilise analüüsi, nagu on EIK praktikas tavaks. Eksisteerivad siiski mõned laiemad küsimused, mis on tähtsamad kui meie rahulolematust käesoleva otsuse murettekitava kõrvalekaldumisega kohtupraktikas valitsevast arusaamast. Käsitlemegi neid põhimõttelisi probleeme kõigepealt.

I.

Kaasuv tsensuur (collateral censorship)

1. Käesoleva otsusega on EIK heaks kiitnud vastutuse süsteemi, mis paneb aktiivsetele interneti vahendusteenuse osutajatele¹ (s.t teabe talletajad, kes pakuvad omapoolset sisu ja avavad oma vahendusteenused kolmandatele isikutele selle sisu kommenteerimiseks) konstruktiivse teadlikkuse kohustuse. Meie arvates on sellise standardiga kaasnevad potentsiaalsed tagajärjed murettekitavad. Neid tagajärgi on lihtne ette näha. Igasuguse laimamise ja võib-olla ka igasuguse „õigusvastase” tegevuse ennetamiseks tuleb läbi vaadata kõik kommentaarid nende postitamise hetkest. Tagajärjeks on see, et aktiivsetel vahendajatel ja ajaveebide pidajatel tekivad olulised motiivid lõpetada kommenteerimisvõimaluse pakkumine ning vastutuse hirm võib kaasa tuua nendepoolse täiendava enesetsensuuri. See kujutab endast üleskutset enesetsensuurile selle kõige hullemal kujul.

2. Peame kahetsusväärseks, et EIK ei pööranud tähelepanu professor Jack Balkini² prohveticlikele hoiatustele. Nagu professor Balkin on näidanud, on digitaalse suhtluse aluseks oleva tehnoloogilise taristu suhtes era- ja avaliku sektori reguleerijate poolt rakendatavad kontrolli vormid vähem nähtavad ning EIK on nüüd omalt poolt lisanud sellesse kogumisse veel ühe taolise vormi. Riigid ei pruugi väljendust alati vahetult ise tsenseerida, kuid avaldades survet ja pannes vastutuse tehnoloogilise taristu kontrollijatele (ISP-d jms), luuakse keskkond, mille paratamatuks tulemuseks on kaasuv või eraviisiline tsensuur. Kaasuv tsensuur „toimub juhul, kui riik peab ühte eraõiguslikku isikut A vastutavaks teise eraõigusliku isiku B sõnavõttude eest ning A-l on võimekus blokeerida, tsenseerida või muul moel

1. Mõistet „active Internet intermediaries” on kasutatud kirjanduses: vt Justin Hurwitz, „Trust and Online Interaction”, *University of Pennsylvania Law Review*, Vol. 161: 1579.

2. Jack M. Balkin, „Old-School/New-School Speech Regulation”, 127 *Harvard Law Review* 2296 (2014).

kontrollida juurdepääsu B sõnavõttudele”.³ Kuna A on vastutav kellegi teise väljautlemiste eest, on A-l tugevad motiivid hakata ülemääraselt tsenseerima, juurdepääsu piirama ja jätta B ilma võimalusest kasutada enese väljendamiseks A kontrolli all olevat platvormi. Sisuliselt sunnib hirm vastutuse ees A-d kehtestama B sõnavõttudele eelnevad piirangud ja lämmatama isegi sõnavabadusega kaitstud kõnet. „See, mis väljendusvabaduse seisukohast tundub probleemina [---] võib paista hoopis võimalusena riikide seisukohast, kes ei suuda kergesti tuvastada anonüümseid sõnavõtjaid ja soovivad takistada kahjulike või õigusvastaste sõnavõttude levikut.”⁴ Need tehnoloogilised vahendid sisu läbivaatamiseks enne selle internetis edastamist toovad (muu hulgas) kaasa: kitsenduste teadliku ülemäärasuse (*deliberate overbreadth*); piiratud menetlusliku kaitse (meetmeid võetakse kohtumenetluse väliselt); ja eksituste kuluga kaasneva koormise nihutamise (filtreerimise eest vastutav üksus on valmis eksima pigem selles suunas, et kaitsta ennast vastutuse eest, kui et kaitsta sõnavabadust).

3. Vahendajatele vastutuse panemine oli sajandeid oluline takistus sõnavabadusele. Trükkal Harding ja tema naine vahistati „Drapieri kirjade” trükkimise eest, samas kui anonüümne autor (Jonathan Swift) sai segamatult oma vaadete levitamist jätkata. Just sel põhjusel muutus vahendajate vastutusest vabastamine keskse tähtsusega küsimuseks Euroopa esimese kestva väärtusega põhiseaduslikkuse dokumendi – 1831. aasta Belgia põhiseaduse – koostamisel.⁵ Selline on Euroopa austusväärne inimõiguste traditsioon, mille säilitamist meilt oodatakse.

Üldine taust

4. Kohtuotsuses väidetakse, et EIK peab lahendama käesoleva kohtuasja, kuid see on vaid osa meie kohustusest ja selline argument oma ühekülgsuses on ohtlik. Kohtuasjas *Rantsev vs. Küpros ja Venemaa* (nr 25965/04, punkt 197, EIK 2010) tegi EIK asjadest järgmise kokkuvõtte:⁶

„[EIK] kohtuotsuste ülesandeks pole mitte üksnes lahendada temani jõudnud kohtuasju, vaid üldisemalt lahti mõtestada, kaitsta ja edasi arendada konventsiooniga

3. Ibid. 2309.

4. Ibid. 2311.

5. Vt E. Chevalier Huyttens (toimet.), *Discussion du Congrès national de Belgique 1830-1831 (Tome premier, 10 novembre-31 décembre 1830)*, Brüssel, Société typographique belge Adolphe Wahlen et Cie (1844). Vt Nothombi kõne, lk 651-652.

1831. aasta põhiseaduse konkreetne sõnastus oli kompromissi tulemus ja ei kajastanud (laiahaardelise) konstitutsionalismi eest seisnud liberaalide põhimõttelist lähenemisviisi, kuid isegi selline kompromiss, mis kajastub praegu Belgia põhiseaduse § 25, ütleb, et „Kui autor on teada ja elab Belgias, siis ei tohi vastutusele võtta ei avaldajat, trükkijat ega levitajat”. Kas tagasi aastasse 1830?

6. Viimati üle kinnitatud suurkoja otsuses asjas *Konstantin Markin vs. Venemaa* [suurkoda], nr 30078/06, punkt 89, EIK 2012.

loodud norme, aidates seeläbi kaasa riikide poolt lepinguosalistena endale võetud kohustuste järgimisele (vt *Iirimaa vs. Ühendkuningriik*, 18. jaanuar 1978, punkt 154, seeria A nr 25; *Guzzardi vs. Itaalia*, 6. november 1980, punkt 86, seeria A nr 39; ja *Karner vs. Austria*, nr 40016/98, punkt 26, EIK 2003-IX). Kuigi konventsiooni süsteemi esmane eesmärk on pakkuda rikkumiste heastamist üksikisikutele, on selle missiooniks samuti määratleda küsimusi avalikust korrast lähtudes üldistes huvides, tugevdades seeläbi üldisi inimõiguste kaitse norme ja levitades inimõiguste kohtupraktikat kõigis konventsiooni kogukonda kuuluvates riikides (vt *Karner*, viidatud eespool, punkt 26; ja *Capital Bank AD vs. Bulgaaria*, nr 49429/99, punktid 78–79, EIK 2005-XII)."

5. Lisaks sellele, nagu märkis EIK kohtuasjas *Animal Defenders International vs. Ühendkuningriik* ([suurkoda] nr 48876/08, punkt 108, EIK 2013):

„Kohtupraktikast tuleneb, et üldkohaldatava meetme proportsionaalsuse hindamiseks peab EIK eeskätt hindama selle aluseks olevaid seadusandlikke valikuid (*James jt*, punkt 36)."

6. Käesolevas kohtuotsuses on üldist tausta selgesõnaliselt käsitletud (vt punktist 110 algavat osa „Esialsed hinnangud”), kuid ilma et oleks määratletud „küsimusi avalikust korrast lähtudes”. Internetti kirjeldatakse kui „enneolematut platvormi” ja kuigi viidatakse selle kasulikele omadustele, öeldakse, et sellega kaasnevad „teatud ohud”, samas kui eeliseid peaaegu ei mainitagi. Me ei nõustu sellega. Internet on enam kui vaid midagi ainulaadselt ohtlikku ja uudset. See on jõulise avaliku arutelu sfäär koos uudsete võimalustega demokraatia tugevdamiseks. Kommentaarid on oluline osa sellest kodanikevahelisest uuest täiustatud arvamustevahetusest. Selline on olnud EIK arusaam senises kohtupraktikas (vt *Ashby Donald jt vs. Prantsusmaa*, nr 36769/08, punkt 34, 10. jaanuar 2013, ja samuti *Węgrzynowski ja Smolczewski vs. Poola*, nr 33846/07, punkt 58, 16. juuli 2013).⁷

7. Seejuures on märkimisväärne, et käesoleva otsuse kolmeteistkümnerealises võrdleva õiguse analüüsis ei viidata konkreetsete riikide praktikale. Kuigi paari Euroopa riigi hiljutistes seadustes võib leida uusi piiranguid internetis postitamise kohta, on Eesti lähenemisviis üsna unikaalne. Suures enamuses Euroopa Nõukogu liikmesriikides ja samuti tõelise demokraatiaga riikides üle kogu maailma põhineb reguleerimissüsteem (kooskõlas õigusriigi põhimõtetest tulenevate ootustega) tegeliku teadlikkuse kontseptsioonil. Turvalist väljapääsu pakub teatamise ja tegutsemise (eeskätt „teatamise ja kõrvaldamise”) norm. EIK ei ole tuntud õiguste sellise piiramise poolest, mis läheks vastuollu

7. Kuigi kohtuotsuses tsiteeritud lõik *Pravoye Delo* asjast (vt punkt 128) tundub olevat neutraalne küsimuses, mis puudutab tasakaalu interneti heade ja halbade külgede vahel, on oluline märkida, et *Pravoye Delo* asjas ei olnud ülekaalus negatiivsed aspektid ja „kahjulikkuse riski” argumendile järgnes internetivabadusi pooldav klausel sõnadega „sellele vaatamata” (*Editorial Board of Pravoye Delo ja Shtekel vs. Ukraina*, nr 33014/05, punktid 63-64, EIK 2011).

liikmesriikide üldlevinud normidega, välja arvatud üksikutel juhtudel, kui väike enamus leidis, et sügavalt juurdunud moraalitraditsioonid õigustasid sellist erandlikkust.

Tagajärjed

8. EIK on heaks kiitnud Riigikohtu kasutatud standardi, mille kohaselt peavad aktiivsed vahendajad kommentaarid kõrvaldama „viivitamata” pärast avaldamist (vt kohtuotsuse punkt 153) ja mitte pärast teavitamist või muudel tegeliku teadlikkusega seotud alustel. Aktiivseid vahendajaid kutsutakse sellega üles eelkontrolli teostamisele. Liikmesriigid on sunnitud kasutusele võtma sarnase lähenemisviisi, kuna vastasel korral ei oleks käesoleva kohtuotsuse loogika kohaselt tagatud nende isikute õiguste tõhus kaitse, kes tunnevad end kommentaaridest laimatuna. Probleemide vältimiseks on aktiivsete vahendajate jaoks turvaline väljapääs lihtsalt kommenteerimise võimaluse kaotamine.⁸

9. EIK on teadlik kahetsusväärsetest tagajärgedest, mis kaasneksid standardiga, mida on võimalik järgida üksnes kõiki kommentaare (ja kaudselt ka kogu kasutajate loodud sisu) pidevalt jälgides. EIK leiab, et „kohtuasi ei puuduta teisi internetifoorumeid [---] või sotsiaalmeedia platvormi [---], kus sisupakkujaks võib olla veebilehte või blogi hobi korras pidav eraisik” (vt kohtuotsuse punkt 116). On raske ette kujutada, millist abi on taolisest „kahjukontrollist”. Sõnavabadust ei saa pidada hobiküsimuseks.

II.

Delfi roll aktiivse vahendajana

10. Tulles konkreetset kohtuasja juurde, leiame, et Riigikohus ei esitanud asjakohaseid ja piisavaid põhjendusi äärmiselt intensiivseks kaebaja õiguste riiveks ja ei viinud läbi asjakohast tasakaalustamist. See kujutab endast konventsiooni rikkumist.

11. Käesolev asi puudutab sekkumist Delfi kui **aktiivse vahendaja** sõnavabadusse. Delfi avaldas oma uudisteportaalis artikli jäätrassi lõhkumise kohta avalikku teenust osutava praamifirma poolt ja võimaldas artiklit kommenteerida. Puudub vaidlus selle üle, et artiklis ei olnud midagi õigusvastast. Riigisisised kohtud nõustusid sellega ja ka meie nõustume

8. Sotsiaalmeedia haldajad on juba institutsionaliseerinud ülemäärase tsensuuri, võimaldades selliste veebilehtede ja postituste keelamist, millest on „teada antud”, ilma et küsimust seejuures tõsisemalt analüüsitaks. Facebooki poliitika kujutab endast järjekordset nn trollimentaliteedi võitu. Tuleb märkida, et Facebook nõuab (kogu) kasutajate teostatava tsensuuri toimumist õiguslikus keskkonnas, mis tagab teenuseosutajate puutumatus kommunikatsiooni sündsuse seaduse (Communications Decency Act) § 230 (a) alusel. Kujutage ette, mis juhtub siis, kui puutumatus ei ole.

absoluutselt, et Delfi tegeles ajakirjandusega ja kommenteerimiskeskonna avamine oli osa uudisteportaalist. Siiski ei olnud uudisteportaal toimetamata kommentaaride autoriks. Lisaks sellele, vähemalt koja arvates (vt koja otsuse punkt 86) puudutas arutelu „teataval määral” avalikku huvi pakkuvat teemat. Usume, et artikkel käsitles avalikku huvi pakkuvat küsimust ja et kommentaarid – isegi vaidlusalused – olid osa arutelust, isegi kui need läksid liiga kaugele või olid lubamatud. Delfit peeti Eesti tsiviilseadustiku alusel vastutavaks laimamise eest, mis tulenes artikli juures olnud kommentaariruumis postitatud kommentaaridest. See puudutas 20 kommentaari.

Kommentaaside iseloom

12. Kogu kohtuotsuse ulatuses on kommentaaride kirjeldus või iseloomustus erinev ja jääb üldsõnaliseks. Riigikohtul on oma tõlgendus: ta kasutab iseloomustust „solvatakse [---], et alandada” ja „inimväärikust alandav ja inimest mõnitav” ning leiab, et Delfi on vastutav asjaomase isiku au ja hea nime teotamise eest. Käesoleva kohtuotsuse punkti 117 kohaselt „kujutasid vaidlusalused kommentaarid [---] peamiselt vihakõnet ja kutsusid otseselt üles vägivalle”⁹ (vt ka punkt 140). Samas punkti 130 kohaselt („õiguspärane eesmärk kaitsta teiste isikute mainet ja õigusi”) puudutas kõnealune rikkumine teiste isikute mainet ja määratlemata õigusi. Ei ole selge, millistele kommentaaridele EIK viitab. Kas kommentaar „hea mees elab kaua, kaua, sitamees kaks-kolm päeva” (kommentaar nr 9 – vt kohtuotsuse punkt 18) kujutab endast vägivalle propageerimist?¹⁰

9. „Vihakõne” mõiste on jäetud defineerimata. „Puudub vihakõne üldtunnustatud definitsioon. Mõiste hõlmab väga erinevaid vihkavaid sõnumeid, ulatudes solvavatest, alandavatest, kuritahtlikest ja negatiivsetest stereotüübistavatest märkustest ja kommentaaridest kuni hirmutavate, provokatiivsete avaldusteni, millega õhutatakse konkreetsete isikute ja rühmade vastasele vägivalle. Õigusvastaseks peetakse üldjuhul üksnes kõige äärmuslikumat laadi vihakõnet, s.t avaldusi, mis kujutavad endast diskrimineerimisele, vaenule ja vägivalle õhutamist” (vähemusküsimuste eriraportööri Rita Izsáki aruanne (A/HRC/28/64), inimõiguste nõukogu, 28. istungjärg).

Vt täpsemalt:

<http://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=15716&LangID=E#sthash.XYMIWUqO.dpuf>

Tuvastatava sisu puudumine kahekümnnes väga erinevas kommentaaris muudab kohtuotsuse kohaldamise etteaimamatuks.

10. EIK on paika pannud üsna selged nõuded selle kohta, mida pidada lubamatuks vägivalle õhutamiseks (vt *Sürek vs. Türgi* (nr 1) [suurkoda], nr 26682/95, punkt 62, EIK 1999-IV; *Dağtekin vs. Türgi*, nr 36215/97, 13. jaanuar 2005; *Erbakan vs. Türgi*, nr 59405/00, punkt 56, 6. juuli 2006; *Lindon, Otchakovsky-Laurens ja July vs. Prantsusmaa* [suurkoda], nr 21279/02 ja 36448/02, punktid 56-58, EIK 2007-IV; *Otegi Mondragon vs. Hispaania*, nr 2034/07, punkt 54, EIK 2011; ja *Vejdeland vs. Rootsi*, nr 1813/07, punkt 55, 9. veebruar 2012).

13. On kahetsusväärne, et kommentaaride iseloomustus jääb ähmaseks. Kordagi ei ole selgelt välja öeldud seda, mis siinjuures tegelikult problemaatiline on: nimelt see, et mõned kommentaarid on rassistlikud. Kommentaar nr 2 esitab antisemiitlikke stereotüüpe ja lõpeb viitega tules hävitamisele, mille sihtmärgiks on juut.

14. Me ei hakka siinkohal arutama, mil määral mõned viidetest vastavad vägivallale õhutamise mõiste rangetele normidele arvestades interneti iseloomu. Kas üleskutse vägivallale või soov näha kellegi surma on internetis samasuguse mõjuga nagu sarnane avaldus, mis on tehtud silmast silma suhtluse käigus käesoleva olukorraga sarnases olukorras? Tegemist ei ole ekstremistliku rühmituse üleskutsega haarata relvad. Vastus tuleb leida nõuetekohase kohtuliku protsessi kaudu. Kommentaatorite vastu ei algatatud kriminaalmenetlust, vaatamata viitele lintšimisele.¹¹ Korralikku analüüsi oleks väärinud küsimus, mil määral kujutavad taolised kommentaarid endast reaalselt ohtu. Kohtuotsuses on aga lihtsalt nõustunud Riigikohtu järeldustega, milles nenditakse üksnes kommentaaride ilmselget õigusvastasust (ja seejärel, nagu kohtuotsuseski, iseloomustatakse neid erineval moel).

15. Samuti ei hakka me analüüsima vihkavate sõnumite mõju seoses nende suutlikkusega õhutada vahetut vägivalda või koguni tekitada püsivat vihkamist, mille tulemuseks oleks L.-i ahistamine või tema vastu suunatud reaalsed ähvardused. Rassism ja teiste inimeste sundimine elama vägivalda ja reaalseid ähvardusi täis keskkonnas ei saa varjuda sõnavabaduse taha. Selline õigustatud mure ei tohiks aga pimestada neid, kelle ülesanne on võtta meetmeid, ning neile tuleb meenutada, et „vihakõne regulatsioon seab tegelikud, sageli austamisväärset, tunded ettepoole abstraktsetest õigustest – mis tundub olevat tervemõistustlik lähenemisviis. On tarvis aktiivset jõupingutust, et suruda alla tungi vaigistada teid haavanud mõlakaid.”¹²

Sekkumine ja aktiivsete vahendajate õigused

16. Valitseb üksmeel selles osas, et Riigikohtu otsus riivas Delfi sõnavabadust, kuigi selle õiguse olemus jääb mõnevõrra ebakonkreetseks. Meie arvates on asjaomasteks õigusteks ajakirjanduse õigused. Kasutajate kommentaarid võivad artiklit rikastada. Aktiivse vahendaja õigused hõlmavad õigust võimaldada teistel teavet edastada ja saada.

11. Kohtuasjas *Stoll vs. Šveits* [suurkoda], nr 69698/01, punkt 54-56, EIK 2007-V) peeti riigi kõnealuse huvi tuvastamisel asjakohaseks, et kaebaja vastu ei algatatud kriminaalmenetlust; seejärel leiti, et riigi julgeoleku kaitsmisega seotud argument ei olnud asjakohane.

12. George Packer, „Mute Button”, *The New Yorker*, 13. aprill 2015.

Sekkumise seaduslikkus: ettenähtavuse probleem

17. EIK üldlevinud metoodika järgi puudutab järgmine esitatav küsimus meetme seaduslikkust. See hõlmab seaduse ettenähtavuse analüüsi. EIK nõustub, et kohaldatavaks seaduseks oli tsiviilseadustik ja mitte infoühiskonna teenuse seadus. Infoühiskonna teenuse seadus nähtavasti teeb teenuseosutajate suhtes erandi ja pakub n-ö turvalist väljapääsu selles mõttes, et kui teenuseosutaja saab õigusvastasest sisust teadlikuks ja kõrvaldab selle viivitamata, siis ei saa teda vastutavaks pidada. Ei riigisisised ametivõimud ega EIK pole selgitanud, miks Euroopa siduva jõuga õigusakti säte, mis on osaks riigisisest õigussüsteemist, ei puutu asjasse, välja arvatud nending, et käesolev kohtuasi puudutab pigem avaldamise kui andmete talletamise küsimust. Loomulikult ei ole Euroopa Liidu õiguse kui sellise tõlgendamine EIK pädevuses. See aga ei tähenda, et me ei peaks pidama seda osaks riigisisest õigussüsteemist ja omistama sellele vastavat põhiseaduslikku kaalu. Olgu sellega kuidas on, kuid infoühiskonna teenuse seaduse § 10 (vastutus andmete talletamisel) sätestab teenuseosutajatele andmete talletamise teenuse korral n-ö turvalise väljapääsu. Neid asjaolusid arvestades oleks tarvis mõistlikku põhjendust rangema tasandi vastutuse valikule tsiviilseadustiku alusel. Avaldaja vastutuse (äärmiselt problemaatiline) valik ei vasta küsimusele Euroopa Liidu õiguse ülimuslikkuse kohta ega ka *lex specialis*'e probleemile. Võimalik, et infoühiskonna teenuse seadus ei kohaldu juhul, kui infoteenuse osutaja loob sisu, kuid seda tuleb näidata ja see peab olema ka ettenähtav. Pealegi ei olnud teenuseosutaja praegusel juhul vaidlusaluse sisu looja: selle loojaks olid kasutajad. Argument, et andmetalletuse ärilise iseloomu tõttu kehtib selle suhtes avaldajatele kohalduv vastutuse süsteem, ei ole veenev. Andmetalletust peetakse äriliseks tegevuseks, kuid see ei muuda asjaolu, et infoühiskonna teenuse seadus võimaldas n-ö turvalise väljapääsu režiimi kohaldamist.

18. Üks nõudeid, mis tuleneb väljendist „seadusega ette nähtud”, on ettenähtavus. Seega ei saa normi käsitleda seadusena artikli 10 lõike 2 tähenduses, kui see ei ole sõnastatud piisavalt täpselt, et võimaldada kodanikul oma käitumist kohandada. Kodanikul peab olema võimalik (vajaduse korral asjakohast nõuannet kuulates) konkreetses olukorras piisaval määral näha ette tagajärgi, mis võivad teatud käitumisele järgneda. Sellised tagajärjed ei pea olema absoluutse kindlusega ettenähtavad (vt *Lindon, Otchakovsky-Laurens ja July vs. Prantsusmaa* [suurkoda], nr 21279/02 ja 36448/02, punkt 41,

EIK 2007-IV).¹³ Ka õigusnõustaja poleks saanud Delfile piisava kindlusega öelda, et direktiiv infoühiskonna teenuste teatavate õiguslike aspektide kohta ei kuulu kohaldamisele. Kohaldatav õigus ei olnud ilmne, nii et 2013. aastal pidas isegi üks Küprose kohus vajalikuks küsida Euroopa Liidu Kohtult eelotsust sarnases küsimuses, mis puudutas uudisteportaali kui avaldaja vastutust (vt kohtuasi C-291/13, *Papasavvas*, Euroopa Liidu Kohus). Kui veel 2013. aastal valitses Euroopa Liidus sarnases, kuigi vähem keerulises asjas, ebakindlus, millesse toodi selgus 2014. aastal, siis kuidas oleks õigusnõustaja saanud olla piisavalt kindel aastal 2006?

19. Veelgi olulisem on see, et ei olnud ettenähtav, et kaebajale kohaldub tsiviilseadustiku alusel avaldaja vastutus. Riigikohtu otsuses endas on viidatud teisele Riigikohtu 21. detsembri 2005 otsusele. Tolle otsuse, mis võis ehk olla Delfile 24. jaanuaril 2006 (s.t artikli avaldamise kuupäeval) juba kättesaadav, võttis Riigikohus kokku järgmiselt:

„[A]valdamine VÕS § 1047 tähenduses on andmete kolmandatele isikutele teatavaks tegemine ning avaldajaks on isik, kes teeb kolmandatele isikutele andmed teatavaks. [...] meedias (ajakirjanduses) andmete avaldamise korral saab avaldajaks olla meediaettevõte, aga ka meediaväljaandele andmeid edastanud isik.”

Riigikohus kohaldas seda seisukohta järgmiselt:

„Internetiportaalis uudiste ja kommentaaride avaldamine on samuti ajakirjanduslik tegevus. Samas ei saa internetiajakirjanduse olemuse tõttu portaalipidajalt mõistlikult nõuda, et enne kommentaaride avaldamist neid toimetataks samal moel, nagu seda tehakse trükiajakirjanduse väljaandega. Kui toimetamise kaudu on väljaandja kommentaari avaldamise algataja, siis internetiportaalis on avaldamise algataja kommentaari kirjutaja, kes teeb selle portaali vahendusel avalikkusele kättesaadavaks. Seetõttu ei ole portaalipidaja isik, kellele informatsioon avaldatakse. Majandusliku huvi tõttu kommentaaride avaldamise vastu on aga nii trükiajakirjanduse väljaandja kui ka internetiportaali pidaja avaldajad ettevõtjatena.”

20. Seegi tekitab tõsist muret tsiviilseadustiku kohaldamise ettenähtavuse suhtes käesolevas kohtuasjas. Riigikohus ütleb selgelt, et „ei saa [...] portaalipidajalt mõistlikult nõuda, et enne kommentaaride avaldamist neid toimetataks samal moel, nagu seda tehakse trükiajakirjanduse väljaandega”. Internetiportaali pidajat nimetatakse ingliskeelses tõlkes „publisher/discloser”. Eestikeelses originaaltekstis kasutatud termin „avaldajad” aga ei tundu olevat sama mis „väljaandja” („publisher”). Kaebaja väitis, et teisi „väljaandjaid” või levitajaid

13. On märkimisväärne, et selle tsitaadi ülejäänud osa ei ole käesolevas kohtuotsuses arvestatud. Esialgne tekst sisaldab olulist täpsustust: „Seetõttu on paljude seaduste sõnastuses kasutatud paratamatult suuremal või vähemal määral umbmääraseid mõisteid, mille tõlgendamine ja rakendamine on praktika küsimus.” Praegusel juhul pole küsimus siiski umbmääraste mõistete kasutamises, näiteks asjaolu, et direktiivis kasutatakse umbmäärast mõistet teenuseosutajale viitamisel. Küsimus oli selles, et eksisteeris kaks seadust ja kaebaja uskus, et Euroopa Liidu õigusaktina ja erinormina kuulus kohaldamisele direktiiv, samas kui Riigikohus asus seisukohale, et kohaldamisele kuulus hoopis teine seadus, kuna teenuseosutaja oli avaldaja.

(raamatukogud, raamatupoed) ei peetud kehtiva lepinguvälise kahju õiguse kohaselt avaldajateks („publisher”). Miks peaks eeldama, et internetiportaali pidaja suhtes kehtib hoolsuskohustus, mis kohaldub „väljaandjale”, kuid mitte „avaldajatele”? Siin on vastuolu, mis pärsib ettenähtavust. Nagu koda õigustatult tunnistas (vt koja otsuse punkt 75), on põhiseaduse, tsiviilseadustiku üldosa seaduse ja võlaõigusseaduse asjaomased sätted „üsna üldsõnalised ega sisalda üksikasju”. Võlaõigusseaduse sätted on kõik suunatud isikule, kes laimab – ehk kahju tekitajale, kelleks antud juhul on kõnealuste kommentaaride autor kaebaja veebilehel – ja ei käsitle otseselt uudset olukorda, kus vahendaja pakub selliseks väljendustegevuseks platvormi, olemata samas autor või traditsiooniline väljaandja („publisher“). Üksnes selgeltnägijavõimetega õigusnõustaja oleks saanud olla piisavalt kindel, et portaalipidajat võib pidada vastutavaks kommentaari eest, millest ta ei olnud teadlik, lähtudes mittesüülise vastutuse režiimist, mis kohaldus väljaandjatele (toimetajatele), kes olid täielikult teadlikud kogu väljaande sisust. On märkimisväärne, et kolm pädevat kohtuinstantsi kohaldasid kolme erinevat vastutuse teooriat. Ebaselgelt sõnastatud, ähmased ja seetõttu ettenähtamatud seadused avaldavad sõnavabadusele pärssivat mõju. Siin valitseb jätkuvalt murettekitav ebakindlus.¹⁴

21. EIK on varem leidnud, et „trükimeediast ja internetist pärit materjali reprodutseerimise suhtes kohalduv regulatsioon võib erineda. Viimane peab kahtlemata olema kohandatud vastava tehnoloogia konkreetsele iseloomule, et tagada asjaomaste õiguste ja vabaduste kaitset ja edendamist” (vt *Editorial Board of Pravoye Delo ja Shtekel*, viidatud eespool, punkt 63). See põhimõtteline punkt on oluline orientiir, hindamaks, kas riigisisese õiguse kohaldamine käesolevas asjas seoses kaebaja veebilehel kasutajate loodud sisuga oli kaebaja jaoks mõistlikult ettenähtav. Soovitus CM/Rec(2011)7 meedia uue mõiste kohta märkis ministrite komitee, et „[i]ga asjaosalise rollid võivad kergesti muutuda või sujuvalt areneda” ja kutsus üles rakendama „**diferentseeritud ja astmelist lähenemisviisi**”.

Demokraatlikus ühiskonnas vajalik

22. Järgmiseks tuleb vastata küsimusele, mil määral vihakõne ennetamiseks mõeldud meede¹⁵ (mis oli sekkumisele kõige tõenäolisem põhjendus, vähemalt EIK arvates, kuigi mitte riigisiseste ametivõimude

14. Kohtuasjas *Editorial Board of Pravoye Delo ja Shtekel vs. Ukraina* (viidatud eespool), mis puudutas internetiga seotud vaidlust seoses artikliga 10, kuigi tegemist oli käesolevast erineva asjaga, tuvastas EIK artikli 10 rikkumise tulenevalt üksnes asjaolust, et sekkumine ei olnud piisavalt seaduses ette nähtud, arvestades muu hulgas internetiajastule omaste probleemidega.

15. Mõnikord mainitakse ka vägivallale õhutamist.

arvates – vt kohtuotsuse punkt 140) oli demokraatlikus ühiskonnas vajalik.¹⁶ Viide vastuolule artikli 8 ja artikli 10 õiguste vahel punktis 139 osutab laiema kaalutusõigusega toimuva tasakaalustamise vajadusele.

23. EIK märgib kõigepealt – ning me nõustume sellega –, et *mõned* vaidlusalustest kommentaaridest ei kuulu konventsiooni kaitse alla. See iseenesest ei lahenda probleemi, kuna käesoleva kohtuasja asjaolusid arvestades ei saa võrdsustada kommenteerijate kasutatud väljendeid aktiivse vahendaja tegevusega.

Edasimineku „asjakohaste ja piisavate põhjenduste” analüüsi juurde

24. Kohtuotsuse punktis 142 leiab EIK, et proportsionaalsuse analüüsimise käigus on tema ülesanne välja selgitada „Riigikohtu põhistuse valguses [---], kas riigisiseste kohtute poolt kaebaja vastutuse tuvastamine tugines konkreetse kohtuasja asjaolusid arvestades asjakohastel ja piisavatel alustel (vt punkt 131 eespool)”. Siinjuures on jäetud viitamata väljakujunenud põhimõttele, et oma järelevalverolli täitmisel ei rahuldu EIK sellega, kui vastustajariik teostas oma kaalutusõigust üksnes mõistlikult, hoolikalt ja heas usus. Piisavad põhjendused peavad olema enam kui lihtsalt mõistlikud.

25. Eelkõige on „asjakohaste ja piisavate põhjenduste” test vaid osa proportsionaalsuse analüüsist.¹⁷ Pärast seda, kui EIK on leidnud, et esitatud põhjendused on asjakohased ja piisavad, proportsionaalsuse analüüs alles algab, mitte ei lõpe. „Asjakohaste ja piisavate põhjenduste” test on künnis, määratlemaks, kas ja kuidas kaalutusõigust kohaldada; see on asjakohane tungiva ühiskondliku vajaduse olemasolu tuvastamisel (vt kõiki kohtuotsuse punktis 131 viidatud allikaid). Miks on tarvis tuvastada, et põhjendused,

16. Kui riigisisised ametivõimud on läbi viinud nende kahe õiguse tasakaalustamise kooskõlas EIK praktikas paika pandud kriteeriumitega, siis on EIK-l tarvis kaalukaid põhjusi, et asendada riigisiseste kohtute arvamust enda arvamusega (vt *Axel Springer AG vs. Saksamaa* [suurkoda], nr 39954/08, punkt 88, 7. veebruar 2012, ja *Von Hannover vs. Saksamaa* (nr 2) [suurkoda], nr 40660/08 ja 60641/08, punkt 107, EIK 2012). Tõenäoliselt just sel põhjusel keskendub EIK analüüs käesolevas asjas riigisiseste kohtute esitatud põhjenduste piisavusele. Kuid riigisisised kohtud on üksnes valikuliselt kaalunud EIK praktikas paika pandud kriteeriume.

17. Kohtuotsuses tsiteeritud põhimõtete kohaselt on asjakohaste ja piisavate põhjenduste olemasolu osa kaalutusõiguse hindamisest. See on mõistlik näiteks juhul, kui riigisisised ametivõimud esitavad põhjendused valitud vahendite või eesmärkide sobivuse kohta; kui need on asjakohased, siis kaalutusõigus võib muutuda ja kontrolli tase väheneda. Kuid käesoleval juhul pole asjakohaste ja piisavate põhjenduste esitamise nõue enam kaalutusõigusega seotud. Konventsiooniga tagatud õiguse piiramine, juhul kui piiramise põhjendusi pole esitatud, on meelevaldne, ja seepärast ei saa seda pidada demokraatlikus ühiskonnas vajalikuks. Õigusriigi põhimõtte ja õiguste teostamise seisukohast on oluline, et piirav meede ise sisaldaks põhjendusi ning et neid ei mõeldaks välja *ex post facto*. Veelgi vähem aktsepteeritav oleks lubada EIK-l hakata omal algatusel spekulerima võimalike põhjenduste üle.

millele riigisisese ametivõimud tuginesid, olid asjakohased ja piisavad (mis tähendab *enamat* kui üksnes mõistlikku – vt eespool)? Seepärast – nagu EIK on alati öelnud ja nagu ta kordab ka käesolevas asjas (vt punkt 131) –, et „EIK peab veenduma, et riigisisese ametivõimud kohaldasid artiklis 10 sisalduvate põhimõtetega kooskõlas olevaid standardeid ja et nad tuginesid asjassepuutuvate faktide õigele hindamisele [---]” (EIK ei hakanud hindama riigisiseste ametivõimude poolt asjaoludele antud hinnangut, kuigi see oleks võinud osutada asjakohaseks.)

26. EIK leidis, et Riigikohus esitas asjakohased ja piisavad põhjendused, arvestades tema poolt kohaldatud vastutuse taset. EIK jõudis sellisele järeldusele, olles kaalunud järgmisi asjaolusid: kommentaaride kontekst, kaebaja võetud meetmed laimavate kommentaaride vältimiseks või kõrvaldamiseks, kommentaaride tegelike koostajate vastutus alternatiivina kaebaja vastutusele, ning riigisisese menetluse tagajärjed kaebaja jaoks. Need võivad olla küll asjakohased, kuid võib eksisteerida ka muid asjassepuutuvaid kaalutlusi. Vaatame üksnes mõnede nende elementide piisavust.

Väljaandjate vastutuse laiendamine: majanduslikud põhihuvid

27. Riigikohtu otsus tugineb eeldusele, et aktiivset vahendajat võib pidada avaldajaks („publisher“). EIK praktika on seni osutanud vastupidises suunas.¹⁸ EIK poolt viidatud rahvusvahelise õiguse dokumentides rõhutatakse eristamise olulisust, arvestades internetitehnoloogia eripära. Eelnevalt on juba mainitud, et mõni kuu varem tunnustas sellist eristamist ka Riigikohus. Käesolevas asjas aga võrdsustas Riigikohus väljaandjad aktiivsete vahendajatega: „[Oma] majandusliku huvi tõttu kommentaaride avaldamise vastu on aga nii trükiajakirjanduse väljaandja kui ka internetiportaali pidaja avaldajad ettevõtjatena” (tsiteeritud kohtuotsuse punktis 112). EIK ei näe põhjust eelnevat käsitust kahtluse alla seada, kuigi märgib, et on toimunud „teatud areng selles suunas, et eristada ühelt poolt traditsioonilise trüki- ja audiovisuaalse meedia tegevust reguleerivaid ja teiselt poolt internetipõhise meedia tegevust reguleerivaid õiguslikke põhimõtteid [---] Seepärast leiab EIK, et interneti erilise olemuse tõttu võivad interneti uudisteportaalile artikli 10 eesmärkidel pandavad „kohustused ja vastutus” seoses kolmandate isikute loodud sisuga teatud määral erineda traditsioonilise väljaandja kohustustest ja vastutusest” (vt punkt 113). Nõustume täielikult, kuid meie jaoks on võimatu mõista, kuidas võib erinevuse tunnustamise tulemuseks olla väljaandjate ja aktiivsete vahendajate ühtesidumine ainuüksi nende majandusliku iseloomu alusel. EIK tundub Riigikohtu seisukohta pidavat aga asjakohaseks ja piisavaks.

18. Vt *Ashby Donald jt*, viidatud eespool, punkt 34, ning *Węgrzynowski ja Smolczewski*, viidatud eespool, punkt 58.

Sellise käsituse järgi peetakse majandushuvi piisavaks, et samastada aktiivset vahendajat väljaandjaga, kuigi vaid üks lause eespool peeti neid kahte erinevaks. Ei esitata mingit selgitust, kuidas see on kooskõlas EIK poolt viidatud lähtealusega ehk ministrite komitee soovitusel CM/Rec(2011)7 (tsiteeritud kohtuotsuse punktis 46), milles kutsutakse üles rakendama vahendajate suhtes „astmelist lähenemisviisi”. Punktides 115–117 viidatud lisapõhjendused puudutavad väljenduse iseloomu ja vahendaja suurust, mis pole ei asjakohased ega oma ka piisavat seost traditsioonilise väljaandja vastutusega.

28. Järeldus, et majandushuvi olemasolu suurendab ajakirjanduse (või mis tahes kõneleja) vastutust, ei sobitu eriti hästi kohtupraktikaga. On tõsi, et ärivaldkonnas on kaalutusõigus laiem (vt *Mouvement raëlien suisse vs. Šveits* [suurkoda], nr 16354/06, punkt 61, EIK 2012). „Samas on vajalik kaalutusruumi piirata, kui kaalul pole mitte konkreetse isiku puhtalt „ärilist” laadi avaldused, vaid tema osalus üldist huvi mõjutavas arutelus” (vt *Hertel vs. Šveits*, 25. august 1998, punkt 47, *Reports of Judgments and Decisions* 1998-VI). Asjaolu, et algne artikkel ja kommenteerimisruum (mida pakuti üldsusele tasuta!) on osa uudisteportaali majandustegevusest, ei muuda olukorda. Artikkel ja sellega seotud spetsiaalne kommenteerimisruum on kaitstud, kuna nad aitavad kaasa avalikku huvi pakkuva teema arutelule ja on osa sellest.

29. Viimase kolmesaja aasta jooksul on toimunud ideede raha eest produtseerimine ja kordagi ei ole leitud, et see vähendaks kuidagi sõnavabadusele tagatud kaitset. Me ei ela Rooma-aegse *auctor*³i aristokraatlikus maailmas, kes võis endale lubada mitte hoolida ideede rahalisest tasuvusest (kuigi sõltus väga tihti keisri pakutavast meeleheast). Ajalehele või väljaandjale ei saa pahaks panna, et nad kasutavad väljaannet äriliseks ettevõtmiseks. Ei saa eeldada, et ideede produtseerimine toimub tasuta. Ilma piisavate rahaliste vahenditeta ideede produtseerimist ei toimu; materiaalne kasu ja ajakirjandusliku ettevõtmise äriline iseloom ei ole (ega saagi olla) aluseks ajakirjandusele tagatud kaitse piiramisele. Informatsioon on kulukas; selle tõhus edastamine ei ole pelgalt hobi. Sama platvorm, mis on leitud olevat ärilise iseloomuga, ja mille suhtes kohaldub seega kõrgendatud vastutus, kujutab endast ka platvormi, mis võimaldab intensiivset ja interaktiivset arvamustevahetust avalikku huvi pakkual teemal. Seda aspekti ei ole tasakaalustamisel arvestatud.

30. EIK pakub siiski vähemalt ühe asjakohase argumendi aktiivse vahendaja vastutuse laiendamiseks. Kahtlemata on tõsi, et aktiivne vahendaja saab kontrollida tema veebilehel ilmuvate kommentaaride sisu, ning samuti on tõsi, et kommenteerimisruumi loomisega ja kasutajate osalema kutsumisega on ta ette võtnud väljendustegevuse, millega kaasneb vastutus. Kuid selle kontrolli iseloom ei eelda samastumist traditsioonilise väljaandjaga.

31. Väljaandja (siinkohal ajalehetoimetaja, sisu kontrollija tähenduses) ja aktiivse vahendaja vahel on ka muid erinevusi:

a) ajalehe juures on ajakirjanik üldjuhul töötaja (kuigi on mõjuvaid põhjusi kaitsmaks ajakirjanikku ka tema toimetaja/tööandja eest); ja

b) põhimõtteliselt on toimetajal võimalik ette teada avaldatava artikli sisu ja tal on otsustusõigus ja vahendid väljaande eelkontrolli teostamiseks.

Vastupidiselt väljaandjale esinevad need elemendid aktiivse vahendaja nagu Delfigi puhul, kes talletab enda loodud sisu ja jälgib aktiivselt kogu teavet (s.t tal on võimalik seda lugeda ja pärast teabe kättesaadavaks tegemist kõrvaldada), vaid osaliselt. Aktiivsel vahendajal on võimalik teostada eelkontrolli üksnes sellisel määral, nagu seda võimaldab filtreerimismehhanism. Tal on samuti võimalik sõnumit kõrvaldada või sellele juurdepääsu blokeerida. Samas puudub aktiivsel vahendajal tavapärasel olukorras isiklik kontroll sõnumit postitava isiku üle. Kommenteeriija ei ole väljaandja töötaja ja enamasti ei ole ka väljaandjale teada. Avaldamine toimub ilma toimetaja otsuseta. Seepärast erineb teadlikkuse ja kontrolli ulatus märkimisväärselt.

32. Kontroll *eldab* teadlikkust. Selles osas on erinevus toimetaja/väljaandja ja aktiivse vahendaja vahel ilmselge.

Vastutuse tase

33. Kuigi Delfit ei saa kvalifitseerida väljaandjaks, pakub ettevõtte vabatahtlikult kommenteerimise võimalust ja isegi kui seda tegevust võib pidada ajakirjandusliku iseloomuga sõnavabaduse küsimuseks, ei vabasta see antud tegevust vastutusest. Infoühiskonna teenuse seadus näeb ette sellise vastutuse muu hulgas teabe talletamise eest, nagu ka käesolevas asjas. Seaduse järgi on vastutuse aluseks teadlikkus ja selles on sätestatud kohese kõrvaldamise kohustus. EIK leidis, et see pole piisav.

34. EIK peab asjakohaseks ja piisavaks, et Riigikohus piiras kaebaja vastutust avaldamisjärgse vastutusega. Samas, nagu on näha tsitaadist kohtuotsuse punktis 153, leidis Riigikohus, et kaebaja „pidanuks [---] kommentaaride avaldamist ennetama”. Asjaolu, et „samas täheldas” Riigikohus ka, et pärast avaldamist eksisteeris kõrvaldamise kohustus, ei muuda esimest märkust. Siinkohal propageeritakse nii avaldamiseelset kui ka avaldamisjärgset vastutust ning sellest ei saa „piisavate põhjenduste” hindamisel mööda vaadata.¹⁹ Just selle standardi alusel leiti Delfi olevat

19. Meie mõistame EIK hinnangut kui avaldust selguse puudumise kohta Riigikohtu otsuses: „Seepärast jättis Riigikohus selgelt määratlemata, kas kaebajal oli kohustus ennetada kommentaaride veebilehele üleslaadimist või oleks riigisisese õiguse kohaselt olnud piisav, kui kaebaja oleks solvavad kommentaarid kõrvaldanud viivitamata pärast nende avaldamist, et vältida vastutust võlaõigusseaduse alusel.” (vt kohtuotsuse punkt 153)

süüdi teabe avaldamise eest, mida poleks saanud taotluse alusel kõrvaldamisega enam olematuks muuta.

35. Kohustus kõrvaldada solvavad kommentaarid, ilma neist tegelikult teadlik olemata, ja teha seda viivitamata pärast nende avaldamist, tähendab, et aktiivne vahendaja peab teostama järelevalvet ööpäev läbi. Sisuliselt on tegemist absoluutse ja mittesüülise vastutusega, mis ei erine mingis mõttes üleüldisest eelkontrolli kohustusest. Ei ole toodud mingeid põhjendusi, miks asjaomaste huvide kaitseks sobib üksnes selline vastutuse tase.

36. Kas sellise, tsiviiliseadustiku süü normidega maskeeritud, mittesüülise vastutuse²⁰ kohaldamiseks on olemas piisavad põhjendused? EIK vaatas läbi Delfi poolt rakendatud meetmed ja leidis need olevat ebapiisavad. Tegemist oli üsna tavapäraste meetmetega: teade õigusvastasuse kohta, filtreerimismehhanism, kommenteerimisruumi eraldatus artiklist ja teavitamise järel kohene kõrvaldamine. EIK jaoks oli otsustava tähtsusega asjaolu, et filtreerimismehhanism ei ei toiminud. Filtreerimismehhanismi adekvaatsust pole analüüsitud (kas tegemist oli ajakohase tehnoloogiaga; kas on olemas kohustus kasutada ajakohaseid süsteeme; kas ajakohaste süsteemide kasutamise korral on siiski põhjust rakendada vastutust?). EIK ise leiab, et filtreerimine pidi olema lihtne ülesanne ja et süsteem ei toiminud. Ja seda ilma eksperdiarvamusega ja risküsitluseta. Meile lihtsalt kinnitatakse, et spetsiaalse moderaatorite meeskonna loomine ei tähenda „eraviisilist tsensuuri”. Ei ole kaalutud vähem riivavate meetmete võimalust; vihakõne ja selle järelmi likvideerimise eesmärki täidab üksnes „viivitamata”, s.t pärast postitamist toimuv kõrvaldamine (vt punkt 159).²¹ Selline ihalus ennetava kaitse järele viib ringpõhjenduseni: väljaandjal on sarnane vastutus, seega on aktiivne vahendaja nagu väljaandja.

37. Ei riigisisised kohtud ega EIK oma otsuses ei paku piisavaid ja asjakohaseid põhjendusi *de facto* mittesüülise vastutuse normi kohaldamiseks. EIK arvates leidis ta Riigikohtu otsusest asjakohaseid ja piisavaid põhjendusi, arvestades kommentaaride äärmuslikku laadi, portaali äritegevuse iseloomu, kaebaja võetud meetmete ebapiisavust, huvi tagada reaalne võimalus kommentaaride koostajate vastutusele võtmiseks ja karistuse leebust. Nähtavasti just need põhjendused veensid EIKd nõustuma konstruktiivse teadlikkuse olemasoluga. EIK leidis, et avaldamisjärgse kohese kõrvaldamise absoluutne kohustus (kaebaja suhtes kohaldatud kujul) oli proportsionaalne eesmärgiga kaitsta isikuid vihakõne eest.

20. Puudub igasugune võimalus aktiivse vahendaja süüst vabastamiseks, kuna ta oleks pidanud teadma õigusvastase sisu postitamisest ja selle viivitamata kõrvaldama.

21. Tavapärases vastutust puudutavas asjas on ohvri panus kaalutluse küsimus. Delfit süüdistati selle eest, et õigusvastane sisu jäi internetti üles kuueks nädalaks. Miks L. ja tema ettevõtte ei jälginud väga olulises uudisteportaalil nende majandustegevuse kohta avaldatud artiklit ega teavitanud neist kommentaaridest varem?

38. Kooskõlas kõigi viidatud rahvusvaheliste dokumentidega võime väita, et aktiivsel vahendajal, kes pakub kommenteerimisruumi, ei saa olla absoluutset vastutust – mis tähendaks absoluutset kohustust olla teadlik, ehk praktikas seega eeldatavat teadmist (*construed knowledge*). Sõnavabaduse kaitset ei saa muuta kohustuste kehtestamiseks. Artikli 10 lõike 2 „kohustuste ja vastutuste” klausel ei ole eraldiseisev säte: see on artiklisse lisatud eesmärgiga selgitada, miks sõnavabaduse teostamise suhtes võidakse rakendada piiranguid, mis peavad olema vajalikud demokraatlikus ühiskonnas. See moodustab vaid osa artikli 10 lõike 2 alusel nõutavast tasakaalust.

Tasakaalustamine (selle puudumine)

39. Tasakaalustava lähenemisviisi rakendamisel peab arvestama ka tasakaalu teise poolega. Kohtupraktika kohaselt tuleb hoolikalt kaaluda muu hulgas järgmisi tegureid:

– sekkumine puudutab ajakirjandust ja ajakirjanikutööd. Nii uudisteportaali pakkumisel kui ka artikli juurde kommenteerimisruumi loomisel tegeles Delfi ajakirjandusliku tegevusega. Ajakirjanikutöö ei ole vastutusest vabastatud, kuid sellega kaasneb rangem järelevalve. „ Artikli 10 alusel ajakirjanikele tagatud kaitse üldist huvi pakkuvate teemade kajastamisel rajaneb tingimusel, et nad tegutsevad heas usus ja lähtudes õigetest faktidest ning edastavad „usaldusväärset ja täpset” teavet kooskõlas ajakirjanduseetikaga” (*Stoll vs. Šveits* [suurkoda], nr 69698/01, punkt 103, EIK 2007-V).²² Kohtuotsuses pole hea usu põhimõtet analüüsitud. Lisaks peaks internetiajakirjanduse ja aktiivse vahendaja vastutusega seoses pöörama vajalikul määral tähelepanu ka kutseala enesereguleerimise rollile;

– EIK on leidnud, et „ajakirjaniku karistamine teise isiku poolt intervjuu käigus tehtud avalduste levitamisele kaasa aitamise eest takistaks oluliselt ajakirjanduse panust avalikku huvi pakkuvate teemade arutamisse ning seda ei tohiks sätestada, välja arvatud juhul, kui selleks on eriliselt kaalukad põhjused” (vt *Jersild vs. Taani*, 23. september 1994, punkt 35, seeria A nr 298). EIK on pidanud seda asjakohaseks

22. EIK jättis selle osa välja oma kohtupraktika analüüsist ajakirjanduse vastutuse kohta punktis 132, kus ta mainib, et „on ajakirjanduse ülesanne levitada oma kohustuste ja vastutusega kooskõlas oleval viisil teavet ja ideid kõigis avalikku huvi pakkuvates küsimustes”. Käesoleval juhul on EIK lahendada asi, mis puudutab arutelu avalikku huvi pakkuvates küsimustes. See ei ole koht, kus väljendada meie kahtlusi ajakirjanduse õiguste kohustuste vormis esitamise üle, kuid märgime siiski, et EIK praktikas on olemas ka alternatiivne sõnastus: „Ajakirjandusel pole mitte üksnes **ülesanne** edastada sellist teavet ja ideid; avalikkusel on ka õigus neid saada” (vt *News Verlags GmbH & Co. KG vs. Austria*, nr 31457/96, punkt 56, EIK 2000-I; *Dupuis jt vs. Prantsusmaa*, nr 1914/02 punkt 35, 7. juuni 2007; ja *Campos Dâmaso vs. Portugal*, nr 17107/05, punkt 31, 24. aprill 2008).” Vt ka *Axel Springer AG* (viidatud eespool), punktid 80 ja 79.

põhimõtteks ning nõustume, et see on ajakirjanduse, sealhulgas uudisteportaalide ja aktiivsete vahendajate jaoks oluline. Kohtuotsuses on see põhimõte aga jäetud lihtsalt analüüsima;

– kommenteerimisruumi avamine loob foorumi avalikku huvi pakkuvate küsimuste kohta seisukohtade avaldamiseks. Sellisel moel aitab see kaasa jõulisemale arvamustevahetusele ja võimaldab teistel saada ja edastada teavet, mis ei sõltu tsentraliseeritud ajakirjanduslikest otsustest. Vahenditele kehtestatav mis tahes piirang riivab paratamatult õigust saada ja edastada teavet (vt näiteks *Öztürk vs. Türki* [suurkoda], nr 22479/93, punkt 49, EIK 1999-VI);

– arutelu puudutas avalikku huvi pakkuvat küsimust. Kommentaarid puudutasid suure ettevõtte äärmiselt vastuolulist käitumist.

40. EIK on tõrges kaaluma võimalust rakendada vähem riivavaid meetmeid, kuid meie arvates on tarvis vähemalt mingisugust põhjendust, selgitamaks, miks aktiivsete vahendajate selgelt määratlemata kohustuste ja vastutuse puhul peetakse sobivaks üksnes eelkontrolliga samaväärset kontrolli ja absoluutset vastutust.

41. Püüdmata spekuloida tasakaalustamise analüüsi tulemuse üle, märgime, et need kaalutlused on jäetud tähelepanuta. Juhul, kui riigisisese kohtu poolt läbi viidud tasakaalustamise käigus on osa nõutavaid kaalutlusi kõrvale jäänud, peab EIK tuvastama rikkumise.

42. Meil ei ole kavatsust mööda vaadata rassistlike avalduste probleemist. Asjaolu, et tehniliselt aitas kommenteerimisruum kaasa rassismi levitamisele, peaks olema osaks proportsionaalsuse analüüsist. Tegelikult aitab kommenteerimisruum võrdselt kaasa kõigi seisukohtade levitamisele. Mõõname siiski isegi ilma konkreetsete tõendite olemasoluta, et mida rohkem on kommentaare, seda suurem on rassistlike kommentaaride esinemise tõenäosus. Mõõname seda, kuid üksnes hüpoteetiliselt, kuna menetluse käigus selle kohta mingeid tõendeid ei esitatud ega viidanud nende olemasolule ka EIK.

43. Isegi kui eeldada rassistlike kommentaaride esinemise suuremat tõenäosust kommenteerimislehekülgedel (jällegi on tegemist tõendamist vajava hüpoteesiga), oleks ikkagi asjakohane kaaluda, milline on kohane hooleksuse tase sellist ohtu silmas pidades. Võib-olla polnud filtreerimismehhanism sobiv selle probleemi lahendamiseks. Sellisele seisukohale asus EIK, seejuures määratlemata, milline oleks olnud asjakohane hooleksuse tase Eestis 2006. aastal. Meie seda ei tea ega saagi teada. EIK ei saa asendada riigisisese analüüsi puudumist omapoolse analüüsiga. Pealegi ei ole EIK ülesanne võtta endale riigisisese seadusandja rolli. Me ei saa välistada, et vajadus võidelda rassistlike sõnavõtude vastu (mis on avaliku korra küsimus, mitte üksnes isikuõigus) võib nõuda hooleksuskohustust, millest lähtudes kehtestatakse kohustused, mis lähevad Delfi poolt rakendatud meetmetest kaugemale. Kuid EIK ülesanne on välja selgitada, kas riigisiseste ametivõimude sekkumine tugines tegelikult

nõuetekohastele ja usaldusväärsetele alustele. Käesoleval juhul need puuduvad; seega on konventsiooni rikutud.

LISA

Loodame, et see ei ole järjekordse vaigistamise peatüki algus (ega ka edasine sisuarendus või kiirendus) ja et see ei hakka piirama uue meedia demokraatiat tugevdavat potentsiaali. Uued tehnoloogiad ületavad sageli ka kõige leidlikumad ja visamad poliitilisel või kohtulikul tasandil kehtestatud tõkked. Kuid ajalugu pakub ka heidutavaid näiteid vahendajate tegevusele tsensuuri kaudu kehtestatud püsiva mõjuga regulatsioonidest. Olgu siinkohal meeldetuletusena esitatud lühiülevaade ühest vahendajate vastu suunatud tsenseerimise katsest.

Reformatsiooniaegsel Inglismaal võttis katoliku kiriku litsentseerimissüsteemi üle riik ja sellest sai riikliku kontrolli vahend kõigi trükiväljaannete üle. Litsentseerimine pakkus valitsusele „avaldamiseelse tsensuuri ja üleastujate lihtsa süüdimõistmise” võimaluse.²³ Nende seadustega pandi võimuvastaste materjalide levikule piir nende võimaliku masstootmise kohas, s.t trükikojas. Litsentseerimise süsteem, mis esialgu toimis Tähekojas (*Star Chamber*) süüdistuse esitamise kaudu, karistas igat trükkalit, kes ei olnud hankinud litsentsi materjalile, mida ta kavatses trükkida (litsentsi saamine sõltus kuninga nõusolekust). Tähekoja laialisaatmise järel litsentseerimisseadused Inglise kodusõja ajal lühikeseks ajaks kadusid. Parlamendile aga radikaalsete usuliste ja poliitiliste ideede levik ei meeldinud. Ta otsustas valitsuse litsentseerimissüsteemi asendada enda omaga, muu hulgas eesmärgiga kaitsta trükkalite gildi ärihuve. Tulemuseks oli 14. juunil 1643 vastu võetud litsentseerimiskorraldus, millega viidi parlamendile tulu teenimiseks uuesti sisse varem põlatud Tähekoja dekreet (avaldamiseelne litsentseerimine; kogu trükitud materjali registreerimine koos autori, trükkali ja väljaandja nimega; kõigi valitsuse suhtes solvavate raamatute otsimine, konfiskeerimine ja hävitamine; ning trükkalite ja väljaandjate karistamine). Revolutsiooni järel on inimestel kalduvus taasavastada samu survevahendeid, mille vastu revolutsionäärid üles astusid. (Vt ka USAs kehtestatud välismaalaste ja riigivastase tegevuse seadust – *Alien and Sedition Act.*) Tsensori õigused anti trükiteöstuse kutseühingule (*Stationers' Company*) vastutasuna trükikaubanduse monopoli eest. Litsentseerimissüsteem koos väljaandjate/trükkalite gildi

23. Philip Hamburger, „The Development of the Law of Seditious Libel and the Control of the Press”, 37 *Stanford Law Review* 661, 673 (1985). Vt ka John Feather, *A History of British Publishing*, Routledge, second edition (2002).

seonduvate finantshuvidega oli tõhusam tsensor kui riigivastase laimu vastu suunatud seadused.

See taastatud litsentseerimissüsteem sai novembris 1644 John Miltoni märklauaks teoses „Areopagitica: kõne litsentseerimata trükivabaduse toetuseks”. „Areopagitica”, esimese ja kõige olulisema sõnavabaduse manifesti loomiseni viis vastuhakk enesetsensuurile, mis oli peale surutud vahendajatele (trükkalitele). „Areopagiticas” püüti parlamenti veenda, et vabades tööotsingutes pole litsentseerimisele kohta. Selles väideti, et litsentseerimata trükindus tooks kaasa ideede turu, milles tõde pääseks võidule. See üleskutse ei suutnud toona võita parlamendi kitsarinnalisust. Me loodame, et see osutub edukamaks tänapäeval.